

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiina Uotila

IRTISANOMISUUTISOINNIN ANATOMIA

Metsäteollisuuden syyskuun 2008 irtisanomisaallon uutisdiskurssit Kainuun
Sanomissa, Etelä-Saimaassa, Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

UOTILA, TIINA: Irtisanomisuutisoinnin anatomia. Metsäteollisuuden syyskuun 2008 irtisanomisaallon uutisdiskurssit Kainuun Sanomissa, Etelä-Saimaassa, Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa.

Pro gradu -tutkielma, 99 sivua, kuusi liitesivua
Tiedotusoppi

Joulukuu 2010

Tiedotusopin pro gradu -tutkielmassani perehdyn irtisanomisuutisointiin ja sen erilaisiin näkökulmiin. Pyrin selvittämään, millaisia erilaisia puhunnan tapoja eli diskursseja uutisoinnissa esiintyy. Tarkastelen muun muassa, onko irtisanomisuutisoinnissa havaittavissa hallitsevia diskursseja, kuinka moniäänisyys ilmenee uutisissa diskurssiivisella tasolla sekä voidaanko erilaisia alueellisuuden puhunnan näkökulmia nähdä irtisanomisia koskevassa uutisoinnissa.

Irtisanomisista uutisoidaan sanomalehdissä usein näyttävästi, sillä tapahtumilla on suuri vaikutus niille alueille, joilla irtisanomiset tapahtuvat. Siksi haluan tutkielmassani selvittää, kuinka irtisanomisista uutisoidaan eri puolilla Suomea ilmestyvissä alueellisissa sanomalehdissä. Tarkastelen tutkielmassani metsäteollisuuden irtisanomisaalloksi nimeämäni tapahtumaketjua, jossa kaksi suurta metsäteollisuuden yhtiötä ilmoitti syyskuussa 2008 lähivuosien irtisanomisaikeistaan Suomessa. Tutkimusaineistoni muodostuu Kainuun Sanomista, Etelä-Saimaasta, Aamulehdestä ja Helsingin Sanomista. Juttutyypinä keskityn lehtien uutisaineistoon.

Tarkastelen tutkimusongelmaani diskurssianalyttisin menetelmin. Diskurssianalyysi on laaja tutkimusmetodologinen viitekehys, jossa kiinnitetään huomiota erilaisiin kielen tasolla ilmeneviin puhunnan tapoihin eli diskursseihin.

Irtisanomisuutisoinnissa tapahtumista uutisoidaan useilla eri tavoilla, jotka toistuvat hyvin samankaltaisina huolimatta siitä, mikä sanomalehti kulloinkin on kyseessä. Keskeisiä diskursseja ovat väistämättömyyden, tulevaisuuden toivon, pyhän hyväntekijän ja yhtiövastuun diskurssit. Alueellisuus puolestaan ilmenee tutkimusaineistossani samassa veneessä -diskurssin, marttyyritehtaan diskurssin sekä Suomi maailmalla -diskurssin valossa. Näistä hallitsevimpiä ovat tulevaisuuden toivon ja väistämättömyyden diskurssit sekä samassa veneessä -diskurssi. Moniäänisyyttä voidaan tarkastella sekä määrällisesti että sisällöllisesti. Määrällisesti eri puhujatahot saavat monipuolisesti äänensä kuuluviin, mutta sisällöllisesti puhujille lankeaa uutisoinnissa erilainen ja eriarvoinen rooli. Jutuissa ongelmaksi muodostuu myös heikko sisällöllinen moniäänisyys, jolloin eri puhujatahojen välille ei synny uutisten sisällä dialogista vastavuoroisuutta ja keskusteluyhteyttä, vaan eri puhujatahojen kommentit esiintyvät uutisoinnissa irrallisina.

Asiasanat: uutinen, diskurssi, irtisanominen, sanomalehti, irtisanomisuutisointi, talousjournalismi, alueellisuus

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 IRTISANOMISUUTISOINNIN HISTORIAALLINEN TAUSTA JA NIVOUTUMINEN TIEDOTUSOPILLISEEN TUTKIMUKSEEN.....	5
2.1 HISTORIAALLINEN TAUSTOITUS.....	5
2.1.1 Metsäteollisuuden kehitys ja merkitys Suomen taloudessa.....	5
2.1.2 Metsäteollisuus laman jäljissä.....	7
2.2 IRTISANOMISUUTISOINTI OSANA TIEDOTUSOPILLISTA TUTKIMUSTA.....	9
2.2.1 Journalismin tutkimus	9
2.2.2 Erityisosa-alueena talousjournalismi.....	12
2.3 TUTKIMUSASETELMA	16
2.3.1 Irtisanomiset ja työttömyys aiemmassa tutkimuksessa	17
2.3.2 Oman tutkimusasetelman erittely ja tutkimuskysymykset	20
2.3.3 Maakuntalehti ja irtisanominen – keskeisiä käsitteitä.....	23
3 SANOMALEHDET AINEISTONA, DISKURSSIN TUTKIMUS MENETELMÄNÄ	27
3.1 VALMIINA AINEISTONA SANOMALEHDET.....	27
3.2 DISKURSSIANALYYSI TUTKIMUKSEN TYÖKALUNA	33
3.2.1 Diskurssin tutkimuksen teoriapohja	33
3.2.2 Diskurssianalyysin monet kasvot.....	35
3.2.3 Diskurssianalyysi käytännössä	38
4 IRTISANOMISUUTISOINNIN ERITTELY: DISKURSSIT AINEISTOSSA	40
4.1 YLEISIÄ HUOMIOITA AINEISTOSTA.....	40
4.2 VÄISTÄMÄTTÖMYYDEN DISKURSSI	42
4.3 TULEVAISUUDEN TOIVON DISKURSSI.....	51
4.3.1 Pyhän hyväntekijän diskurssi	55
4.3.2 Yhtiövastuun diskurssi	58
4.4 MONIÄÄNISYYDEN DISKURSSI.....	62
4.4.1 Määrällinen moniäänisyys irtisanomisuutisoinnissa.....	62
4.4.2 Sisällöllinen moniäänisyys irtisanomisuutisoinnissa.....	66
4.5 ALUEELLISUUDEN DISKURSSIT	76
4.5.1 Samassa veneessä -diskurssi	77
4.5.2 Marttyyritehtaan diskurssi.....	79
4.5.3 Suomi maailmalla -diskurssi	82
4.6 DISKURSSIEN JAKAUTUMINEN ERI LEHDISSÄ	85
5 YHTENÄINEN LINJA JA MUITA PÄÄTELMÄ.....	88
5.1 TULOKSET	88
5.2 POHDINTA	92
LÄHTEET	95
LIITE	100

1 JOHDANTO

Irtisanomiset ovat tulleet yhteiskuntaamme jäädäkseen. Taantuma on tätä tekstiä kirjoittaessani vuoden 2010 lopulla rasittanut Suomen taloudellista tilannetta ja työmarkkinoita jo pitkään. Tilanne on parantunut pahimmasta aallonpohjasta, mutta 2000-luvun alun kaltaiseen vankkaan nousukauteen ja tuon ajan lukuihin on vielä pitkä matka. Erityisesti viimeisten parin vuoden aikana joukkoviestimissä ovat lisääntyneet nopeasti sellaiset uutiset, joissa kerrotaan yritysten mittavista joukkoyrtisanomisista. Usein massayrtisanomiset saavat mediassa paljon näkyvyyttä. Näkyvyys aikaansaa usein myös keskustelua maamme taloudellisesta tilanteesta, irtisanomispaikkakuntien selviytymisestä kovan iskun jälkeen ja niin edelleen. 1990-luvun syvän laman jälkeen kansalaisten on ollut entistä vaikeampaa saavuttaa pysyvä, vakaa työsuhde. Julkisuudessa on myös pohdittu, ovatko pitkät, vuosikymmenten mittaiset työurat saman organisaation palveluksessa historiaa.

Viime aikoina Suomessa on eletty kiihtyvässä irtisanomiskierteessä, jossa ”ihmisen oikeus työhön on menettänyt merkityksensä” (Ahonen & Poijula 2007, 9). Irtisanomisuutiset ovat niin arkipäivää, että ihmiset pitävät niitä jollakin tavoin luonnollisina ja asiaankuuluvina ilmiöinä yhteiskunnan toiminnassa. Voidaan puhua myös myötätuntouupumuksesta. Termin taustalla on kaukana maailmalla tapahtuva kauhea tapahtuma, johon ihminen yksilönä ei voi vaikuttaa. Siksi ihmiset kokevat myötätuntouupumusta, eli he eivät jaksa enää tuntea irtisanomisista myötätuntoa. Ihmiset kokevat ilmiöt liian vaikeina ymmärtää. Entä, kun irtisanomiset tapahtuvat lähellä, oman kotimaan maaperällä tai omassa kotikaupungissa? Kuinka ihmiset tällaisessa tilanteessa suhtautuvat synkkiin uutisiin, kun ne eivät tapahdu enää kaukana, vaan osuvat hyvinkin lähelle?

Tiedotusopin pro gradu -tutkielmassani perehdyn irtisanomisuutisointiin. Haluan selvittää, kuinka ja millaisista näkökulmista irtisanomisista kirjoitetaan. Koska tällaiset uutiset ovat valitettavan ajankohtaisia, on kiinnostavaa syventyä aiheeseen hiukan tarkemmin. Henkilöstön vähennyksistä kertovat uutiset kertovat tärkeää tietoa irtisanomisten uhan alle joutuneiden paikkakuntien tilanteesta. Usein irtisanomiset koskevat paitsi monisatapäistä irtisanottujen joukkoa, myös välillisesti muita paikkakunnan asukkaita ja lopulta rakenteellisesti koko maamme väestöä. Siksi on perusteltua tutkia, kuinka tällaisista laajoista, yhteiskunnallisista tapahtumista uutisoidaan. Tutkimukselleni on selvä tarve, sillä irtisanomisuutisia on tutkittu vähän jos ollenkaan sellaisesta näkökulmasta, joka tarkastelisi

tapahtumia osana yhteiskunnassa rakentuvaa todellisuutta. Usein irtisanomisten ja irtisanomisuutisoinnin yhteydessä tutkimuksen painopiste on vähennyksiä tekevässä yrityksessä ja sen toiminnassa, ei niinkään itse uutisoinnissa ja siten yhteiskunnallisessa näkökulmassa kokonaisuutena.

Olen perehtynyt aiheeseen aikaisemmin tiedotusopin kandidaatin tutkielmassani (Kemppainen 2009), jonka pohjalta jatkan tutkimustani. Kandidaatin tutkielmassani keskityin erääseen joukkoirtisanomistapaukseen ja sen uutisointiin tietyssä lehdessä. Kyseessä olivat suurten metsäjättien, Stora Enson ja UPM Kymmeneen mittavat irtisanomiset useilla maamme paikkakunnilla syksyllä 2008. Tuolloin UPM Kymmene ilmoitti vähentävänsä Suomesta parin seuraavan vuoden aikana yhteensä 1100 työpaikkaa. Lähes samanaikaisesti toinen metsäalan suurkonserni Stora Enso kertoi noin 550 työpaikan vähennyksistä maassamme lähitulevaisuudessa. Irtisanomisten kohteiksi joutuivat yhtiöiden tehtaat Imatralla, Valkeakoskella ja Kajaanissa. Tämän irtisanomisaallon jälkeen samojen metsäjättien irtisanomisia on tullut vielä lisää. Tarkastelin tutkielmassani tapauksen uutisointia *Aamulehdessä* syyskuun 2008 aikana. Referoin tutkielmani tuloksia lyhyesti myöhemmin tässä tutkielmassani, alaluvussa 2.3.1.

Käsittelen tiedotusopin pro gradu -tutkielmassani samaa metsäjättien irtisanomistapausta, sillä aiemman tutkimuksen pohjalta samasta aihepiiristä on luontevaa jatkaa. Kyseistä tapausta voidaan myös sikäli pitää merkityksellisenä nykyisessä taantumassa ja irtisanomisten ketjussa, että se aloitti yritysten mittavat henkilöstövähennykset. Vuoden 2008 syksyyn saakka maassamme elettiin taloudellisesti vahvistuvaa kautta, joskin maailmalla oli jo näkyvissä varoittavia merkkejä tulevasta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa alkaneiden taloudellisten ongelmien ei uskottu vaikuttavan Suomen markkinoihin ennen kyseistä vuoden 2008 syksyä. Irtisanomisten myötä maamme päättäjät ja talouden asiantuntijat havahtuivat huomaamaan tilanteen vakavuuden ja merkityksen myös kotimaamme maaperällä. Koska tilanteen vakavuus ymmärrettiin vasta melko myöhään, ei korjausliikkeille ollut aikaa, jos ne olisivat alun perin edes olleet mahdollisia. Taantuma oli saapunut Suomeen.

Irtisanomistapaukset kertovat omalta osaltaan kansainvälisestä muutoksesta työmarkkinoilla. Alueelliset irtisanomistapaukset ovat toki vahvasti paikallisia ja siten yksittäisiin alueisiin sidottuja, mutta ne nivoutuvat omalta osaltaan globaaliin talouteen, joka luonnollisesti ulottuu myös Suomeen. Myös tutkimuskohteenani olevat metsäteollisuuden irtisanomiset johtuvat

lopulta kansainvälisillä markkinoilla tapahtuneista muutoksista. Esimerkiksi tutkimassani tapauksessa sanomalehtipaperin menekki Euroopassa on heikennyt, samoin koneiden määrä on liian suuri. Paperitehtaiden kannattamattomuus syrjäisessä Suomessa on myös irtisanomissyiden listalla.

Journalismin tehtävänä on luonnollisesti kertoa tärkeistä tapahtumista ympäröivässä maailmassa ja toimia yksittäisen kansalaisen tiedonsaantikanavana, eräänlaisena välittäjänä yksittäisen ihmisen ja kansainvälisen markkinatalouden välillä. Siksi myös uutisointi irtisanomisista on tärkeää.

Laajennan tutkimukseni aineistoa *Aamulehden* (AL) lisäksi myös *Helsingin Sanomiin* (HS), *Etelä-Saimaaseen* (ES) ja *Kainuun Sanomiin* (KS), sillä irtisanomiset tapahtuivat näiden maakuntalehtien levikkialueilla. *Helsingin Sanomat* edustaa tutkimuksessani kenties muita aineistoni lehtiä enemmän valtakunnallisen joukkotiedotusvälineen näkökulmaa. Tarkastelen aineistoa hyödyntämällä menetelmänä diskurssianalyysiä. Tarkennan diskurssin tutkimuksen muotoa omassa tutkielmassani luvussa kolme.

Tutkimusaiheessani minua kiinnostaa erityisesti irtisanomisuutisointi todellisuuden rakentajana. Haluan selvittää, millaisista erilaisista näkökulmista asioista kirjoitetaan. Ovatko näkökulmat kuinka samankaltaisia eri lehtien välillä tai eri puolilla maata? Tutkimuksellani pyrin siten selvittämään, onko irtisanomisuutisoinnissa havaittavissa yhtenevyyttä vai näyttäytykö irtisanomisten uutisointi mediassa kirjavana. Tämän selvittäminen on hyvin tärkeää, sillä se antaa viitteitä siitä, millä tavalla tietynlaisista tapahtumista kirjoitetaan. Rakentuuko todellisuus jonkin jo yhteiskunnassa vakiintuneen käsityksen mukaan vai voidaanko tarkasteltavaa ilmiötä tulkita uudella tavalla?

Alustavasti koko tutkimukseni läpi kulkeva punainen lanka on siten kysymys siitä, *miten irtisanomisista kirjoitetaan ja millaista todellisuutta irtisanomisuutisointi rakentaa*.

Tutkielmani etenee johdannon jälkeen tutkimukselliseen viitekehykseen luvussa kaksi. Käsittelen metsäjättien irtisanomistapauksen historiallista ja yhteiskunnallista kontekstia johdattamalla lukijan lyhyesti metsäteollisuuden merkitykseen maamme taloudessa ja tämän teollisuuden alan kehitykseen. Käyn läpi tiivistetysti myös maamme taloushistoriaa 1990-luvun lamasta nykypäivään. Luvussa kaksi myös kytken tutkimukseni tiedotusopillisen

tutkimuksen jatkumoon, taustoitan aiempaa tutkimusta aihepiiristä ja tarkastelen talousjournalismia journalismin lajina. Käyn läpi myös tutkimusasetelmani yksityiskohtaisesti.

Luvussa kolme selvennän tutkimuksessani käyttämäni aineistoa ja menetelmää. Hyödynnän tutkimuksessani diskurssin tutkimusta, johon perehdytän lukijan oleellisilta osin samassa luvussa kolme ja selvennän diskurssianalyysin muotoja omassa tutkimustyössäni.

Luvussa neljä on varsinaisen analyysin vuoro. Luvussa viisi tiivistän saamani tulokset ja tulkitsen niitä sekä esitän ajatuksiani jatkotutkimukselle.

maiden omat metsävarat vähenivät (Kuisma 2008, 17). Uudet keksinnöt ja sahausjätteiden hyödyntäminen raaka-aineena toivat myös sellun valmistuksen uudeksi vientiteollisuudeksi (Lammi 1994, 13). Puu oli mukana myös monessa muussa ihmisten arjessa. Puuhiiltä käytettiin rautaruukkien ja masuunien energianlähteenä ja polttopuu lämmitti asunnot pitkälle 1900-luvulle asti. Myös rakennukset, työvälaineet, koneet ja astiat oli valmistettu puusta. (emt., 17).

1800-luvulla laivoja varustettiin maassamme tervan ja sahatavaran vieniin. Laivojen määrä kasvoi nopeasti. Monet varustajat purjehtivat talviaikaan Välimerta ja Atlanttia myöten ja olivat kosmopoliitteja liikemiehiä. Kansantaloutta ajatellen varustamatoiminta ei silti tuonut tuloja laivan rakentamista lukuun ottamatta muille kuin kyseisille kauppiaille, jotka erottautuivat väestöstä erillisenä menestyvänä ryhmänä. Myös investointi meriliikenteeseen saattoi hidastaa maan teollistumista (Kantola et al. 2002, 98).

1800-luvun lopussa teknologinen edistys keikautti Suomen suhteellista asemaa maailmantaloudessa oleellisesti. Höyrylaivat korvasivat puiset purjelaivat, jolloin puu, sahatavara ja paperi muodostuivat pienen maan siteeksi maailmanmarkkinoille (emt., 99). Käänteeseen vaikutti paitsi puutavaran kasvava kysyntä kansainvälisillä markkinoilla myös uudet entistä kustannustehokkaammat kuljetusyhteydet. Koko uudenaikainen infrastruktuuri (kanavat, rautatiet, maantieverkko) rakentui Suomessa edistämään metsäteollisuuden kehitystä (Kuisma 2008, 17–18). Jo 1930-luvulla paperiteollisuuden tuotteet nousivat Suomen vientiteollisuuden suurimmaksi ryhmäksi. 1900-luvun puolivälissä sotakorvausten vilkastuttama metalliteollisuus ryhtyi valmistamaan myös paperikoneita, mikä edelleen vahvisti metsäteollisuuden jalansijaa suomalaisessa teollisuudessa. Kytkeä metallin ja puun välillä on ollut maamme teollisuudessa luja.

Metalliteollisuuden vahvistuminen vähensi metsäteollisuuden suhteellista osuutta viennistä ja myöhemmin Nokia-vetoinen teknologiateollisuus teki oman tunnetun läpimurtonsa. Silti suhteellinen metsäteollisuuden osuus viennistä oli 2000-luvulle tultaessa noin neljänneksen, josta se on laskenut noin viidennekseen (emt., 18). Tämä on edelleen enemmän kuin missään muissa kehittyneissä teollisuusmaissa. 2000-luvulla metsäteollisuus on jo siirtynyt voimakkaasti maailmantalouden piiriin. 1990-luvulla metsäyhtiöt yhdistyivät suuriksi kansainvälisiksi jäteiksi, eikä maahamme jäänyt kuin muutama suuri metsäyhtiö. Vielä 1980-luvulla luku liikkui viidentoista tietämällä.

Yhä edelleen maamme on riippuvaisempi metsävaroistaan kuin mikään muu teollistunut maa. Suomi on kehittynyt tervan tuottajasta korkealaatuisen kartongin ja painopaperin valmistajaksi. Maailman kymmenestä suurimmasta paperinvalmistajasta kolme on tänään kotimaisia tai alun perin alkuperältään sellaisia. Kuvaavaa on myös, että kotoinen teknologiajättimme Nokia on juuriltaan puunjalostusyritys (Kuisma 2008, 16). Metsäteollisuuden ympärille on kehittynyt yritysverkosto eli klusteri. Tämä laaja yritysten rypäs on valmistanut metsäteollisuudelle koneita, laitteita ja muita toimintaa tukevia palveluita. Yhdessä nämä verkostot ovat menestyneet maailmalla, joten metsäteollisuus on myös tässä suhteessa lisännyt maamme kilpailukykyä. (Lammi 1994, 1–2). Klusterin työllisyys on laskenut reilusti muutaman vuosikymmenen takaisesta tuotannon samalla lisääntyessä, mutta edelleen ala työllistää suoraan vajaat 49 000 työntekijää Suomessa (Metsäteollisuus, katsottu 24.11.2010) (ks. myös Lammi 2000, 5–10). Nykypäivän metsäteollisuuden suurin haaste on juuri kansainvälisyys. Ongelmaksi muodostuu se, kuinka alan kilpailukykyä voidaan kasvattaa samalla kun kustannukset jatkuvasti nousevat. Pelkona on tehtaiden lisääntyvä sulkeminen ja tuotannon siirtäminen halvemman tuotannon maihin.

2.1.2 Metsäteollisuus laman jäljissä

Tutkielmani ydin eli syyskuun 2008 metsäjättien irtisanomisaalto ja sen uutisointi kytkeytyvät tiiviinä jatkumona Suomen rakennemuutokseen, joka tiputti maan syvään lamaan 1990-luvulla. Suomi muuttui nopeasti lähes täystyöllisyydestä vakavan työttömyyden maaksi. Näin äkillinen ja syvä muutos oli toisen maailmansodan jälkeen ainutlaatuista. Maamme bruttokansantuote romahti reilun viiden prosentin vuosikasvusta vuonna 1989 noin kymmenen prosentin laskuun vuosina 1992 ja 1993 (Kantola et al. 2002, 106). Työttömyysprosentti lähes nelinkertaistui aiemmasta noin 3,5 prosenttiyksiköstä noin 12 prosenttiyksikköön (kohoten joillakin aloilla, esimerkiksi rakennusteollisuudessa, tätäkin reilusti korkeammaksi). Maamme työttömyysaste oli vuonna 1993 Länsi-Euroopan toiseksi korkein. Lama ravisteli yhteiskuntaamme varsin laajasti ja syvästi. Työttömyys kasvoi, yrityksiä toisensa perään ajautui konkurssiin ja tuotanto väheni. Enimmillään vuoden 1994 alussa työttömänä oli yli 500 000 henkilöä (Blomberg et al. 2002, 7).

Maamme vienti alkoi kasvaa uudelleen hitaasti vuonna 1992 ja kansantuote paria vuotta myöhemmin. 2000-luvulle tultaessa Suomen taloudessa elettiin jo vahvaa nousukauden aikaa

ja lama oli nujerrettu. Silti sekä kansalaisia, päättäjiä että tutkijoita hämmästyttää edelleen, miksei poikkeuksellisen vahva talouskasvu ole vähentänyt samassa suhteessa työttömyyttä (emt., 7; ks. myös Vähätalo 1998, 9). Työttömyys- ja sosiaalimenojen kasvu aikaansai Suomen julkisen talouden pitkäaikaisen epätasapainon. Sittemmin se on vakautunut, mutta työttömyys ei ole laskenut edes lähelle lamaa edeltänyttä aikaa. Suomen työttömyysaste oli edelleen 1990-luvun lopussa EU:n toiseksi korkein. Myös toimeentulotuella elää pysyvästi huomattavasti useampi kansalainen nyt kuin ennen lamaa (Blomberg et al. 2002, 8; Vähätalo 1998, 9).

Julkisessa keskustelussa laman työttömäksi jättäneistä ihmisjoukoista on kannettu paljon huolta. Lamaa on pidetty eräänlaisena vedenjakajana, jonka jälkeen tuloerot kansalaisten välillä ovat kasvaneet, köyhyys lisääntynyt ja sosiaaliturva jälkeenyäännyt laman aikaisten leikkausten seurauksena. Jorma Kalela (2002) on esimerkiksi muotoillut näkemystä Suomeen kenties tulevaisuudessa muodostuvasta uudesta alaluokasta. Kalelan mukaan laman aikana maassamme alkoi kehitys, joka jatkuessaan saattaa tuottaa varsin murheellisen tilanteen lähitulevaisuudessa. Nyky-Suomessa on suuri joukko kansalaisia, joiden työllistymistä ei edistä edes koulutus. Vahvan talouskasvun on uskottu ratkaisevan tämänkaltaiset yhteiskunnalliset ongelmat, mutta vastoin toiveita niin ei ole käynyt. Pitkittyvä työttömyys ja köyhyyden syveneminen ”saattavat johtaa koko yhteiskunnan luonteen muuttumiseen” (emt., 365–366). Miten nykyinen taantuma vaikuttaa Kalelan jo vuosia sitten luonnostelemaan tulevaisuusnäkömään?

Näiden näkemysten valossa tutkielmani merkitys on perusteltu. Tiedotusvälineet luovat mielikuvia yhteiskunnassa tapahtuvista ilmiöistä ja antavat tietoa kansalaisille. Siksi ei ole merkityksetöntä, miten yhteiskunnallisesti tärkeistä tapahtumista uutisoidaan. Tapahtumien, tässä tapauksessa irtisanomisten, vaikutukset ulottuvat monelle taholle ja pitkälle tulevaisuuteen. Siksi irtisanomisten uutisointi kertoo omalta osaltaan siitä, miten yhteiskunnan tila irtisanomisten valossa näyttäytyy.

Metsäteollisuus ei suinkaan ole ainoa ala Suomessa, joka on viime vuosina ja nykyisen taantumana aikana joutunut mittavien irtisanomisten moukaroitavaksi. Ala on silti erityisen mielenkiintoinen tapaustutkimuksen kohde, sillä sen merkitys on totutusti ollut maassamme edellä kuvatun keskeinen. Koska metsäteollisuus on maassamme jakautunut maantieteellisesti eri puolille ja paikoitellen melko syrjäisille alueille, ovat monet paikkakunnat olleet

riippuvaisia alan menestyksestä. Siksi juuri metsäteollisuuden irtisanomisten seurauksena julkisuudessa on syntynyt kiivasta keskustelua esimerkiksi maamme aluepolitiikasta ja suurten yritysten yhteiskuntavastuusta. Lähimenneisyydessä suurta kohua ja huolta alueiden työllisyydestä ovat nostattaneet muun muassa UPM:n ilmoitus sulkea Voikkaan tehdas Kuusankoskella vuonna 2006. Tämä jätti työttömäksi reilut 670 työntekijää. Vuonna 2007 M-real kertoi niin ikään lakkauttavansa Tampereen Lielahden kemihierretehtaan. Samoin useita satoja irtisanottuja jättivät jälkeensä Stora Enson lakkautetut tehtaat Summassa ja Kemijärvellä alkuvuonna 2008.

2.2 Irtisanomisuutisointi osana tiedotusopillista tutkimusta

Tutkielmani tässä aluvussa nivon oman tutkielmani tiedotusopilliseen tutkimukseen. Tämä puolestaan auttaa ymmärtämään tutkimukseni tarkastelun kohdetta eli irtisanomisuutisointia ja sitä, mikä journalismille, uutisille ja erityisesti talousjournalismille on ominaista.

2.2.1 Journalismin tutkimus

Irtisanomisuutisointia syyskuussa 2008 käsittelevä pro gradu -tutkielmani on journalismin tutkimusta. Sen taas voi katsoa polveutuvan Saksassa alkunsa saaneesta Zeitungswissenschaft-tieteenalasta eli sanomalehtitieteestä. Ennen perehtymistä journalismin tutkimukseen on syytä selventää heti aluksi, mitä niinkin moniulotteinen käsite kuin journalismi varsinaisesti tarkoittaa.

Journalismi ei ole synonyymi joukkotiedotukselle, vaan sen osa-alue. Hemánuksen selkeän määrittelyn mukaan (1995, 28–29) journalismi paitsi on *osa joukkotiedotusta*, se myös *edellyttää teknistä apuvälinettä*. Journalismi ei voi koskaan olla sellaisenaan todellisuutta, sillä tekninen apuväline toimii aina eräänlaisena pehmentävänä väliaineena tiedon välityksessä ja todellisuuden luomisessa. Hemánusta edelleen mukailien journalismi on myös tietynlaisten joukkotiedotussanomien tuottamista: journalistiset sanomat ovat *ajankohtaisia* ja *faktapohjaisia*. Myöhemmin Hemánus on tarkentanut tätä määritelmäkohtaa siten, että journalismissa väitteet esitetään edellä kuvatun kaltaisesti ajankohtaisina ja tosina, vaikka ne jälkikäteen osoittautuisivat erilaisiksi. Tämä täsmennys on kenties helpommin

ymmärrettävissä uutisankka-esimerkillä: journalismissa myös sellaiset sanomat esitetään faktoina, jotka myöhemmin osoittautuisivat esimerkiksi huhuiksi (tällaisia myöhemmin epätosiksi paljastuvia uutisia kutsutaan usein uutisankaksi). Lopuksi journalismin määritelmää voidaan vielä tarkentaa seuraavasti: se on mahdollista ymmärtää joko *työprosessiksi* ja vaikkapa ammatiksi kuin myös tuon työn ja prosessin *lopputulokseksi* (emt.).

Journalismin tutkimus siis polveutuu sanomalehtitieteestä. Sanomalehtitiede on alkujaan eräs sanomalehtiopin suuntauksista. Sen kausi Saksassa alkoi 1900-luvun alussa, kun Leipzigin yliopistoon perustettiin sanomalehtiopin laitos. Ennen ensimmäistä maailmansotaa Saksa oli monella tieteenalalla maailman johtava maa. Kuten Wiio toteaa (1992, 55), maan asema oli vahva erityisesti yhteiskuntatieteissä. Siksi on hyvin luonnollista, että viestinnän tutkimuksen varhaishistoria kumpuaa juuri sieltä. Myöhemmin 1920-luvulla vastaavanlaisia laitoksia kuin Leipzigin sanomalehtiopin laitos perustettiin myös muualle Saksaan. Tämä sanomalehteen kytkeytynyt tieteenala oli aivan omanlaisensa ja poikkesi esimerkiksi Yhdysvalloista, jonne tutkimustraditio myöhemmin siirtyi. Siellä annettu opetus oli ammatillis-käytännöllistä (Pietilä 1997, 93).

Sanomalehtitieteen muodostumista on myöhemmin selitetty esimerkiksi saksalaisen lehdistön epäonnistumisessa ensimmäisen maailmansodan propagandakamppailussa. Tämän katsottiin johtaneen siihen, että viimein olisi tarpeellista selvittää, kuinka joukkoviestintä ja edelleen lehdistö vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin (emt). Pontimena sanoma- ja aikakauslehtien tieteelliselle tutkimukselle toimi toinen maailmansota huikeine lehdistökamppailuineen. Myös kustantaja- ja toimittajajärjestöjen edut ovat kenties vaikuttaneet tieteenalan syntyyn (emt. 94). 1800-luvulla lennätin, puhelin, rautatiet ja höyrylaivat mahdollistivat todellisen joukkoviestinnän syntymisen. Varhainen yhteiskuntatiede halusi erityisesti tarkastella tämän uuden yhteiskunnallisen vaikuttajan merkitystä (Wiio 1992, 56). Siten syntyi Zeitungswissenschaft eli lehdistötiede, jolle tämännäköinen viestinnän tutkimus on suoranaisten jatke. Myöhemmin nimitys muuttui muotoon Publizistik eli julkistamisoppi (emt.). Sanomalehtitieteen empiirisen tutkimusalueen luonnostelu tuotti kaksi päälohkoa: sanomalehtituotanto lehtiyhtymisineen sekä sen tuotteet (=sanomalehdet) (emt., 103). Valmiin sanomalehden tutkimus puolestaan jakautuu lehtimuotojen ja -tyyppien, lehtien osastojaon, lehdissä julkaistun sisällön sekä sisällön erityistyylien tutkimukseksi.

Pro gradu -tutkielmani tiedotusopillinen tutkimussuunta pohjautuu myös tietyiltä osin erään tunnetun sanomalehtitieteilijän näkemyksiin. Saksalainen journalisti ja sanomalehtitieteilijä Otto Groth (1875–1965) on tutkinut kulttuuriesineen ymmärtämistä ja tulkittamista. Hänen näkemyksensä mukaan kulttuuriesineen — tässä tapauksessa sanomalehden — ymmärtämisessä päästään alulle silloin, kun voidaan hahmottaa miksi se on olemassa ja millaisia tarkoituksia se palvelee, miten erilaiset arvot määrittävät kulttuuriesineen luonnetta ja niin edelleen. Kulttuuriesineen ymmärtäminen on Grothin ajattelussa olennaista ja edellytys sille, että jokin ilmiö on edes mahdollista asettaa tutkimuskohteeksi (Pietilä 1997, 108).

Grothin ajattelu liittyy tutkielmani näkökulmaan irtisanomisuutisoinnin rakentumisesta siksi, että Grothille kulttuuriesine on inhimillisten arvojen, tarkoituksien ja näiden sille muodostaman mielen tai merkityksen koostuma. Groth erottelee kulttuuriesineen tutkimuksessa vielä kaksi suuntaa, joita hän nimitti termeillä Sein- ja Solldisziplin. Näistä ensin mainittu tarkastelee, mikä esine on; jälkimmäinen taas pohtii, mitä esine voisi olla tai mitä sen kenties pitäisi olla. Erityisen tärkeää Grothille oli sanomalehden olemuksen selvittely (emt., 109–110). Näistä kulttuuriesineen tutkimuksen suunnista kumpikaan ei sellaisenaan osu yksi yhteen oman tutkielmani ongelmanasetteluun, mutta tutkielmassani voi havaita piirteitä niistä molemmista. Tarkastelen sanomalehden olemusta pohtimalla sen tapaa uutisoida irtisanomisista. Samalla pohdin diskurssien avulla ja niiden pohjalta, voisiko uutisoinnissa kenties olla tarpeellista nostaa esimerkiksi joitakin vaatimattomasti näkyviä diskursseja nykyistä enemmän esiin.

Oman tutkielmani lähtökohta on tekstiä sisällöllisesti erittelevä journalismin tutkimus. Tällainen tutkimus on yleistynyt viimeisten parinkymmenen vuoden aikana kulttuurintutkimuksen nousun myötä. Usein vuosi 1980 on nähty taitekohtana. Sitä ennen journalistinen tutkimus keskittyi journalismin konteksteihin ja määrällisiin sisältöselvityksiin (Kivikuru 1995, 94). Journalismin tutkimus ei ole Kivikurun mukaan kuitenkaan kovin laaja lohko viestinnän tutkimuksessa, vaan paljon enemmän on tarkasteltu vaikkapa vastaanottoa.

Journalismin tutkimukseen sisältyy yleensä aina muutamia seuraavista ulottuvuuksista (ema., 96–97): joukkoviestinnän tehtävät ja tarkoitus, ammattikäytännöt, toimitusorganisaatio, sisällön osat ja suhde ympäröivään todellisuuteen, uutiskriteerit ja portinvartijat, journalistinen professionalismi, lähdekäytännöt, tekstin muotokieli ja ilmaisu, suhde aikaan,

teknologiaan ja vastaanottajaan sekä journalismin suhde yhteiskuntaan (tarkennettuna toimitus- ja viestintäpolitiikka). Omassa tutkielmassani näistä ulottuvuuksista näyttäytyvät erityisesti journalististen tekstien sisällön osat ja niiden suhde ympäröivään todellisuuteen sekä tekstin muotokieli ja ilmaisu.

2.2.2 Erityisosa-alueena talousjournalismi

Tutkielmani tutkimuskohteena on irtisanomisuutisointi. Irtisanomiset ovat taloudellisia tapahtumia ja ilmiöitä. Vaikka irtisanomisuutisointi saattaa lehdissä sijoittua tapahtumien paikallisuudesta johtuen esimerkiksi maakuntaosastoon taloussivujen sijaan, ovat tällaiset uutiset ennen kaikkea talousuutisia. Siksi katson tässä kappaleessa hyödylliseksi ja aiheelliseksi eritellä lyhyesti myös talousuutisten kehitystä Suomessa ja sitä, mikä tekee talousuutisesta erityisen verrattuna muihin uutisiin.

Viimeistään tässä vaiheessa on täsmällisyyden nimissä tarpeen määritellä lyhyesti uutinen käsitteenä. Uutinen on eräs journalismin muoto, joka kertoo aina jostakin *muutoksesta*. Se on *uusi* ja *ajankohtainen* ja usein *kiinnostaa vastaanottajiaan* jollakin tavoin. Monesti uutinen myös *vaikuttaa vastaanottajiensa elämään* tavalla tai toisella. Tärkeä uutisen piirre on myös, että se on *totta* tai sen vähintään *oletetaan olevan totta* (ks. edellä Hemánuksen tarkennus journalismin ominaispiirteistä, sivulla 10). Uutinen kertoo yleensä tapahtuneen asian tai ilmiön tärkeimmän seikan, jonka jälkeen se etenee muihin oleellisiin ja tapahtumaan vaikuttaviin asioihin (Huovila 2001, 11–12). Uutisen rakenteessa on kolme yhteistyössä toimivaa osaa: uutisen kärki eli tiivistetty, tärkein osuus tapahtuneesta, tapahtunutta laajentava varsinainen uutisasia sekä uutisen taustoittava osuus (emt.). Uutisen taustoittava osuus yhdistää tapahtuneen aiemmin tapahtuneeseen tiivistetysti ja kertoo tarkemmin, miksi ja miten jotakin on tapahtunut. Uutiselle ominaista on sen laaja yleisö, mikä erottaa uutisen tyyppinä vaikkapa kirjeestä. Tämä edellyttää sitä, että uutisten välittämät tiedot ja teksti sisältävät tietynlaisia yhteisesti jaettuja tietoja, uskomuksia, normeja ja arvoja. Ilman tällaista itsestäänselvyyttä (”taken-for-granted-information”) uutiset eivät olisi ymmärrettäviä (intelligible) (Van Dijk 1988, 74). Uutiset ovat myös persoonattomia, koska sen tuottaja ei edusta omaa näkemystään, vaan aina jotakin organisaatiota, joko julkista tai yksityistä. Siksi uutistekstin tyylistä puuttuu paitsi selvä ”sinä”, myös ”minä” (pois lukien usein uutisten yhteyteen sijoitettavat uutiskommentit) (emt., 75).

Ennen siirtymistä talousjournalismin ominaispiirteisiin nostan esille erään tutkielmaani kiinteästi liittyvän käsitteen, joka osaltaan vaikuttaa siihen, millaisia uutisia sanomalehdissä esiintyy, eli uutiskriteerien käsitteen. Muihin tutkielmani käsitteisiin palaan alaluvussa 2.3.3. Tämä käsite liittyy tutkielmaani sen valossa, miten edellä määrittelin uutisen. Uutinen kertoo usein sellaisista asioista, jotka kiinnostavat sen vastaanottajia (lukijoita) tai vaikuttavat näiden elämään. Tämän oivaltaminen johdattaa pohtimaan sitä, kuinka irtisanomisuutisointi rakentaa todellisuutta. Jotta mikään voisi rakentaa todellisuutta, täytyy tämän ilmiön tai tapahtuman muotoutua julkisessa keskustelussa tärkeäksi, jotta todellisuuden rakentuminen ylipäänsä voi alkaa. Tämän ajatuksen valossa irtisanomisten täytyy olla tärkeitä, koska ne ylittävät lukuisien muiden maailmassa jatkuvasti tapahtuvien ilmiöiden virrassa uutiskynnyksen. Tätä tärkeyttä on mahdollista yrittää pohtia uutiskriteerien avulla.

Tunnettu tutkimus uutiskriteereistä on Galtung & Rugen (1965). Tiivistetysti uutiskriteerit ratkaisevat sen, tehdäänkö jostakin tapahtumasta tai ilmiöstä uutista vai ei. Yksinkertaistettuna Galtung ja Ruge ovat luonnostelleet uutiskriteereitä 12 kappaletta. Niitä ovat asioiden toistuvuus, tapahtumien voimakkuus, yksiselitteisyys, kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, tapahtumien jatkuvuus, päivän (tapahtuma)valikoima, eliittihenkilöiden osuus tapahtumissa, tapahtumien henkilöitävyys, sekä tapahtumien positiivisuus tai vastakohtaisesti negatiivisuus. Irtisanomistapahtumien voi helposti ajatella lukeutuvan useampaan näistä kriteereistä. Metsäjättien Stora Enson ja UPM Kymmenen irtisanomiset syyskuussa 2008 olivat epäilemättä negatiivinen tapahtuma. Irtisanomisista ilmoitettiin myös yllättäen. On myös ilmiselvää, että irtisanomisten kulttuurinen merkittävyys oli ja on vahva. Tapahtumat ovat myös helposti henkilöitävissä työpaikkansa menettäneisiin työntekijöihin.

Eryteisesti talousuutisten uutiskriteerejä on tarkastellut Huovila (1990). Hän on tarkastellut viiden eri maakuntalehden (ja lisäksi paikallisradioiden) uutiskriteerejä jakamalla uutisen muodostumiseen vaikuttavat tekijät positiivisiin ja negatiivisiin uutiskriteereihin. Kaikki Huovilan tarkastelemat sanomalehdet olivat oman aineistoni ulkopuolella. Positiiviset uutiskriteerit kirjaimellisesti puoltavat uutisen syntymistä, negatiiviset vastaavasti vähentävät sitä todennäköisyyttä, että tapahtumasta muotoutuisi uutinen toimituksessa. Huovila on pisteyttänyt kriteerinsä (sen mukaan, kuinka niitä tutkittujen lehtien toimituksissa arvioitiin) ja asettanut nämä saadut kriteerit siten järjestykseen. Positiivisia taloustoimitusten uutiskriteerejä olivat (eniten pisteitä saanut ensimmäisenä): maakunnallisuus,

valtakunnallisuus, paikallisuus (kunnallinen tapahtuma), uusi ilmiö, painopistealue, oman alueen yritys, ”human interest”, tuoteinnovaatio, tapahtuman kansantajuisuus sekä lopuksi tapahtuman taustoitus ja jatkuminen (emt., 66). Vastaavasti uutisen syntyyn negatiivisesti vaikuttavia kriteerejä ovat (eniten pisteitä saanut ensimmäisenä): tapahtuman sijaitseminen ei-levikkialueella, vanhentunut asia, juttu tullut useampaa kanavaa pitkin, tapahtumaa ei ehditä käsitellä, puffi eli mainoshenkinen tapahtuma ja lopuksi kapea-alainen tapahtuma tai juttu (emt., 72).

Huovilan uutiskriteerit näyttävät myös hyvin loogisilta sen suhteen, miksi irtisanomistapahtumista lopulta muotoutui näkyvä uutistapahtuma. Irtisanomistapahtumat epäilemättä vastaavat positiivisten uutiskriteerien kolmen kärkeä, eli tapahtumat ovat sekä maakunnallisia, valtakunnallisia että paikallisia. Kyseessä on myös lehtien oman alueen yrityksiin kohdistuvat irtisanomiset. Tapahtuma epäilemättä on myös kansantajuinen: useimmat lukijat oletettavasti tajuavat, mitä potkujen saanti tarkoittaa, vaikkei heillä omakohtaista kokemusta olisikaan.

Taloujournalismi ja taloutta käsitelleet jutut ovat olleet jo melko pitkään osa suomalaista tiedonvälitystä ja journalismia. Yhteiskunnan muuttuessa erilaisten asioiden painotus on vaihdellut ja siten myös taloujournalismi kehittynyt vuosisatojen aikana vastaamaan uutisia vastaanottavien kansalaisten tarpeita. Suomalaisen taloujournalismin kehitystä on tutkinut kattavasti esimerkiksi Tapani Huovila. Hänen mukaansa yhtenä maamme ensimmäisenä journalistisena talousjuttuna voidaan pitää Antti Lizeliuksen kirjoitusta peltomaan parantamisesta vuodelta 1775. Kirjoitus ilmestyi Suomenkielisten Tieto-Sanomien ensimmäisessä numerossa (Huovila 2003, 8) (Taloujournalismin kehityksestä Pohjoismaissa ks. myös Kjaer & Slaatta, 2007: erityisesti Suomessa ks. 73–99).

Talousaiheisten, suomenkielisten juttujen tarve kasvoi kauppiasmäärän lisääntyessä 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Tämä johti *Kauppalahden* syntymiseen vuonna 1898. Muissa sanomalehdissä oli tuolloin pieniä talousosastoja ja myös eri kaupparyhmittymät perustivat omia lehtiään. Suomalaisen talouslehtien määrä kasvoi erityisesti maamme itsenäistyttyä. 1930-luvun alussa talouden erityislehtiä syntyi peräti kolmisenkymmentä ja määrä kasvoi entisestään sotavuosina (emt., 210).

Huolimatta nopeasti yleistyneistä talousaiheisista uutisista pysytteli talousaiheisten juttujen määrä matalana lehtien erillisillä talousosastoilla. Esimerkiksi Uudessa Suomessa juttuja oli noin seitsemän päivässä, muissa vain muutama viikossa. Sotienjälkeistä kotimaista talousuutisointia leimasi auktoriteettien kunnioitus eikä päättäjiä, yhteiskunnallisia toimijoita tai talouselämän vaikuttajia arvosteltu (emt., 211). Talousosastojen määrä lehdissä oli vähentynyt sotien jälkeen ja juttujen määrä oli vähäinen, mutta silti lähes kaksinkertainen verrattuna 1930-lukuun. Talousohjelmat alkoivat sotien jälkeen myös radiossa ja televisiossa 1960-luvun puolivälissä. Vuosikymmen myöhemmin lehtiin perustettiin omia vakiintuneita talousosastoja ja taloustoimittajien vakansseja.

1980-luku oli talousjournalismille voimakasta kasvun aikaa. Taloustoimittajien määrä kaksinkertaistui maakuntalehdissä vuodesta 1974 vuoteen 1988. Myös talousjuttujen määrä kaksinkertaistui vastaavana aikana. Vuosisadan loppupuolella viestintäpolitiikka jatkoi eriytymistään ja keskittymistään, ensin sanomalehtien ja sitten eri välineiden kesken. Tällainen eriytyminen vahvisti talousjournalismin asemaa eri välineissä (Huovila 2003, 176–177).

Talousjournalismi on journalismia, jonka erityisasema pohjautuu sen sisältöön eli talouteen. Talousjournalismi eroaa ”tavallisesta” journalismista etenkin erityissanastonsa vuoksi. Huovilan mukaan talousuutisille tärkeitä ovat faktatiedot, jotka usein kaipaavat seurakseen erilaisia tilastoja ja taulukoita asioiden selventämiseksi (emt., 183; Karvonen 1999, 153). Talousjournalismin sisällössä keskeistä on sen jakautuminen kahteen osa-alueeseen. Yhtäältä ”talouselämän tilastotietoon” (pörssikurssit, valuuttakurssit, osakekaupat ja niin edelleen), joka on elintärkeää talouselämälle ja sen toimintakyvylle. Toisaalta talousjournalismi on jakautunut tietoa taustoittavaan osa-alueeseen. Tällöin talousjournalismin tehtävä ei ole vain numerotietouden toistaminen, vaan erilaisten näkökulmien ja kehityssuuntien erittely. Talousjournalismin tämän osa-alueen katsotaan viime vuosina kärsineen esimerkiksi lisääntyneen kiireen vuoksi, jossa aikaa perusteelliselle taustoitukselle ei ole. Nykyajan hektisessä, reaaliaikaisessa uutisoinnissa täsmällisten numerotietojen kertominen on myös ajanut taustoittamisen ohi (Huovila 2003, 205; Kivikuru 1995, 109). Etenkin päivälehdissä talousjournalismissa korostuu myös hyötyjournalismi, jossa asioita tarkastellaan lukijalähtöisesti. Toisin sanoen käsiteltävät aiheet ovat usein sellaisia, jotka ovat lähellä lukijaa ja siten myös näkökulma keskittyy selventämään tälle, kuinka erilaiset tapahtumat ja ilmiöt vaikuttavat lukijan elämään (Huovila 2003, 206).

Talousjournalismi eroaa ”yleisjournalismista” mielenkiintoisella tavalla myös sisältönsä kielenkäytön osalta. Esimerkiksi Pirjo Karvonen on pohtinut artikkelissaan (1999) yksityiskohtaisesti talousjournalismin kielellisiä erityispiirteitä. Aiheesta voisi kirjoittaa hyvin pitkästi, mutta keskityn tässä tutkielmassani lyhyeen läpikatsaukseen. Omassa tutkielmassani tämä talousjournalismin piirre on sikäli tärkeää tiedostaa, että keskityn irtisanomisuutisoinnin tutkimuksessani eräällä tavalla juuri kielenkäytön tarkasteluun. Siksi nähdäkseni on oleellista tiedostaa tällaiset mahdolliset kielenkäytön ominaistavat jo tutkielman alkuvaiheessa, jotta voisin suhteuttaa omat tutkimushavaintoni ja -tulokseni näihin jo aiemmin havaittuihin talousjournalismin piirteisiin.

Talousjournalismin kielellisiä erityispiirteitä ovat ihmisen näkymättömyys teksteissä ja inhimillisen korvaaminen abstrakteilla toiminnoilla. Talousjournalistisissa teksteissä tyypillistä on myös ilmaista asiat verbin sijaan substantiivilla, jolloin asiat näyttävät varmoina ja tapahtumien toimijat häipyvät (tai häivytetään) tekstistä (esimeriksi *kasvaa* korvautuu kasvu-sanalla, *investoida* investoinnilla, *rakentaa* rakentamisella ja niin edelleen) (Karvonen 1999, 151–152). Karvosen mukaan talousjournalistisille teksteille yhteistä on myös se, että tapahtumat nähdään luonnonvoimien kaltaisina, itsestään tapahtuvina ilmiöinä, jotka etenevät ilman minkään inhimillisen vaikutusta. Karvonen huomauttaa myös, kuinka tapahtumien kuvaaminen itsestään eteneviksi on tyypillistä silloin, kun tapahtumien toimijoiden vastuullisuutta ei haluta ilmoittaa (ema., 155). Tällöin esimerkiksi erotetut työntekijät *siirtyvät* toisiin tehtäviin. Talousteksteissä myös erilaisten toimijoiden, asiantuntijoiden, yritysjohtajien ja niin edelleen, sanomiset asettuvat teksteissä usein yksipuolisesti. Karvosen sanoin nämä ”hahmot esiintyvät enimmäkseen asiantuntijoina selittämässä ja tulkitsemassa mutkikasta todellisuutta”. Asiantuntijat saavat myös osakseen tietäjän viitan, sillä usein heidän sanomisiaan siteerataan talousteksteissä suoraan tai lähes suoraan lukijalle osoitettuna (NN:n mukaan) (ema., 161–162). Tämä piirre on tosin yleistä paitsi talousjournalismissa, myös journalismissa yleisesti.

2.3 Tutkimusasetelma

Edellä olen selventänyt tutkielmani tutkimuksellista viitekehystä ja kontekstia, johon tutkielmani kiinnostuksen kohde eli irtisanomisuutisointi asettuu. Taustoituksen jälkeen on aiheellista siirtyä tarkastelemaan yksityiskohtaisesti omaa tutkimusasetelmaani ja sitä, kuinka

se yhtäältä kytkeytyy aiempaan aihetta sivuavaan tutkimukseen ja toisaalta eroaa niistä omana tutkimuksenaan.

2.3.1 Irtisanomiset ja työttömyys aiemmassa tutkimuksessa

Irtisanomisia ja työttömyyttä on tutkittu melko paljon etenkin kauppa- ja hallintotieteissä sekä esimerkiksi sosiologian ja sosiaalipolitiikan aloilla. Näkökulmina tällaisissa tutkimuksissa on esimerkiksi työyhteisön selviytyminen joukkoirtisanomistilanteesta, irtisanottujen työntekijöiden selviytyminen oman henkilökohtaisen elämänsä vaikeasta takaiskusta tai vaikkapa esimiehen asema ja eettinen johtaminen irtisanomistilanteissa (ks. esim. Puntari & Roos, 2007). Esimerkiksi Poijula ja Ahonen (2007) lähestyvät työttömyyttä irtisanottujen selviytymisnäkökulmasta. He ovat haastattelututkimuksilla selvittäneet, kuinka irtisanotut kokevat työn menetyksen ja millaisilla keinoilla he menetyksestä selviytyvät.

Työttömyydestä ja irtisanomisista on myös tehty tutkimuksia erityisesti 1990-luvun laman näkökulmasta. Esimerkiksi Anu Kantola on tutkinut Suomen suhdetta maailmantalouteen, yhteiskunnallisia merkittäviä, rakenteellisia muutoksia ja kansainvälisiä suhdanteita (ks. esim. Kantola et al. 2002). Hänen tutkimuksissaan käsitellään myös Suomen kehitystä hyvinvointivaltiona sekä pohditaan tapahtumien taustoja, syitä ja seurauksia sekä tulevaisuuden haasteita (ks. esim. Kantola & Kautto, 2002; yhteiskunnallisesta näkökulmasta ks. myös esim. Vähätalo, 1998).

Tiedotusopillisessa tutkimuksessa irtisanomisuutisointia ja työttömyyttä on käsitelty niin ikään tarkastellen työttömyyttä laajasti yhteiskunnallisena ilmiönä. Esimerkiksi Aalto (1982) on tutkinut työttömyyttä tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan. Aalto pureutuu työttömyyteen talousteorioiden avulla. Hän on selvittänyt, kuinka eräät lehdet kirjoittavat työttömyydestä ja millaisia ratkaisuehdotuksia nämä lehdet teksteissään työttömyydelle tarjoavat. Myös Karsikko (1990) tarkastelee työttömyyttä tiedotusopin pro gradu -työssään. Hän pohtii työttömyysuutisointia palkkatyön ideologian pönkittäjänä. Hän pyrkii selvittämään, kuinka uutisointi mahdollisesti vahvistaa kuvaa palkkatyöstä ihanteellisena elämänmuotona. Karsikko käsittelee tutkimuksessaan erillisenä osana myös irtisanomisuutisointia. Myös Vehkalahti (2000) on tutkinut työttömyyttä lisensiaatintyössään, jossa hän tarkastelee *Aamulehden* ”Työttömän sivua”, erillistä työttömille suunnattua

teemasivua, joka ilmestyi lehdessä vuosina 1993–1995. Vehkalahti tarkastelee, missä valossa työttömyydestä kirjoitetaan, mistä aiheista ja kuinka työttömät pääsevät jutuissa ääneen.

Edellä mainitsemisiani tutkimuksissa keskeinen näkökulma ei ole varsinaisesti ollut irtisanomisuutisoinnissa, sillä aihetta ei ole tutkittu kovin paljoa. Rönkkö (1995) on tutkinut maakunnallista näkökulmaa talousuutisissa. Hänen tutkielmansa aineisto sisältää myös irtisanomisuutismateriaalia, mutta ne tai irtisanomiset tapahtumana eivät ole hänen tutkielmansa keskiössä.

Omaa tutkielmaani sivuava ongelmanasettelu on Sormusen (2007) ja Nivarin (2007) pro gradu -tutkielmissa, joista kumpikaan ei tosin ole viestinnän alalta, vaan liiketaloustieteen ja suomen kielen. Sormunen on tarkastellut retorisin keinoin yritysten irtisanomisten julkisia perusteluita irtisanomisuutisissa. Hänen tutkimuksensa tarkoituksena on löytää sellaisia vakuuttelun ja perustelun keinoja, joilla yritykset viestittävät irtisanomisten tarpeellisuuden julkisuuteen. Nivari puolestaan keskittyy tutkielmassaan tarkastelemaan UPM:n kannattavuusohjelmaa yrityksen tiedotteissa ja sanomalehdissä. Hänen luonteeltaan vertailevassa tutkimuksessaan tarkastellaan, miten irtisanomisia representoidaan ilmiöinä ensiksi yrityksen omissa teksteissä ja toiseksi lehtien palstoilla sekä kuinka nämä representaatiot eroavat toisistaan. Nivarin tutkimuksessa vertailun kohteena ovat muun muassa juttutyypit, irtisanomisia kuvaavat metaforat, prosessin eli irtisanomistapahtuman nimeäminen sekä tiedotteiden ja lehtijuttujen otsikointi. Lähestymistapa on – luonnollisesti, suomen kielen ollessa kyseessä – vahvasti kielellinen. Nivari tarkastelee muun muassa erilaisia kielellisiä valintoja teksteissä hyvin semanttisella tasolla. Myös Sirpa Partinen on pro gradu -työssään kiinnostunut irtisanomisista (2007). Joensuun yliopiston psykologian laitokselle tekemässään tutkielmassa Partinen tarkastelee diskurssianalyttisesti joukkoirtisanomisten herättämää mediakeskustelua. Myös tämän tutkimuksen yhteys omaan tutkielmaani jää lähinnä aihepiirin tasolle.

Näin ollen edellä mainituissa tutkielmissa irtisanomisuutisointi on keskeinen teema, mutta näkökulma on hyvin erilainen verrattuna omaan tutkielmaani. Siinä missä Nivarin ja Sormusen tutkielmat keskittyvät irtisanomisiin irtisanovan yrityksen näkökulmasta, tarkastelen omassa työssäni irtisanomistapahtumista noussutta uutisointia eräänlaisena todellisuuden rakentamisen välineenä ja itsenäisenä kokonaisuutena. Tällöin omassa tutkielmassani ei ole lähtökohtaisesti näkökulmaa minkään toimijan tarkoituksiperistä käsin.

Tutkielmani kannalta hyödyllinen on Niko Antinin, Heidi Pesosen ja Vilho Rajalan pienoistutkimus vuodelta 2006. Maakuntalehdet ja globalisaation tsunami – irtisanomisuutisoinnin ansiot ja ongelmat -niminen artikkeli on julkaistu *Tiedotustutkimus-*lehdessä (29(1): 93–103). Artikkelissaan Antin ym. vertailevat kolmea merkittävää irtisanomistapahtumaa kolmessa eri lehdessä. He pohtivat irtisanomisuutisointia suhteessa globalisaation käsitteeseen. Kirjoittajat tarkastelevat diskurssianalyysin keinoin, millaisia ansioita ja ongelmia irtisanomisuutisoinnissa on. Tiivistetysti Antin ym. toteavat suppeassa tutkimuksessaan, kuinka irtisanomisuutisoinnille tyypillistä on esitellä tapahtumien paikallisia vaikutuksia hyvin synkin sanakääntein. Uutisoinnin pääpaino on paikallisessa näkökulmassa. Tutkimuksessa selvisi myös, että tutkituissa irtisanomisuutisointitapauksissa eri tahot pääsivät jutuissa kiitettävästi ääneen, mutta tahot eivät keskustelleet keskenään tekstin sisällä. Erityisesti työntekijät saavat jutuissa äänensä hyvin kuuluviin. Antin kollegoineen toteaa myös, että irtisanomisuutisointi on heidän tutkimissaan tapauksissa varsin kritiikitöntä. Tapahtumille ei usein anneta tekstissä muuta selitystä kuin globalisaatio. Syy otetaan teksteissä vastaan annettuna ja kritiikittömästi, luonnonvoiman kaltaisena ylivoimaisena määräävänä tekijänä (ema.).

Omassa kandidaatin tutkielmassani (Kempainen 2009) perehdyin, kuten jo aiemmin johdannossa totesin, *Aamulehden* uutisointiin Stora Enson ja UPM Kymmenen ilmoittamista joukkoirtisanomisista syyskuussa 2008. Tämän kandidaatin tutkielmani keskeisiä tuloksia oli kolme diskurssia. Diskurssit olivat tämän yhden lehden uutisoinnissa keskeisiä todellisuuden rakentajia. Tutkielmassani nimesin nämä diskurssit *väistämättömyyden diskurssiksi, tulevaisuuden toivon diskurssiksi ja moniäänisyyden diskurssiksi*.

Lyhyesti tiivistettynä väistämättömyyden diskurssi rakentaa uutisoinnissa todellisuudesta hyvin synkkää kuvaa. Tämän diskurssin puitteissa irtisanomistapahtumat näyttäytyvät hyvin negatiivisena tapahtumana, joka syöksee paikkakunnan vaikeaan tilanteeseen ja jossa myönteisiä seikkoja on vaikea havaita niin työntekijöiden omassa elämässä kuin työyhteisön tilanteessakaan. Tulevaisuuden toivon diskurssissa todellisuus ilmenee kirjaimellisesti toiveikkaampana. Tällaisen diskurssin hallitsema uutisointi korostaa yhteen hiileen puhaltamista ja ”paistaa se päivä risukasaankin” -ajattelua. Moniäänisyyden diskurssi on diskursseista vaikeaselkoisin ja vaikeammin määriteltävissä kahteen edelliseen hallitsevaan diskurssiin verrattuna. Tässä diskurssissa tarkastelin eri toimijoiden eli puhujien ilmentymistä uutisoinnissa sekä määrällisesti että sisällöllisellä tasolla, jolloin keskityin siihen, kuinka

todellisuus rakentuu uutisissa riippuen siitä, kuka uutisessa niin sanotusti ”pääsee ääneen”. Moniäänisyys toteutui uutisissa määrällisesti tasapuolisesti, mutta sisällöllisesti epätasavertaisemmin. Toisin sanoen eri toimijat pääsevät näennäisesti uutisissa monipuolisesti ääneen, mutta heidän roolinsa uutisissa eivät olleet tasavertaiset. Selvennän tätä moniäänisyyttä lisää luvussa neljä.

2.3.2 Oman tutkimusasetelman erittely ja tutkimuskysymykset

Edellä kuvailemani aiemman irtisanomisuutisointiin ja työttömyyteen keskittyvän tutkimuksen pohjalta on havaittavissa, että tarve irtisanomisuutisoinnin diskurssien tutkimukselle on olemassa. Irtisanomisuutisointi on osa talousjournalismia eikä sinällään ole määriteltävissä omaksi journalististen tekstien ”osastokseen” esimerkiksi sanomalehtien osastojako ajatellen (kulttuuri, urheilu, kotimaa, maakunta ja niin edelleen). Irtisanomisuutisointi on kuitenkin usein varsin näkyvä osa talousjournalismia etenkin silloin, kun tapahtuu joukkoirtisanomisia. Koska joukkoirtisanomisten vaikutus paitsi irtisanomispaikkakunnan teollisuuteen, palveluihin ja toimintakykyyn, myös koko yhteiskuntaan on merkittävä, ei ole vähäpätöistä kuinka tällaisista tapahtumista julkisuudessa kirjoitetaan.

Juuri uutiset ovat päivittäin kohtaamistamme teksteistä sellaisia, joilta perinteisesti on vaadittu objektiivisuutta ja siten myös objektiivista kielenkäyttöä. Monien jakaman näkemyksen mukaan ihanteellinen uutinen on ainakin suomalaisessa yhteiskunnassa yleensä ollut sellainen, joka kertoo tapahtumista mahdollisimman puolueettomasti ja ilman toimittajan näkyvää mielipidettä. Silti tapahtumien kerronta, uutisointi, ei koskaan voi olla täysin puolueetonta, vaan myös toimittajat työssään kertovat tapahtumista jostakin näkökulmasta. Nämä näkökulmat he valitsevat joko tietoisesti tai tiedostamattaan. Siksi uutistekstien kielen sisällöllisen tarkastelun perimmäisenä tarkoituksena on näiden viestimien tuottamien tekstien taustalla vaikuttavien arvojen ja uskomusten osoittaminen (ks. Kalliokoski 1999, 37). Tällaiset arvot ja uskomukset ohjaavat kielenkäyttöä ja siten myös sitä, millaisia kielellisiä valintoja toimittajat jutuissaan tekevät ja tuottavat. Tämä arkielämän ja -ajattelun ”kielioppi” kuten Pietilä asian ilmaisee, toimii myös journalistien ajattelun pohjana (ema., 77; Pietilä 1995, 35). Arkiajattelun kielioppi tarkoittaa niitä odotuksia ja käsityksiä, joiden pohjalta tavalliset ihmiset hahmottavat yhteiskunnan ja joukkotiedotuksen. Myös journalistit

hahmottavat yhteiskuntaa tämän samaisen arkisen kieliopin pohjalta. Sen perusteella he tulkitsevat yhteiskunnan erilaisia tapahtumia, punnitsevat niiden uutisarvoa ja kirjoittavat tapahtumat uutisiksi (emt.).

Tutkielmassani lähtökohtana ei ole osoittaa juuri toimittajien ajattelun taustalla olevia arvoja ja uskomuksia, vaan pyrkiä hahmottamaan tällaisia uskomuksia ja arvoja diskurssien avulla journalistisista tuotoksista eli uutisteksteistä. Uutistoiminta on hyvin ristiriitaista. Uutisten odotetaan olevan itsestään todellisuudesta kumpuavaa ja sitä objektiivisesti heijastavaa faktaa (Pietilä 1995, 96). Silti käytännössä tällaisen idealistisen päämäärän tielle kasautuu lukuisia esteitä. Ne ulottuvat uutistyön paineista ja rajoituksista aina siihen tosiasiaan saakka, että uutiset viime kädessä ovat aina erilaisten arvosidonnaisten valinta-, järjestely- ja muokkausoperaatioiden tuloksia (emt., 96). Siksi haluan selvittää, minkälainen arki ajattelun kielioppi irtisanomisuutisissa vallitsee. Arvot heijastuvat uutisisällöissä erilaisina näkökulmina ja puhunnan tapoina. Mitä nämä puhunnan tavat eli diskurssit ovat?

En nimeä tutkimusasetelmaani varsinaisia ennakko-oletuksia tai hypoteeseja, sillä haluan suhtautua tutkimukseeni mahdollisimman avoimin silmin ja ”puhtaalta pöydältä”. Laadulliselle tutkimukselle, johon myös oma tutkielmani lukeutuu, tällainen hypoteesittomuus on tavallista. Silti kandidaatin tutkielmani vuoksi – tai ansiosta, kuinka asian haluaa nähdä – minulla on väistämättä joitakin ennakko-oletuksia siitä, millaisia diskursseja irtisanomisuutisoinnista on kenties mahdollista havaita. Noudatan hyväksi katsomaani neuvoa siitä, kuinka tällaisessa tilanteessa on mahdollista edetä (Eskola & Suoranta 1998, 19–20). Tällaisista aikaisemmista havainnoista ja kokemuksista ei kannata muodostaa sellaisia asetelmia, jotka jollakin tavoin rajaisivat tutkimuksellisia toimenpiteitä. Toivottavaa on, että tutkija voisi oppia uutta ja jopa yllättyä löydöksistään tutkimuksensa kuluessa. Tällainen uuden oppiminen edellyttää, että hän tiedostaa tutkimuskohteesta muodostamansa ennakko-oletukset ja ottaa ne huomioon tutkimuksen esioletuksina (emt.).

Näin aion myös menetellä omassa tutkielmassani. En ota kandidaatin tutkielmani tuloksia hypoteeseiksi ja esimerkiksi automaattisesti oletta, että vastaavia diskursseja olisi havaittavissa myös muissa lehdissä kuin *Aamulehdessä*. Suhtaudun näihin tuloksiin kuitenkin sillä asenteella, että ainakin nämä diskurssit ovat ainakin yhdestä tutkimukseni aineistoon lukeutuvasta lehdestä löydettävissä ja mielenkiinnolla tarkastelen, voinko havaita niitä myös muissa tarkastelemisiani lehdissä.

Kuten jo johdannossa totesin, tutkielmani punaisena lankana on kysymys siitä, *miten irtisanomisista kirjoitetaan ja millaista todellisuutta irtisanomisuutisointi siten rakentaa*. Tätä laajaa pääkysymystä on syytä tarkentaa parin alakysymyksen avulla. Laajan pääkysymyksen sisällä kiinnostukseni kohdistuu erityisesti siihen, onko irtisanomisuutisoinnissa havaittavissa eroja eri lehtien välillä. Vaikuttaako tapahtumien alueellisuus uutisointiin jollakin tavalla? Tutkimusaineistoni lehdet edustavat erilaisia maantieteellisiä alueita maastamme. Edustettuna on pohjoinen Suomi *Kainuun Sanomissa*, itäinen maamme osa *Etelä-Saimaassa*, läntinen Suomi *Aamulehdessä* ja kenties edellisiä laajemman osan Suomea kattava näkökulma *Helsingin Sanomissa*. Siksi nämä lehdet uutisineen tarjoavat nähdäkseni osuvan mahdollisuuden tämän kysymyksen tarkasteluun, kun kyseessä ovat kaikissa lehdissä samat irtisanomistapahtumat samana ajankohtana (kaikkien uutisten aiheena samat irtisanomistapahtumat).

Toinen minua erityisesti kiinnostava seikka on jo kandidaatin tutkielmassani mukana ollut kysymys mahdollisesta moniäänisyydestä. Jälleen on kiinnostavaa tutkia, eroavatko haastatellut toimijat ja heidän roolinsa uutisteksteissä eri lehtien välillä. Kuinka tasapuolisesti tällainen moniäänisyys toteutuu? Hallitsee jonkun toimijan näkökulma uutisia?

Näiden pohdintojen jälkeen tutkimuskysymykseni näyttävät seuraavanlaisilta:

Miten irtisanomisista kirjoitetaan (tämän tapauksen uutisoinnissa) ja millaista todellisuutta irtisanomisuutisointi siten rakentaa?

- Onko havaittavissa hallitsevia tai marginaalisia diskursseja?
- Onko diskurssien esiintyvyydessä eri lehtien välillä eroja?
- 1) Ketkä uutisoinnissa pääsevät ääneen?
- Löytyykö uutisista moniäänisyyden diskurssia?
- Onko uutisoinnissa havaittavissa jokin vallitseva taho joka saa uutisoinnissa muita tahoja enemmän tilaa ja siten valtaa?
- 2) Ilmeneekö alueellisuus jollakin tavoin maakuntalehtien uutisoinnissa?
- Rakentuuko alueellisuus jollakin tavoin diskurssitasolla?
- Onko mahdollisessa alueellisuuden rakentumisessa eroja eri lehtien välillä?

Tutkielmani alakysymykset on siten kirjattu keskeiseen osaan tutkielmassani. Vaikka ne täsmentävät oleellisesti laajaa pääkysymystäni, en silti nojaudu orjallisesti alakysymyksiini

ongelmanasetteluun. Haluan pitää silmäni auki muille teksteissä mahdollisesti ilmeneville diskursseille enkä kahlita itseäni liian tarkasti määriteltyyn kehikkoon, jonka pohjalta tarkastelin aineistosta vain tiettyjä asioita. Toisin sanoen, edellä esittelemäni alakysymykset kaventavat ja täsmentävät laajaa pääkysymystäni eräistä näkökulmista, mutta laaja pääkysymys antaa mahdollisuuden myös muille, potentiaalisille diskursseille päästä esiin tutkielmassani. Jos tutkimukseni aineisto on hedelmällinen myös muiden diskurssien havaitsemiselle, otan ne rohkeasti mukaan tutkielmani analyysiosuuteen huolimatta siitä, että alakysymyksiäni keskeiset näkökulmat ovat mahdollisten alueellisuuden ja moniäänisyyden ilmeneminen diskurssitasolla.

Tutkimuskysymyksiäni pohjalta voi vaikuttaa, että lähestymistapani tutkimusongelmaan on vertaileva. Tämä pitää sikäli paikkansa, etten pyri osoittamaan jonkin lehden todellisuuden rakentamisen paremmuutta johonkin toiseen lehteen nähden, vaan vertailemaan näiden lehtien todellisuudesta tarjoilemaa kuvaa keskenään. Ohjenuorana omalle ajattelulleni on, että kaikki nämä todellisuudet ovat mahdollisia ja subjektiivisia, tämän kyseisen lehden tapa rakentaa irtisanomisuutisoinnin todellisuutta. Tutkielmani analyysiosassa en silti käsittele kutakin lehteä ja sen tarjoilemia diskursseja orjallisesti yksi kerrallaan, vaan tarkastelen diskursseja itsenäisinä olotiloina, irrallaan niistä lehdistä, joissa diskurssit esiintyvät. Tällainen raportointitapa on luonnollinen valinta, sillä ei ole tarpeen esitellä samaa diskurssia kahteen otteeseen eri lehdissä, jos kyseinen diskurssi olisi havaittavissa kummassakin lehdessä. Siksi yhteen kokoava raportointitapa on analyysiosiossa paikallaan.

2.3.3 Maakuntalehti ja irtisanominen – keskeisiä käsitteitä

Olen edellä jo lyhyesti eritelletty joitakin tutkimukseni keskeisiä käsitteitä, kuten uutinen ja journalismi sekä uutiskriteerit. Niiden lisäksi tutkielmassani muita keskeisiä käsitteitä ongelmanasettelun kannalta ovat maakunnallisuus ja maakuntalehti ja irtisanominen. Olen käyttänyt osaa näistä käsitteistä jo edellä lyhyesti, mutta tutkimuskysymysten jälkeen niihin on hyvä palata hetkeksi vielä tarkemmin. Maakunnallisuus ja maakuntalehti ovat tutkielmassani tärkeitä kysymyksiä toisen alakysymyksen muotoilusta alkaen. Maakunnallisuus on läsnä tutkimuksessani siten, että tutkimukseni aineistona olevat irtisanomistapaukset ovat paitsi valtakunnallisesti merkittäviä, myös erityisen tärkeitä maakunnallisesti. Tapaukset vaikuttivat kolmeen suomalaiseen paikkakuntaan ja niiden

talouselämään keskeisesti, sillä irtisanovien metsäjättien merkitys paikkakunnilla oli vahva. Siksi minua kiinnostaa tarkastella tutkielmassani sitä, ilmeneekö tämä luja sidos paikkakuntiin jollakin tavoin tarkastelemassani uutisaineistossa. Mitä maakunnallisuus ja maakuntalehti sitten tarkoittavat – erityisesti omassa tutkielmassani?

Maakunnallisuus on laaja käsite, joka syystä on tutkielmassani ”vain” eräs alakysymys. Maakunnallisuuden ilmentyminen sanomalehdissä antaisi aineksia hyvin paljon laajemmalle tutkimukselle (ks. esim. Hujanen 2000), enkä suppeassa pro gradu -työssäni mitenkään voi perehtyä teemaan niin syvällisesti kuin toivoisin. Uskon silti, että jo kevyt katsaus maakunnallisuuden ilmenemiseen irtisanomisuutisoinnissa on aiheellista, sillä tapahtumien merkitys paikkakunnille on kiistaton. Maakunnallisuuden tarkka määrittely on hankalaa, sillä mielikuvat ja sanan merkitykset liittyvät moniin muihin käsitteisiin, kuten esimerkiksi identiteettiin ja yhteisöllisyyteen. Käsitteen yksiselkoisuutta vaikeuttaa myös se, ajatellaanko käsitettä maantieteellisesti vai abstraktisti yhteisöllisyyden luoja. Omassa tutkielmassani keskityn rajauksen vuoksi maakunnallisuuteen maantieteellisestä lähtökohdasta. Siten ymmärrän maakunnallisuuden erääksi Suomen maantieteelliseksi alueeksi, joka usein noudattelee maakuntarajoja. Tämän maakunnallisen alueen sisälle rajautuu joukko kansalaisia, jotka ovat tämän maakunnan asukkaita. Tutkielmassani nämä kansalaiset ovat maakuntalehtien keskeinen lukijajoukko ja kohderyhmä. En perehdy tutkielmassani niihin identiteettiin liitettäviin ongelmiin, jotka ovat seurausta esimerkiksi siitä, etteivät kaikki lukijat tunne yhteenkuuluvuutta siihen asuinalueeseen, jossa he asuvat. ”Samalla viivalla” ovat siten kaikki maakunnan ja lehden levikkialueen asukkaat, olivatpa he paikkakunnalla koko ikänsä asuneita tai sinne vasta äsken muuttaneita.

Maakuntalehti on siten tämän maakunnallisen alueen ”oma lehti”, joka kertoo maakunnan rajojen sisällä sijaitsevien kuntien tapahtumista yleensä läheisemmin kuin mikään muu lehti. Salovaara-Moring on todennut (2002, 118–119) journalistisen aineiston myös tuottavan yhteiskuntaa ja historiaa kuvaavaa (muisti)tietoa. Ihmisten turvallisuuden kokeminen liittyy ympäristöihin, tuttuihin paikkoihin ja alueisiin. Siten sanomalehti on turvallisuuden ehtojen luoja ympäristön muutoksiin sopeuduttaessa. Hujanen (2000, 23) on pohtinut maakuntalehti-käsitteen ongelmallisuutta omassa tutkimuksessaan, jossa hän tarkastelee alueellisuuden rakentumista maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa. Sanat maakuntalehti ja alueellinen ykköslehti ovat usein toistensa synonyymejä julkisessa puheessa. Hujasen mukaan tämä on kuitenkin ongelmallista, sillä sanoilla on selviä merkityseroja. Alueellinen ykköslehti

viittaa tilastolliseen, taloudelliseen ja puolueettomaan termiin. Maakuntalehti taas sisältää vaikeasti hahmotettavia merkityksiä ja usein esimerkiksi ihmisten arkipuheessa maakunta viittaa kaupungin ulkopuoliseen alueeseen. Päädyn tutkielmassani käyttämään tarkastelemistani lehdistä termiä maakuntalehti ykköslehden sijaan, sillä jaan Hujasen pohdinnan termin moniselitteisyydestä. Hän toteaa, että alueellisten ykköslehtien yhteydessä tulisi puhua myös kakkoslehdistä. Pohdintaa voidaan jatkaa myös sillä, että myös harvakseltaan, esimerkiksi kerran viikossa ilmestyvät paikallislehdet ovat aina oman alueensa ykköslehtiä. Siten maakuntalehti tarkoittaa edellä kuvailemani maakunnallisen alueen ”äänenkannattajaa”, joskin äänenkannattaja kuulostaa omiin korviini hiukan vanhahtavalta, puoluepoliittiseen ajatteluun perustavalta termiltä (mikä taas sitoutumattomien lehtien tarkastelussa ei tunnu luontevalta ajatuskululta).

On syytä myös tarkentaa, miksi käytän tutkielmassani lopulta enemmän termiä alueellinen kuin vaikkapa termiä maakunnallinen (ks. edellä) tai paikallinen. Hyödynnän Orjalan (1996, 54) jaottelua, jossa journalistinen sisältö voidaan jakaa neljään erilaiseen tasoon. Tässä jaottelussa *paikallinen* taso käsittelee jotakin yksittäiseen levikkialueen kuntaan liittyvää asiaa, maakuntaa tai levikkialuetta kokonaisuutena käsittelevä taso on puolestaan *maakunnallinen*, levikkialueen ulkopuolista aluetta tai koko maata koskeva juttu on *valtakunnallinen* ja luontevasti ulkomaita koskeva juttu *kansainvälinen*. Käytän ilmausta alueellinen, sillä irtisanomistapahtumat eivät ole suoranaisesti rajattavissa vain esimerkiksi Kajaanin alueelle. Kerrannaisvaikutuksineen ne ulottuvat myös muualle Kainuussa ja myös koko Suomessa. Jutuissa maakunnallisuus nivoutuu usein yhteen muiden tasojen kanssa. Tällaisia irtisanomisten vaikutuksia on vaikea määrittää tarkasti, joten myöskään termi maakunnallinen ei tunnu täysin luontevalta tarkastellessani esimerkiksi, ilmeneekö irtisanomistapahtumien alueellisuus jotenkin diskursiivisella tasolla. Siten ”alueellinen” on käsitteenä hyvin lähellä alueellista rajausta ja käsitettä maakunnallisuus, mutta antaa samalla enemmän liikkumatilaa.

Irtisanominen liittyy tutkimukseni käsitteisiin sikäli, että tutkimukseni aineisto muodostuu irtisanomisuuksista. Siksi on tarpeen lyhyesti selvittää, mistä irtisanomisesta on kysymys. Irtisanomisesta on kyse silloin, kun joko työntekijä tai työnantaja irtisanoo voimassa olevan työsopimuksen. Työntekijän irtisanoessa työsopimuksensa hänellä ei täydy olla minkäänlaista syytä toiminnalleen. Sen sijaan työnantajan irtisanoessa työntekijän työsopimuksen tulee työnantajan aina selvittää hyvissä ajoin, ovatko työsopimuslain mukaiset

irtisanomisperusteet olemassa (Työsopimuslaki, katsottu 23.11.2010). Työntekijän irtisanomisen syytä voivat olla työntekijän henkilöön liittyvät perusteet tai työsopimuksen purkaminen tuotannollisilla ja taloudellisilla perusteilla. Pro gradu -tutkielmassani on kyse työnantajan ilmoittamista irtisanomisaikeista, eli puhuessani yleisesti irtisanomisuutisoinnista tarkoitan juuri työnantajan toteuttamia (tulevia) joukkoirtisanomisia ja niiden uutisointia. (Harvemmin lehdistössä saa paljoa näkyvyyttä toisinpäin tapahtuva irtisanominen.)

Keskeinen käsite tutkimukseni ongelmanasettelussa on luonnollisesti myös diskurssi. Koska diskurssi ja diskurssin tutkimus on varsin monipuolinen käsite ja tutkimuksen menettelytapa, perehdytän lukijani näiden saloihin tarkemmin seuraavassa luvussa kolme. Siinä selvitän tutkimukseni aineistoa ja menettelytapaa ja siten myös diskurssin käsitettä. Silti koska olen käyttänyt diskurssia jo tähän mennessä tutkimusraportissani moneen otteeseen, on viimeistään tässä vaiheessa aika tiivistää sen merkitys lyhyesti. Diskurssi voidaan ajatella eräänlaiseksi sosiokulttuuriseksi, yhteisössä yhteisesti jaetuksi todellisuuden rakentumisen tavaksi.

3 SANOMALEHDET AINEISTONA, DISKURSSIN TUTKIMUS MENETELMÄNÄ

Erinäisten tutkielmaani taustoittavien ja täsmentävien kappaleiden jälkeen on viimein aika syventyä tutkimukseni aineistoon ja menetelmiin. Tässä luvussa erittelen aineistoni keruumenetelmiä ja perustelen, miksi olen esimerkiksi päätenyt kyseisiin lehtiin tai juuri uutisaineistoon. Tutkielmani tutkimusmenetelmänä hyödynnän diskurssin tutkimusta. Esittelen myös tätä laadullista tutkimustapaa siltä osin kuin se tutkielmassani on aiheellista.

3.1 Valmiina aineistona sanomalehdet

Tiedotusopin pro gradu -tutkielmani on laadullinen ja vahvasti aineistolähtöinen tutkimus siitä, kuinka irtisanomisista kirjoitetaan. Tutkimuksen aineisto voi muodostua valmiista materiaalista, kuten esimerkiksi erilaisista artikkeleista, tv- tai radio-ohjelmista ja niin edelleen. Aineisto voidaan myös hankkia itse esimerkiksi haastatteluilla ja kyselyillä. Oman tutkimukseni aineisto on ensin mainittu, valmis aineisto. Aineistona tutkielmassani on jo aiemmin todetusti neljän sanomalehden uutisointi tietystä tapahtumasta. Kyseinen tapahtuma on kahden suuren metsäteollisuusyrityksen toisistaan erilliset joukkoirtisanomiset syyskuussa 2008. Tuolloin Stora Enso ja UPM Kymmene ilmoittivat lähes samanaikaisesti irtisanovansa Suomesta lähitulevaisuudessa yhteensä yli 1500 työpaikkaa. Irtisanomisten kohteeksi joutuivat yritysten tehtaat Valkeakoskella, Imatralla ja Kajaanissa. Kandidaatin tutkielmassani tarkastelin tapauksen uutisointia erityisesti Valkeakoski-keskeisesti, kun aineistonani oli tuolloin tapauksen uutisointi *Aamulehdessä*. Nyt laajennan tutkimustani AL:n lisäksi kolmeen muuhun sanomalehteen eli *Kainuun Sanomiin*, *Etelä-Saimaaseen* ja *Helsingin Sanomiin*.

Tutkimukseni sisältää nämä lehdet, sillä ne ovat kunkin irtisanomispaikkakunnan maakuntalehtiä eli lehtiä, joiden levikkialueeseen irtisanomispaikkakunta kuuluu. Maakuntalehtien tarjoama aineisto irtisanomisista on selvästi laajempi verrattuna paikallislehtiin (esimerkiksi *Valkeakosken Sanomiin*), joten siksi olen päätenyt juuri niihin. Voi olla, että paikallislehdet kirjoittaisivat tapahtumista eri tavalla maakuntalehtiin verrattuna, mutta tutkimuksentekoa ajatellen niiden tarjoama aineisto olisi auttamatta liian suppea. *Helsingin Sanomat* edustaa tutkimuksessani vastapainona maakuntalehdille eräänlaista laajan levikkialueen lehteä. Siten HS esiintyy aineistossani eräällä tavalla vähemmän jonkin tietyn

alueen ”omana lehtenä” kuin muut tutkimusaineistoni lehdet. Tällainen näkökulma on tutkimuksessani kiinnostava kysymyksenasetteluni vuoksi, jossa pohdin, ilmeneekö mahdollinen tapahtumien paikallisuus maakuntalehdissä jollakin erityisellä tavalla, jota esimerkiksi tyyliältään enemmän valtakunnallisessa lehdessä ei siten olisi havaittavissa.

Lienee myös tarpeen kuvailla lyhyesti tutkimusaineistoni lehtiä. *Aamulehti* ja *Kainuun Sanomat* kuuluvat molemmat samaan Alma Median konserniin. AL on Pirkanmaalle keskittynyt sitoutumaton maakuntalehti, jonka keskeisenä ilmestymispaikkakuntana on Tampere ympäryskuntineen. Sen levikki vuonna 2009 oli 135 293 (arkilevikki) (Levikintarkastus Oy, katsottu 6.11.2010). Siten AL on maamme kolmanneksi suurin sanomalehti (*Helsingin Sanomien* ja *Ilta-Sanomien* jälkeen), 7-päiväisistä lehdistä toiseksi suurin.

Kainuun Sanomat on pohjoissuomalainen, Kajaanissa ilmestyvä seitsenpäiväinen, niin ikään sitoutumaton sanomalehti. Sen levikkialueeseen kuuluu Kainuun maakunta. Vuonna 2009 lehden levikki oli 20 893 (Levikintarkastus Oy, katsottu 6.11.2010). *Etelä-Saimaa* on Etelä-Karjalassa ilmestyvä seitsenpäiväinen sanomalehti. Tämän myös sitoutumattoman lehden kotipaikka on Lappeenranta. ES:n vuoden 2009 levikki oli 31 222.

Tutkimusaineistoni neljäs lehti, *Helsingin Sanomat*, on aineistoni laajimmalle leviävä lehti. Se on Suomen suurin lehti levikillään 397 838 (arkilevikki) (Levikintarkastus Oy, katsottu 6.11.2010). *Helsingin Sanomat* ilmestyy päivittäin ja on Uudenmaan alueen päälehti kotipaikkanaan Helsinki. *Helsingin Sanomilla* on laaja lukijakunta myös muualla Suomessa, mutta useilla muilla paikkakunnilla se on lukijoilleen eräänlainen kakkoslehti paikkakuntien ”oman” sanomalehden ohella.

Tutkimuksessani perehdyn kyseisten irtisanomisten alkuajan uutisointiin. Yritykset ilmoittivat irtisanomisaikeistaan julkisuudessa 10. syyskuuta 2008. Siksi olen rajannut kunkin lehden tarkastelujakson tätä seuranneesta päivästä alkaen syyskuun loppuun. Rajaukselle syyskuun loppuun on syynä se, että haluan keskittyä tapahtumia välittömästi seuranneeseen uutisointiin ja siten keskeisimpiin uutisiin aiheesta. Koska jo syyskuun aikana tarkasteltavassa aineistossa esiintyi aiheesta versoneita juttuja (mutta joiden keskeinen uutisasia ei enää ollut kyseiset irtisanomiset), tällaisten aihetta etäisesti käsitelleiden juttujen määrä syyskuun jälkeen oli

entistä suurempi (havaitsin asian tarkastellessani aineistoni lehtien uutismateriaalia pohtiessani aineiston rajausta). Siksi rajaan tutkimusaineistoni valitsemallani tavalla.

Tutkimusaineisto on AL:n ja HS:n osalta kerätty Tampereen yliopiston sanomalehtilukusalin kokoelmista. Kyseisten lehtien tarkastelun jälkeen (tarkasteluajankohtana ilmestyneiden lehtien) otin irtisanomistapauksia käsitelleistä jutuista omaan käyttööni kopiot. KS:n ja ES:n vastaavien lehtien numerot tilasin Oulun yliopiston kirjastosta sekä Lappeenrannan maakuntakirjastosta mikrofilmeinä. Niin ikään otin näistäkin lehdistä aihetta käsitelleistä jutuista itselleni mustavalkokopiot. *Aamulehden* jutut olen kopioinut syksyllä 2008 kandidaatin tutkielmaani varten, *Helsingin Sanomien* jutut lokakuussa 2009 ja KS:n ja ES:n jutut marraskuussa 2009. Tarkastellessani valitsemieni lehtien numeroita ajalla 11.–30.9.2008 silmäilin jokaisen numeron huolellisesti läpi, ja kopioin varmuuden vuoksi kaikki sellaiset jutut, joiden katsoin liittyvän jollakin tavoin irtisanomistapahtumiin. Myöhemmin rajasin vielä tästä aineistosta pois sellaiset uutiset, joissa irtisanomiset mainitaan, mutta ne eivät ole uutisen keskeinen uutisasia.

Tällainen rajanveto oli toisinaan hankalaa, mutta mainitsen erään esimerkin havainnollistaakseni rajaustani. *Kainuun Sanomissa* ilmestyi tarkasteluajanjaksona juttu, joka keskittyi alueelle suunniteltuun autojen testitunneliin. Testitunnelin perustamisesta oli keskusteltu jo aiemmin, mutta irtisanomisten tultua julki sitä perättiin vielä hanakammin, sillä se toisi alueelle uusia työpaikkoja. Siten juttu sivuaa irtisanomistapahtumia, mutta jutun keskeinen sisältö muodostuu kuitenkin testitunnelin ominaisuuksista, sen hyvistä ja huonoista puolista ja niin edelleen. Tällaisia juttuja en ottanut lopulliseen tarkasteluuni mukaan.

Tarkasteleman sanomalehtiaineisto muodostuu uutismateriaalista. Siten mukana ovat kaikenlaiset uutiset, eli pääuutiset, kainalojutut, pienet palsta- ja kuilujutut ja uutisaineiston yhteydessä sijainneet uutisia taustoittavat jutut esimerkiksi otsikolla uutisanalyysi. Näiden lisäksi mukana ovat mahdolliset etusivukokonaisuudet ja niin sanotut etusivun vinkit. Uutisanalyysi ei ole omanlaisena juttutyyppeä, vaan viittaa jutun taustoittavaan luonteeseen. Tällaiset aineistossani esiintyneet uutisanalyysit oli otsikoitu juuri nimellä uutisanalyysi. Ne olen sijoittanut alla olevassa taulukossa joko pikku-uutisiin tai kainaloihin sen mukaan, miten ne uutissivulla ovat taitollisesti sijainneet suhteessa sivun varsinaisiin uutisiin.

Uutiseksi määrittelen aineistossani sanomalehden sivujen keskeisen tekstin, joka usein sijaitsee lehtien sivuilla joko ylä- tai alareunassa ja on sivukokonaisuuden pisin juttu (tai pisimpiä). Pikku-uutinen puolestaan on sanomalehtien sivuilla esiintyvä pieni tekstinpätkä, usein vain yhden–kahden palstan levyinen ja lyhyehkö teksti. Pikku-uutiset sijaitsevat usein taitollisesti uutissivuilla täyttämässä ”tyhjää tilaa” niitä suurempien uutisten välissä, esimerkiksi sivujen reunoilla tai keski- ja alaosassa. Pikku-jutuiksi olen laskenut myös niin sanotut kuilujutut. Useissa sanomalehdissä on sivun toisessa tai molemmissa reunoissa usein koko sivun pituinen ”kuilu”, usein kahden palstan levyinen tila, jonne sijoitetaan myös uutismateriaalia. Tällainen uutismateriaali on silti toissijaista niihin juttuihin verrattuna, jotka olen määritellyt uutisiksi (ks. edellä). Kainaloiksi olen määritellyt lyhyehköt juttukokonaisuudet, jotka sijaitsevat usein sivun pääuutis(t)en välittömässä yhteydessä ja liittyvät usein samoihin aiheisiin erilaisesta näkökulmasta kirjoitettuna. Kainalat sijaitsevat usein uutissivuilla varsinaisten uutisten alapuolella tai vieressä, usein sivujen keskiosassa.

Viimeisenä selvennän vielä aineistoni erään uutistekstityypin eli kansikokonaisuuden tai kansivinkin luonnetta. Kansivinkki on usein lehtien etusivulla esiintyvä uutisteksti, joka toimii eräänlaisena johdantona lehden sisäsivujen keskeisille uutisille. Kansivinkki käsittelee usein samoja asioita näiden uutisten kanssa ja siinä on jopa samoja lauseita, kappaleita ja ilmauksia kuin varsinaisessa uutisessa sisäsivuilla. Toisinaan kannessa sijaitsee myös itsenäisiä juttuja, joille ei löydy ”jatkoa” lehden sisäsivuilta. Omassa tutkimusaineistossani kaikki kannessa esiintyneet jutut olivat silti luonteeltaan juuri kansivinkkejä, eli niiden yhteydessä viitattiin sisäsivujen varsinaisiin uutisiin aiheesta. Aineistossani olen huomionut myös HS:n erikoispiirteet kansikokonaisuuksien osalta. HS on tutkimusaineistoni ainoa lehti, jonka etusivu on käytännössä aina varattu mainoksille eikä etusivulla siten ole uutismateriaalia (tutkimusaineistossani jokaisessa HS:n kannessa sijaitsi ainoastaan mainos). Siksi olen laskenut HS:n kohdalla kansivinkeiksi niin sanotun kolmossivun uutistekstit, jotka muutoin muistuttavat muiden lehtien kansivinkkejä.

Kansivinkkien kohdalla on aiheellista tarkentaa, että olen laskenut etusivukokonaisuudet yhdeksi ”jutuksi” alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1), vaikka etusivulla olisi useampi aiheita käsittelevä uutinen. Tein rajauksen siksi, että jutut ovat silti taitollisesti samaa etusivun kokonaisuutta erotuksena muista etusivun vinkeistä, jotka käsittelevät muita uutisaiheita. Siten vinkki on eräänlainen kokonaisuus eikä kahden erillisen jutun kaksi erillistä kansivinkkiä. Tutkielmani loppuun liittämäni selvitykseen tutkimusaineistoon kuuluvista

jutuista sisällytin silti selvyyden vuoksi kaikki jutut, vaikka kyse olisikin yhdestä etusivukokonaisuudesta.

Olen rajannut tutkimusaineistostani pois kaiken muun materiaalin syyskuun 2008 irtisanomisista, eli esimerkiksi pääkirjoitukset, mielipidekirjoitukset, kolumnit, kommentit ja pakinat. Myös kuvat ovat tutkimukseni ulkopuolella. Tekemälleni rajaukselle on omaan näkemykseeni pohjautuva perustelu. Haluan keskittyä tutkimuksessani juuri uutisaineistoon, sillä juuri uutismateriaalin katsotaan perinteisesti, ainakin ideaalitulanteessa, olevan objektiivista ja kertovan tapahtumista ”siten kuin ne ovat”. Katson vaikkapa pääkirjoitusten ja kolumnien eroavan tällaisesta objektiivisesta tekstityypistä, sillä niissä lähtökohta on retorisesti vaikuttamaan pyrkivä. Erityisesti kolumnit edustavat usein jonkun tietyn toimittajan omaa näkemystä, kun vastaavasti uutisissa näin ei ole. Lisäksi pääkirjoitukset ilmestyvät lehdissä jopa useita päiviä varsinaisten tapahtumien jälkeen, joten sanakäänteitä ja -muotoja on voitu toimituksissa hioa ja miettiä pitkään. Pääkirjoitukset edustavat usein lehden omaa linjausta ja mielipidettä tapahtumista, kun taas uutisissa näin ei (ainakaan yhtä näkyvästi) ole. Siksi keskityn vain ja ainoastaan uutismateriaaliin. Kuten jo edellä uutista määrittellessäni totesin, ovat myös uutiset luonnollisesti muotoutuneet toimittajien tekemien valintojen perusteella, mutta tämän seikan välttäminen lienee mahdotonta. Täysin ”puhdasta” uutistekstiä on mahdotonta löytää, sillä se on aina käynyt tavalla tai toisella läpi toimituksellisen prässin.

Kuinka suuresta juttumäärästä aineistoni lopulta muodostuu? Tarkastelemistani neljästä sanomalehdestä löytyi yhteensä 136 juttua, jotka keskeisesti liittyivät UPM Kymmenen ja Stora Enson irtisanomisilmoituksiin. Jutut jakautuivat eri lehtien välillä ja eri juttutyyppeiden välillä seuraavasti (ks. taulukko alla): AL yhteensä 28 juttua (kansivinkkejä kolme, uutisia yhdeksän, pikku-uutisia 11, kainaloita viisi), ES yhteensä 41 juttua (kansivinkkejä yksi, uutisia 15, pikku-uutisia 20, kainaloita viisi), KS yhteensä 52 juttua (kansivinkkejä viisi, uutisia 20, pikku-uutisia 13, kainaloita 14) ja HS yhteensä 15 juttua (kansivinkkejä kaksi, uutisia kuusi, pikku-uutisia kolme ja kainaloita neljä).

Juttujen jakautuminen aineistossa ilmenee myös alla olevista taulukoista (Taulukot 1 ja 2, prosenttiluvut pyöristetty yhden desimaalin tarkkuudella). Ensimmäisestä taulukosta ilmenee, että uutisten osuus aineiston kaikista juttutyypeistä on suurin. Sen jälkeen eniten aineistossa on pikku-uutisia ja kainaloita. Poikkeuksen tekevät ES ja AL, joissa pikku-uutisten osuus on

suurempi kuin uutisten osuus aineistossa (lehtikohtaisesti laskettuna). Tämä kertoo erityisesti uutisoinnin hajanaisuudesta ja pirstaleisuudesta näissä lehdissä, sillä näissä lehdissä sivuilla vilisee erilaisia pieniä uutispätkiä eri puolilla uutissivuja. Kiinnostavaa on myös *Helsingin Sanomien* juttujen jakautuminen. Vaikka lehden juttujen kokonaismäärä oli vähäinen verrattuna muihin lehtiin (vain reilu kymmenesosa koko aineiston juttumäärästä, ks. Taulukko 2), on lehdessä silti peräti kaksi etusivun kokonaisuutta, mikä on prosentuaalisesti eniten aineistossa lehtikohtaisesti tarkasteltuna. Siten myös HS painottaa osaltaan tapahtumien tärkeyttä, tosin erilaisella tavalla kuin muut aineiston lehdet, joissa juttujen kokonaismäärä on suuri. *Helsingin Sanomissa* myös uutisten osuus kaikista julkaistuista uutisista on suurin verrattuna toisiin lehtiin lehtikohtaisesti.

Juttutyyppi	Kainuun Sanomat	Etelä-Saimaa	Aamulehti	Helsingin Sanomat	Yhteensä
Kansivinkki	5 (9,6 %)	1 (2,4 %)	3 (10,7 %)	2 (13,3 %)	11 (8,0 %)
Uutinen	20 (38,5 %)	15 (36,6 %)	9 (32,1 %)	6 (40,0 %)	50 (36,8 %)
Pikku-uutinen tai kuilu	13 (25,0 %)	20 (48,8 %)	11 (39,3 %)	3 (20,0 %)	47 (34,6 %)
Kainalo-juttu	14 (26,9 %)	5 (12,2 %)	5 (17,9 %)	4 (26,7 %)	28 (20,6 %)
Yhteensä	52 (=100 %)	41 (=100 %)	28 (=100 %)	15 (=100 %)	136 (=100 %)

Taulukko 1: Irtsanomisuutisten (11.–30.9.2008) jakautuminen tutkimusaineistossa lehtikohtaisesti sekä juttutyypin osuus koko aineistosta (taulukon tarkastelu sarakkeiden mukaan).

Taulukosta kaksi voidaan havaita erityisesti lehtien osuudet koko uutisaineistosta. *Kainuun Sanomien* osuus koko aineistosta on lähes 40 prosenttia, toisena olevan *Etelä-Saimaan* noin kolmasosa. Lähes kaikkien juttutyypin suurin osuus on *Kainuun Sanomissa* pikku-uutisia lukuun ottamatta.

Juttutyyppi	Kainuun Sanomat	Etelä-Saimaa	Aamulehti	Helsingin Sanomat	Yhteensä
Kansivinkki	5 (45,4 %)	1 (9,1 %)	3 (27,3 %)	2 (18,2 %)	11 (=100 %)
Uutinen	20 (40,0 %)	15 (30,0 %)	9 (18,0 %)	6 (12,0 %)	50 (=100 %)
Pikku-uutinen tai kuilu	13 (27,7 %)	20 (42,5 %)	11 (23,4 %)	3 (6,4 %)	47 (=100 %)
Kainalo-juttu	14 (50,0 %)	5 (17,9 %)	5 (17,9 %)	4 (14,2 %)	28 (=100 %)
Yhteensä	52 (38,2 %)	41 (30,2 %)	28 (20,6 %)	15 (11,0 %)	136 (=100 %)

Taulukko 2: Irtisanomisuutisten (11.–30.9.2008) juttutyyppien jakautuminen tutkimusaineistossa lehtikohtaisesti sekä lehtien juttujen osuus koko aineistosta (taulukon tarkastelu rivien mukaan).

3.2 Diskurssianalyysi tutkimuksen työkaluna

Tutkimukseni menetelmänä hyödynnän diskurssin tutkimusta. Kuten jäljempänä selvennän, on diskurssin tutkimus laaja tutkimuksellinen viitekehys, jonka yhtenä toteuttamistapana diskurssianalyysiä voidaan pitää. Tutkimuksessani haluan selvittää, *miten* irtisanomisista kirjoitetaan yhden tapauksen valossa. Tutkimukseni alakysymyksissä olen kiinnostunut siitä, voidaanko aineistonani olevien lehtien uutisoinnissa havaita moniäänisyyden diskurssia sekä ilmeneekö tapahtumien paikallisuus aineistossa diskursiivisella tasolla. Siksi diskurssin tutkimus on luonteva valinta tutkimukseni menetelmäksi, sillä sen avulla on mahdollista yrittää selvittää juuri niitä todellisuuden rakentumisen tapoja, jotka ovat tietoisesti tai tiedostamatta yhteisesti jaettuja. Koska tutkimusasetteluni muodostuu laajasta pääkysymyksestä ja alakysymyksistä, on diskurssin tutkimus myös tältä osin luonteva valinta. Pyrin löytämään uutisteksteistä useita näkökulmia sille, millaista todellisuutta irtisanomisuutisointi rakentaa enkä yritä niputtaa aineistoa yhden, vallitsevan näkemyksen alle.

3.2.1 Diskurssin tutkimuksen teoriapohja

Diskurssin tutkimus on varsin laaja teoreettinen metodologinen viitekehys, jonka sisälle mahtuu erilaisia tapoja tarkastella diskurssien ilmenemistä. Omassa tutkielmassani hyödynnän diskurssianalyysiä. Myös siitä olisi mahdollista kirjoittaa oma teoksensa tai useampi, sillä niin

moniulotteisesta menetelmästä on kyse. Tiivistän diskurssianalyysin keskeiset seikat siltä osin, kuin menetelmän selventäminen tutkielmassani on oleellista.

Tiivistetysti diskurssianalyysin kiinnostuksen kohde on siinä, kuinka ihmiset tekevät asioita ymmärrettäväksi kielenkäytöllään. Samaakin ilmiötä tai tapahtumaa on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi monin erilaisin, perustelluin tavoin, joten diskurssianalyysissä yhden yksiselitteisen totuuden olemassaolo on varsin puutteellinen näkemys (Jokinen et al. 1999, 18; Jokinen et al. 1993, 24; Fairclough 2003, 124). Diskurssianalyysi tarkastelee kaikkea kielenkäyttöä tekemisenä. Ihmiset ovat kielenkäyttäjinä aina joko uusintamassa tai muuntamassa sitä kulttuurista virtaa, jonka avulla ilmiötä tehdään ymmärrettäväksi sosiokulttuurisessa ympäristössä. Täsmällisesti määriteltynä asian voi ilmaista myös seuraavasti: diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun vastaavan merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten kielenkäyttäjät tuottavat sosiaalista todellisuutta sosiaalisissa käytännöissä (emt., 19; Jokinen et al. 1993, 17–18).

Diskurssin merkityksen erottaminen kielisysteemistä saattaa kuulostaa hankalalta. Hartleyn (1982, 5–6) mukaan ymmärtääkseen kieltä täytyy kyetä tunnistamaan erilaiset elementit toisistaan kieltä muodostettaessa. Kielen tapauksessa systeemi on yleinen rakenne, joka mahdollistaa sen, että voimme tuottaa oikeaa puhetta sääntöjen hallitsemassa todellisuudessa ja luovassa ilmapiirissä (creativity). Toisin sanoen, kielisysteemi ei määrää niinkään mitä me sanomme, vaan miten tuotamme kieltä, miten me itse tai toiset ihmiset ymmärrämme tuottamamme puheen ja kielen. Jotta voisimme tulla ymmärretyiksi kielisysteemissä, meidän on käytettävä kielisysteemissä vakiintuneita sääntöjä (oikeat äänteet ja tavut sanoja muodostettaessa, sanat lauseissa oikeassa paikassa ja niin edelleen).

Diskurssin voi vastaavasti ymmärtää erilaisiksi tavoiksi siinä, kuinka kieli ilmaistaan. Jotta voisimme ymmärtää diskurssia, meidän tulee katsoa tarkemmin kielen yhteyttä sosiaalisiin, poliittisiin ja historiallisiin kielen tuottamisen ja kuluttamisen konteksteihin. Nämä määräävät tekijät muotoilevat sitä, miten kieli kehittyy, millaista statusta se nauttii ja niin edelleen. Diskursseissa kielisysteemit ja sosiaaliset olosuhteet kohtaavat toisensa (emt., 6).

Diskurssianalyysi on versonut monista yhteiskunnallisista ja humanistisista tieteistä, mikä vaikuttaa sen moninaiseen luonteeseen. Analyysissä on piirteitä muun muassa kirjallisuuden

tutkimuksesta, antropologiasta, semiotiikasta, sosiologiasta, psykologiasta ja puheen tutkimuksesta (Van Dijk, 1988, 18). Diskurssianalyysi yleistyi ja kehittyi 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa. Se voidaan historiallisesti jäljittää klassiseen retoriikkaan. Kehittyessään diskurssianalyysi on suuntautunut yhä enemmän kohti yhteiskuntatieteitä siirtyen kauemmas alkuperäisestä painopisteestään kieliopissa ja lingvistiikassa (emt., 23). Diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa. Sen mukaan todellisuutta ei ole koskaan mahdollista kohdata täysin ”puhtaana”, van aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä (Jokinen et al. 1999, 39). Tässä merkityksellistämisen projektissa on aina käynnissä kaksi vastakkaista prosessia: ensiksi merkitysten vakiinnuttamisen prosessi. Maailmassa on oltava olemassa vakiintuneita käytäntöjä ja asioita, jotta järjettömän erottaminen järjellisestä olisi arkipäivän maailmassa mahdollista. Toiseksi käynnissä on aina myös toinen prosessi, jossa merkitysten rajat hämärtyvät, merkitykset moninaistuvat ja muuttuvat. Siten diskurssien avulla on mahdollista toistaa yhteiskunnassa vallitsevia käytäntöjä ja todellisuutta tai vastaavasti nousta näitä käytäntöjä vastaan ja pyrkiä luomaan uusia.

Edellä tiivistämäni diskurssianalyysin teoreettinen pohja on lähinnä tiivistelmä siitä, millaisena kielenkäyttö diskurssianalyttisesti suuntautuneille tutkijoille näyttäytyy. Diskurssianalyysi sinänsä voi pitää sisällään lukuisia erilaisia tutkimuksellisia suuntauksia ja tapoja toteuttaa diskurssianalyysiä käytännössä. Siksi täsmennän seuraavassa alaluvussa sitä, millaisena diskurssianalyysi ilmenee omassa tiedotusopin pro gradu -tutkielmassani.

3.2.2 Diskurssianalyysin monet kasvot

Diskurssianalyysi on eräs mahdollisuus tutkia sosiaalisessa todellisuudessa ilmeneviä diskursseja. Erilaisia suuntauksia ja näkökulmia diskurssianalyysiin on useita. Esimerkiksi Van Dijk (1988, 26–28) on määritellyt erilaisia kuvailun ja tarkastelun tasoja: kieliopillinen eli vahvasti lingvistinen tarkastelutapa (esimerkiksi tavujen ja sanojen merkitykset ja osuus lauseissa), pragmaattinen tarkastelutapa (asiaa ei kuvailla niinkään sanatasolla, vaan suhteessa sosiaaliin merkityksiin), mikrotasolta makrotasolle liikkuva tarkastelutapa (esimerkiksi mikrotasolla lausemuodot ja rakenteet ja niiden yhteys toisiinsa sekä makrotasolla kokonaiset, nimettävät diskurssit, joita ei voi kuvailla vain yhdellä sanalla tai lauseella), tyyllillinen

tarkastelutapa (esimerkiksi mikä sana sanojen synonyymien joukosta on valittu) sekä lopuksi retorinen tarkastelutapa (miten puhuja tekee tekstistään vaikuttavan ja saa siitä vakuuttavan).

Diskurssianalyysissä esiintyy myös näkemys vallan ja diskurssien keskinäisistä suhteista. Tällöin kiinnostus kohdistuu siihen, miten valtaa tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä ja miten jotkin tiedot saavat totuuden aseman teksteissä. Diskurssianalyysissä tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että teksteistä voidaan löytää hegemonisia, vallitsevia diskursseja (Jokinen et al. 1993, 75; Fairclough 1997, 75).

Paljon huomiota diskurssianalyysin yhteydessä on saanut myös kriittinen diskurssianalyysi. Hyvin tunnettu on esimerkiksi Fairclough'n näkemys kriittisestä diskurssianalyysistä. Siinä hän erittelee diskursiivisista käytännöistä tilanteen kolmen eri puolen keskinäisiä suhteita. Nämä puolet ovat teksti, diskurssikäytäntö ja sosiokulttuurinen käytäntö (1997, 78–85). En selvennä tätä jälleen hyvin syvällistä teoreettista viitekehystä tässä yhteydessä kuin lyhyesti. Sen mukaan teksti on Van Dijk'n näkemyksen tavoin vahvasti lingvistinen lähestymistapa diskursseihin (esimerkiksi kuinka tietty lause rakentuu sisältämistään elementeistä, tavuista ja sanoista). Viestintätilanteen diskurssikäytännöksi nimetty ulottuvuus puolestaan muodostuu monista tekstin tuottamisen ja kuluttamisen käytännöistä (esimerkiksi miten genresäännöt peilautuvat uutistekstissä). Sosiokulttuuriseen ulottuvuuteen puolestaan liittyvät kysymykset vaikkapa vallasta ja ideologiasta. Tässä viitekehyksessä olennaista on ymmärtää näiden kolmen ulottuvuuden jatkuva yhteys toisiinsa ja se, kuinka diskurssikäytäntö toimii välittäjänä tekstin ja sosiaalisen todellisuuden välillä.

Kriittisessä diskurssianalyysissä lähtökohtana on siten uskomus siitä, että kieli on aina vallankäytön väline. Kriittinen diskurssianalyysi tunnustaa erilaisten alistussuhteiden olemassaolon ja siten tutkimuksen tehtäväksi muodostuu niiden kielellisten käytäntöjen tarkastelu, joilla tällaisia alistussuhteita ylläpidetään (Jokinen et al. 1999, 86; Blommaert 2005, 33; Richardson 2007, 26–27).

Omassa tutkimusasetelmassani on joitakin eri tutkijoiden määrittelemistä piirteistä, jotka luonnehtivat kriittistä diskurssianalyysiä. Näitä ovat esimerkiksi ajatus siitä, että yhteiskunta ja diskurssi ovat nivoutuneet toisiinsa vastavuoroisesti ja että yhteiskunta ja kulttuuri rakentavat kulttuuria ja vastaavasti että diskurssit muotoilevat yhteiskuntaa. Silti omassa tutkimusasettelussani en halua asettaa jo tutkimuksen alussa ennako-oletuksia siitä, että

tekstit ilmentäisivät olemassa olevia alistussuhteita, joiden todellisuutta yritän todistaa. Tällainen ajatus tuntuu vieraalta. Sen sijaan hegemonisten diskurssien osoittaminen irtisanomisuutisoinnista on lähellä sitä, mitä haluan tutkimuksellani saada aikaan. Olen avoin aineistostani nouseville diskursseille ja niiden moninaisuudelle, mutta lienee väistämätöntä, että teksteissä ilmenee joitakin keskeisiä diskursseja (vertaa kandidaatin tutkielmani tuloksia alaluvussa 2.3.1).

Silti diskurssianalyysin muoto omassa tutkielmassani on kenties lähimpänä analyttistä diskurssianalyysiä. Se eroaa esimerkiksi kriittisestä diskurssianalyysistä tiukalla aineistolähtöisyydellään, jolloin tutkijan tavoitteena on olla mahdollisimman avoin aineistolle ja sieltä löytyville erilaisille jäsenyksille (Jokinen et al. 1999, 86–87; ks. myös Eskola & Suoranta 1998, 146). Tällöin aineistosta ei tehdä ennako-oletuksia joidenkin (alistus)suhteiden olemassaolosta tai luonteesta, vaan vasta aineiston analyysin jälkeen tällaisten suhteiden rakentumiseen on mahdollista ottaa kantaa. Kuten Jokinen ym. analyttisen diskurssianalyysin idean oivallisesti tiivistää, aineistojen luvun lähtökohtana on ”mahdollisimman ei-tietäjän positioista käsin asetettu kysymys siitä, kuinka sosiaalinen järjestyksemme rakentuu” (emt.). Siinä missä kriittisessä diskurssianalyysissä itsestään selvänä tarkoituksena on tuottaa poleeminen puheenvuoro suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen, on analyttisen analyysin tavoitteena sosiaalisen todellisuuden yksityiskohtainen erittely.

Millä diskurssianalyysin tasolla tutkimukseni sitten liikkuu? Esimerkiksi Van Dijkin ja Faircloughin määritelmistä (ks. edellä) keskityn erityisesti mikrotasolta makrotasolle liikkuvaan tarkastelutapaan, tyylilliseen tarkastelutapaan ja diskursiivisten käytäntöjen tarkastelutapaan. Minua kiinnostaa selvittää irtisanomisuutisoinnissa vallitsevia diskursseja ja kysymykset alueellisuuden ilmenemisestä sekä moniäänisyyden toteutumisesta uutisteksteissä. Siten lähtökohtani on yleismaallisempi kuin esimerkiksi vahvasti lingvistikossa tekstin tarkastelussa. Tavujen ja sanojen sijaan minua kiinnostavat erityisesti tyylilliset kielen vivahteet ja kysymykset siitä, millaisilla ilmauksilla kieltä irtisanomisuutisteksteissä tuotetaan. Näin ollen tutkimuksessani en noudata jonkun tietyn tutkijan teoreettista viitekehystä tai näkemystä, vaan sovellan erinäisistä näkemyksistä omaa kiinnostustani parhaiten vastaavan tarkastelumallin.

3.2.3 Diskurssianalyysi käytännössä

Ennen siirtymistä tutkielmani aineiston erittelyyn ja tuloksiin luvussa neljä lienee tarpeellista täsmentää, kuinka käytän diskurssianalyysiä menetelmänä tutkimuksessani. Koska diskurssianalyysi on varsin nuori tutkimussuuntaus ja kehittynyt vasta viime vuosikymmeninä, puuttuvat siitä teoreettiset, täsmälliset instrumentit tutkimuksen toteuttamiseen (Van Dijk 1988, 23). Diskurssianalyysiä on myös usein kritisoitu juuri tästä puutteesta, sillä se antaa tutkijalle monien mielestä jopa liikaa vapauksia tutkimuksen toteuttamisen suhteen.

Fairclough (2003, 129) on esittänyt tapoja, joilla diskursseja voidaan yrittää etsiä tekstistä. Hänen sanojensa mukaan diskurssi on mahdollista ajatella kahdella seuraavalla tavalla: ensiksi esittämässä jotakin tiettyä osaa maailmasta ja toiseksi esittämässä tätä asiaa jostakin tietystä näkökulmasta. Siten diskurssianalyttisessä tekstianalyysissä voimme tunnistaa keskeisiä osia maailmasta, jotka tekstissä ovat edustettuina, eli keskeiset ”teemat”. Näiden teemojen lisäksi voimme havaita tekstistä keskeisen näkökulman mistä nämä asiat esitetään (emt.). Tyypittelyssä on kyse siitä, että tiettyjen teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostetaan niiden pohjalta eräänlainen yleistys eli tyypiesimerkki. Toisin sanoen teemoittelussa ja tyypittelyssä on juuri kyse erilaisten diskurssien havaitsemisesta aineistosta (ks. teemoittelusta ja tyypittelystä myös Eskola & Suoranta 1998, 182 sekä Tuomi et al. 2009, 93).

Tutkielmani irtisanomisuutisoinnista on laadullinen, aineistolähtöinen tutkimus, jota täydennän selvennyksen vuoksi joillakin määrällisillä taulukoilla esimerkiksi juttujen lukumääristä. Tällaisessa tutkimuksessa aineistoa, usein hyvin pientä sellaista, tarkastellaan aina kokonaisuutena. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole sen määrä vaan laatu, käsitteellistämisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus. Tutkijan tehtäväksi muodostuu tarkasteltavan ilmiön sijoittaminen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tapoja edetä tutkimuksenteossa on monia. Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta (1999, 39–44; ks. myös Pietilä 1973, 61). Tällöin aineistoa tarkastellaan vain siitä näkökulmasta, joka on metodologisen menetelmän ja ongelmanasettelun kannalta olennaista. Samansuuntaisia näkemyksiä on myös Tuomella ym. (2009, 92). Omassa tutkielmassani olen tehnyt tämän vaiheen tutkimuksesta erottelemalla tarkasteluajanjaksolta (valitsemieni lehtien

numerot ajalla 11.–30.9.2008) ne uutiset, jotka liittyvät metsäteollisuuden irtisanomisaalton syyskuussa 2008 ja vastaavasti jättänyt pois ne jutut, jotka eivät tähän rajaukseen sovi. Pelkistämisen toinen vaihe on edelleen ryhmitellä aineistoa havaintojen yhdistämällä. Tästä on kyse diskurssien havaitsemisessa: tekstistä etsitään havaintoja tukevia yhteisiä piirteitä. Eräs tapa aloittaa tekstien kielenkäytön tarkastelu on myös arvioida, millaisilla sanastoilla tapahtumaa tai ilmiötä tekstissä kuvaillaan (Jokinen et al. 1999, 18).

Laadullisen analyysin toinen vaihe eli arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa Alasuutarin mukaan (emt.) tulosten tulkintaa, johon palaan tutkielmani loppuosassa.

Valitsemani tutkimusmenetelmä eli aineistolähtöinen analyysi on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Ongelmalliseksi on nähty muun massa se, että tutkimus on toteutettu subjektiivisesti, nojautuen niihin seikkoihin, joita tutkija pitää tärkeinä. Näin havaintoja ei voida pitää ”puhtaina”, sillä jo käytetyt käsitteet ja tutkimusasetelma ovat tutkijan asettamia ja määrittelemiä ja vaikuttavat siten tuloksiin (Tuomi et al. 2009, 96). Tarkennettuna on kyse siitä, voiko tutkija kontrolloida sitä, että analyysi tapahtuu vain aineiston antaman informaation pohjalta ilman tutkijan ennakko-oletuksia. Tässä pohdinnassa palaamme jälleen pohdintaan tutkimuksen hypoteesittomuudesta, johon jo tarjosin ratkaisua alaluvussa 2.3.2. Ainoa ratkaisu tällaiseen ongelmaan on yrittää tiedostaa tutkijan jo tiedossa olevat ennakko-oletukset ja suhtautua niihin tällä tiedostavalla asenteella tutkimuksenteon aikana.

4 IRTISANOMISUUTISOINNIN ERITTELY: DISKURSSIT AINEISTOSSA

Tutkielmani tässä luvussa on aika tutustua sen varsinaiseen kiinnostuksen kohteeseen ja tutkimusongelmaan eli siihen, millaisia diskursseja tutkimieni sanomalehtien teksteistä on havaittavissa. Tarkastelen aineistossa esiin nousseita diskursseja tutkimusongelmani valossa ja perustelen niiden olemassaolon aineistosta poimittujen esimerkkien avulla.

4.1 Yleisiä huomioita aineistosta

Kuvailen aineistoni laajuutta ja uutisten jakautumista eri lehtien kesken alaluvussa 3.1. On havaittavissa, että eniten uutisia irtisanomistapauksista ilmestyi *Kainuun Sanomissa*, toiseksi eniten *Etelä-Saimaassa* ja näiden jälkeen kahdessa edellisiä suuremmassa mediassa eli *Aamulehdessä* ja lopulta *Helsingin Sanomissa*. *Kainuun Sanomissa* juttuja ilmestyi tarkasteluajankohtana yhteensä 52, kun HS julkaisi huomattavasti vähemmän uutisia irtisanomisista, 15 kappaletta. Tapahtumat pääsivät silti isoihin otsikoihin, sillä kaikissa tutkimuslehdissä ilmestyi vähintään yksi kansikuvajuttu (eli omassa aineistossani toisin sanoen etusivun vinkki) tapahtumista tarkasteluajankohtana. Tiheimmin tapahtumista uutisoitiin heti irtisanomisilmoituksia seuranneina kolmena päivänä, 11.–13. syyskuuta.

Huomattavaa aineistossa on myös se, että valtaosa julkaistuista uutisista oli lehtien omien toimittajien tekemiä. Esimerkiksi Suomen Tietotoimiston tuottamaa materiaalia ilmestyi tutkimusajankohtana vähän. Tämä voi olla osoitus siitä, että sanomalehdissä irtisanomistapahtumat koettiin merkittävinä tapahtumina, joiden vuoksi katsottiin aiheelliseksi ”jalkautua” itse ottamaan asioista selvää.

Tutkittavina olevista lehdistä on mahdollista havaita, että hyvin samankaltaiset diskurssit hallitsevat uutisoinnin tapaa kaikissa lehdissä. Tarkastelen aineistosta havaitsemiani seitsemää keskeistä diskurssia jäljempänä tässä luvussa. Diskurssit ovat osittain päällekkäisiä keskenään, joten esimerkiksi tutkittujen juttujen tarkka kategorisointi tiettyjen diskurssien alle on hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta. Monissa tarkastelemisiani jutuissa esiintyy yhtäaikaaisesti useampi näistä keskeisistä puhunnan tavoista. Siksi luonnollinen tapa tarkastella diskurssien

esiintyvyyttä teksteissä on käsitellä diskursseja itsenäisinä kokonaisuuksina eikä vaikkapa osoittaa niiden olemassaoloa aineistossa juttu kerrallaan.

Olen esitellyt aineiston käsittelymenetelmiäni tarkemmin alaluvussa 3.2.3. Selvennän diskurssien tarkastelun yhteydessä sitä, kuinka olen päätenyt kyseisiin havaintoihin niiltä osin, kuin katson sen aiheelliseksi, jotta esittelemieni diskurssien todellinen olemassaolo aineistossa on mahdollista havaita.

Tiivistettynä aineistossani ilmeneviä diskursseja ovat väistämättömyyden diskurssi ja tulevaisuuden toivon diskurssi. Jälkimmäinen jakautuu kahteen aladiskurssiin, joita nimitän pyhän hyväntekijän diskurssiksi sekä yhtiövastuun diskurssiksi. Aineistossani nousee esiin myös moniäänisyyden diskurssi, jota voidaan tarkastella sekä määrällisenä moniäänisyytenä että sisällöllisenä moniäänisyytenä tai -muotoisuutena. Alueellisuus ilmenee aineistossani samassa veneessä -diskurssina, marttyyritehtaan diskurssina sekä kolmanneksi Suomi maailmalla -diskurssina.

Tähän väliin on syytä tarkentaa, että tutkimassani aineistossa esiintyi useita puhunnan tapoja päällekkäin jopa samojen juttujen sisällä. Siten aineistossa on vaikea sanoa olleen puhtaasti juttuja, joiden näkökulma olisi vain väistämättömyyden diskurssin mukainen tai puhtaasti vain tulevaisuuden toivon diskurssin mukainen, vaan nämä erilaiset puhunnan tavat ilmenevät jutuissa usein yhtä aikaa. Selkeän käsittelyn vuoksi raportoin eri puhunnan tavoista silti omina näkökulmina.

Väistämättömyyden diskurssissa irtisanomistapahtumat näyttävät hyvin negatiivisena iskuna paikkakunnille eikä tapahtumille näyttäydy vaihtoehtoa. Tulevaisuuden toivon diskurssi on tällaiselle puhunnan tavalle vastakkainen näkökulma. Tämän diskurssin valossa irtisanomistapahtumat eivät ole paikkakunnille kuolemanisku, vaan uutisissa tiivistyy ”aurinko nousee vielä” -henkisyys. Tulevaisuuden toivon aladiskurssit liittyvät siihen, kuka tai ketkä ovat vastuussa irtisanomisista ja kuinka nämä syntipukit voivat osaltaan vaikuttaa siihen, ettei irtisanomisaikakuntien tulevaisuus näyttäydy niin synkkänä. Pyhän hyväntekijän diskurssissa erityisesti valtion rooli paikkakuntien auttajana korostuu, yhtiövastuun diskurssi taas korostaa nimensä mukaisesti irtisanovan yhtiön vastuuta työntekijöistään ja heidän hyvinvoinnistaan.

Moniäänisyydessä on kyse siitä, mitkä puhujatahot saavat äänensä kuuluviin uutisoinnissa. Moniäänisyys voi toteutua teksteissä joko määrällisesti eli ”päitä laskemalla” mutta myös sisällöllisesti, jolloin keskiöön nousee eri puhujatahojen välinen dialogi ja keskusteluyhteys sekä puhujaroolit uutisten sisällä.

Alueellisuus ilmenee aineistossa usealla eri tavalla. Samassa veneessä -diskurssissa korostuu irtisanomisten merkitys koko paikkakunnalle. Marttyyritehtaan diskurssissa asettuvat vastakkain syrjäseudun tehdas ja sen työntekijät sekä suuri konserni, ”emoyhtiö”. Suomi maailmalla -diskurssissa pohditaan irtisanomisten vaikutuksia Suomen asemaan maailmanmarkkinoilla.

4.2 Väistämättömyyden diskurssi

Tutkimastani aineistosta voi nopeasti havaita joidenkin näkökulmien nousevan esiin uutisoinnissa hyvin näkyvästi. Eräs tällainen näkökulma uutisointiin on luonteeltaan negatiivissävytteinen tapa kertoa tapahtumista. Tällainen samanlainen uutisoinnin tapa ilmeni myös kandidaatin tutkielmassani. Siksi on luontevaa nimetä diskurssi samalla tavoin kuin tuolloin, jolloin käytin puhunnan tavasta nimitystä *väistämättömyyden diskurssi*. Esittelen tässä kappaleessa tarkemmin tätä diskurssia ja osoitan sen olemassaolon poimimalla tekstini yhteyteen poimintoja ja esimerkkejä tutkimusaineistostani.

Väistämättömyyden diskurssi on puhunnan tapa, joka tutkimassani aineistossa on havaittavissa kaikissa tutkimissani lehdissä. Lyhyesti väistämättömyyden diskurssin näkökulman uutisointiin voi tiivistää seuraavasti: irtisanomistapahtumat näyttäytyvät uutisteksteissä lohduttomina iskuina paikkakunnille. Tapahtumille ei ole löydettävissä vaihtoehtoa, vaan irtisanomistapahtumista uutisoidaan tyylillä ”nyt kävi näin”. Väistämättömyyden diskurssin hallitsema uutisointi on pohjattoman lohdutonta ja uutisten sävy on hyvin pessimistinen. Juttujen keskiössä on tyrmistynyt epäusko siitä, miten irtisanomisten kaltainen tragedia on osunut paikkakunnille. Väistämättömyyden diskurssille on ominaista se, ettei tilanteelle etsitä juuri vaihtoehtoja. Uutisoinnin perussävy on negatiivinen ja uutisissa pohditaan esimerkiksi sitä, kuinka suuriin lukemiin alueen työttömyys kohoaa irtisanomisten myötä.

Väistämättömyyden diskurssi on helppo havaita tutkitusta aineistosta. Mielenkiintoista on, että kaikissa tutkimissani neljässä lehdessä tällainen näkökulma näyttäytyy hyvin samankaltaisena. Näkökulman olemassaolon voi havaita teksteistä nopeasti, sillä se näyttäisi liittyvän erityisesti värikkäiden otsikoiden yhteyteen. Otsikoissa on paljon metaforia ja erityisen synkkä tunnelma. Aineistossa esiintyviä, väistämättömyyden diskurssia kuvaavia otsikoita olen koonnut alla olevaan Kuvaan 1.

UPM pani Kajaanin polvilleen (KS 11.9.2008, A5)

Koko Kainuun suuri suru (KS 11.9.2008, kansi)

Kajaanin verotuloihin 10 miljoonan aukko (KS, 11.9.2008, B2)

Jussi Pesonen pukeutui viikatemiehen viittaan (KS 12.9.2008, A2)

UPM-Kajaanin lopetus voimistaa laskusuuntaa (KS 12.9.2008, B3)

Metsäjättien saneeraus vie Suomesta yli tuhat työpaikkaa (HS 11.9.2008, B6)

UPM:n paperitehtaan sulkeminen järkyttää kajaanilaisia: Työttömyys Kainuussa paheni kymmenen prosenttia (HS 11.9.2008, B6)

Musta keskiviikko synkensi perheen yhdistymisunelman (ES 13.9.2008, 7)

Pelätty myrsky muuttui hurrikaaniksi (ES 11.9.2008, 4)

Kartonkikone ykkösen iltavuoro tuli töihin apeissa tunnelmissa (ES 11.9.2008, 5)

Uutinen on musta Imatran alueelle ja Kimmo Tiilikaiselle (ES 11.9.2008, 5)

Stora Enso synkensi paperimiehen syksyn (ES 11.9.2008, 3)

Alasajot leikkaavat puoli prosenttia bruttokansantuotteesta (ES 11.9.2008, 6)

Metsän synkkä päivä (AL 11.9.2008, kansi)

Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin (AL 11.9.2008, 4-5)

”Kajaanille tilanne sama kuin kaksi Nokaa kaatuisi” (AL 11.9.2008, 6)

Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet (AL 12.9.2008, 4)

Kuva 1: Irtisanomisuutisoinnin otsikoita aineistossa 11.–30.9.2008.

Kuten otsikot osoittavat, näkökulma irtisanomisiin on monipuolisen synkkä. Otsikot kuvastavat irtisanomisten aiheuttamaa syvää tyrmistystä ja jopa surua irtisanomisten tapahtumapaikkakunnilla. Otsikoissa on havaittavissa voimakkaita metaforia, jotka viittaavat jopa kuolemaan viikatemiehen viitoillaan. Myös voimakkaat tunteet näkyvät uutisissa, joissa väistämättömyyden diskurssi on havaittavissa. Esimerkiksi *Aamulehden* otsikossa *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin* tiivistyvät sukupuolistereotyyppisesti irtisanomisten aiheuttamat tunteet: raavaatkin miehet itkevät silloin, kun jotakin tarpeeksi järkyttävää tapahtuu. Tällainen tunteiden selvä läsnäolo irtisanomisuutisoinnissa entisestään vahvistaa tapahtumien lohdutonta vaikutusta paikkakuntiin.

”Pesonen oli pukeutunut tummaan pukuun. Tilaisuuden tunnelma oli hautajaismainen. Pesosen puhe ei kuitenkaan muistuttanut hautajaissaarnausta, koska se ei antanut tehtaalle henkilökunnalle eikä muille tehtaalle toiminnasta taloudellisesti riippuvaisille mitään tulevaisuuden toivoa.” (AL 11.9.2008, *UPM syyttää metsänmyyjiä*, A6).

”Käytännössä paperitehtaiden lakkauttaminen on vaikeaa. Esimerkiksi Voikkaan, Kajaanin, Tervasaaren, Kemijärven ja Summan tehtaalla ovat maanneet lahtipenkillä kymmenen vuotta, mutta tappotuomiota viivyteltiin pitkään.” (HS 11.9.2008, *Dollari ja väärä ilmianto pilasivat juhlat*, B7)

”Paperitehtaan sulkeminen vähentää Kajaanin kaupungin verotuloja arviolta lähes 10 miljoonalla eurolla. Koko maakunnasta häviää välillisten vaikutusten kautta 1000–2000 työpaikkaa eli kymmenen prosenttia alueen työpaikoista.” (AL 11.9.2008, *UPM pani Kajaanin polvilleen*, A5).

”Pääomamarkkinoiden tulkinta metsäteollisuuden saneeraus uutisista oli tyyliä: tämä oli vasta alkusoittoa, uusi alasajojen kierre vaanii jo nurkan takana.” (AL 11.9.2008, *Toinen kierros on vielä tulossa*, A5)

”(…) Mutta aluetaloudelliset vaikutukset ovat murheellisemmat. Kainuun alue kohtaa yhtä ison kriisin kuin koko Suomi kohtaisi, jos kaksi Nokian kokoista yhtiötä kaatuisi, arvioi PTT:n toimitusjohtaja Pasi Holm.” (ES 11.9.2008, *Alasajot leikkaavat puoli prosenttia bruttokansantuotteesta*, 6)

”Tiistaina ilmoitettujen supistusten jälkeenkään Karvinen ei luvannut turvattua tulevaisuutta kenellekään. ‘Kukaan ei saa luulla, että myrsky on ohi. En voi antaa kenellekään ikuista turvallisuustakuuta, itselleni vähiten’, Karvinen sanoi tiedotustilaisuudessa Helsingissä.” (HS 11.9.2008, *Metsäjättien saneeraus vie Suomesta yli tuhat työpaikkaa*, B6)

”Kaikille meille tämä on ollut erittäin raskas päivä. Minulle henkilökohtaisesti myös. Tässä on vain päästävä eteenpäin, UPM:n teknologiajohtaja ja Kajaanin tehtaan entinen johtaja Pauli Hänninen sanoi puheensa loppuksi. Samalla hänen äänensä sortui, eikä itku ollut kaukana.” (KS 11.9.2008, *Pauli Hännisen ääni sortui*, B1)

Aineistosta poimimani esimerkit havainnollistavat, kuinka irtisanomisuutisoinnissa tunteita käytetään uutisoinnissa jopa äkkiseltään poikkeavalta vaikuttavalla tavalla. Perinteisesti objektiiviseen ilmaisuun pyrkivissä sanomalehtiutisissa on usein tapana keskittyä vain faktoihin eikä värittää tekstiä faktatietoon kuulumattomilla kuvauksilla. Esimerkiksi yllä oleva aineistosta poimimani pätkä jutusta *Pauli Hännisen ääni sortui* on hyvin aikakauslehtimäinen kuvailemalla, kuinka itku ei ollut teknologiajohtajalta kaukana. Myös kuvailu hänen äänensä sortumisesta on kiinnostava piirre uutisessa, sillä uutiset yleensä jättävät ympäristön kuvailun ja haastateltavan tahon ulkonäön tai toiminnan raportoinnin toisenlaisten tekstityyppien tehtäväksi.

”Aamu oli ankea. Kaikkea on tehty: itketty, kiroiltu ja oltu hiljaa, purkivat sellutehtaan valvomon miehet tuntojaan.” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, A4).

”Uutinen oli sanoinkuvaamattoman tyrmäävä, järkyttävä ja törkeä, pääluottamusmies Ilpo Salminen sanoo hiljaisella äänellä liikutustaan hädin tuskin hilliten.” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, A4).

Tunteiden voimakkaasta läsnäolosta uutisissa kertovat myös muut poimimani esimerkit. Vahvojen tunteiden avulla teksteistä saadaan lukijalle välitettyä irtisanomistapahtumien tyrmäävä vaikutus. Kuten poimimistani esimerkeistä ilmenee, työntekijät ovat tehneet kaikkea kuultuaan järkyttävän uutisen: itkeneet, kiroilleet ja raivonneet. Niin ikään toisessa esimerkissä pääluottamusmies kuvailee uutista järkyttäväksi ja törkeäksi – itkuaan pidätellen. Jälleen sinänsä turhalta vaikuttava, haastatellun tunteista kertova lyhyt virke luo näkökulmaa järkyttävästä ja väistämättömästä tapahtumasta, joka raakuudellaan saa työntekijät kyyneliin.

Väistämättömyyden diskurssi näkökulmana näyttää irtisanomistapahtumat uutisissa ilmiönä, jolle ihmiset eivät mahda mitään. Tällöin tapahtumia kuvaillaan uutisteksteissä hyvin epämääräisesti eikä tapahtumien selviä aiheuttajia tuoda ilmi. Tällaisen uutisointitavan näyttäytyminen tutkimassani aineistossa ei sinänsä ole yllätys, sillä aikaisemmissa irtisanomisissa ja taloustekstejä tarkastelleissa tutkimuksissa on havaittu samanlainen taloustekstien ominaispiirre. Talousteksteille on tavallista esitellä abstrakteja toimintoja, jotka toteutuvat ilman selkeää toimijaa. Karvonen (1999) on tarkastellut tällaisia talousteksteissä esiintyviä nominaalistuksia. Nominaalistukset ovat tapahtumien ilmaisua sanakääntein, joissa tekijä tai toimija häipyvät taustalta. Selvennän tällaista piirrettä jälleen esimerkeillä.

”Tervasaaren sellutehtaan lopettaminen oli kaupunginjohtajalle yllätys, vaikka paperiteollisuudelta on osattu odottaa huonoja uutisia.” (AL 11.9.2008, *Valkeakoski tarvitsee uusia työpaikkoja*, 4)

”UPM-Kajaanin lopetus voimistaa laskusuuntaa” (KS 12.9.2008, *UPM-Kajaanin lopetus voimistaa laskusuuntaa*, B3)

”Imatran tehtailta henkilöstövähennys on kaikkiaan 330 henkilöä, tähän lukuun sisältyy myös Karhulan muovipäälylystyskoneen 70 työntekijää.” (ES 11.9.2008, *Pelätty myrsky muuttui hurrikaaniksi*, 4)

Nominaalistuksissa tapahtumaa ja prosessia ilmaistaan verbin sijasta substantiivilla (Karvonen 1999, 152), kuten yllä olevissa esimerkeissä *lopettaa* muuttuu lopettamiseksi ja lopetukseksi. Samalla tavoin irtisanottavien lukumäärä on ilmaistu varsin kömpelösti henkilöstövähennyksenä sen sijaan, että jokin taho vähentäisi henkilöstöä 330 henkilöllä.

Tällaiset nominaalistukset vahvistavat väistämättömyyden diskurssin olemassaoloa uutisteksteissä, sillä ne ovat abstrakteja ja siten vahvistavat näkökulmaa tilanteen väistämättömyydestä. Koska ”lopettaminen” ja ”lopetus” eivät sisällä toimijaa tai tarkkaa aikaa ja paikkaa, ne viittaavat siten ajattomaan toimintaan, jonka olemassaolo on varmaa (ema., 152). Toisin sanoen, tehtaan lopettaminen ilmentyy teksteissä tapahtumana, jolle ei ole olemassa vaihtoehtoa.

Toinen aineistossa ilmenevä piirre ja väistämättömyyden diskurssin olemassaoloa vahvistava kielellinen tekijä on se, kuinka asiat vaikuttaisivat uutisissa tapahtuvan itsestään, ilman minkäänlaisten voimien vaikutusta (Karvonen 1999, 154). Tämä on jälleen tyypillinen taloustekstien piirre ja on havaittavissa myös tutkimassani aineistossa.

”Imatran tehtailta lähtee joka kymmenes työntekijä. (ES 11.9.2008, Imatran tehtailta lähtee joka kymmenes työntekijä, 4)

”Kartonkikone sulkeutuu yhtiön suunnitelmien mukaan joulukuussa 2009 ja muovipääällystyskone toukokuussa 2009. Työ arkkileikkureilla lakkaa vuoden 2009 aikana.” (ES 11.9.2008, Imatran tehtailta lähtee joka kymmenes työntekijä, 4)

Näistä yllä olevista esimerkeistä ensimmäisessä ilmaus ”tehtailta lähtee” saa lauseen vaikuttamaan siltä, kuinka työntekijät lähtisivät tehtaalta ilman sen kummempaa syytä, melkein kuin omasta tahdostaan. Kun työntekijät vain ”lähtevät”, ei asiaa voi juuri yksinkertaisemmin ilmaista. Samalla lauseesta puuttuvat kaikki syyt tai syllisiä ilmaisevat tekijät. Lause ei ilmaise, kuka työntekijät irtisanoo tai miksi he lähtevät – he vain lähtevät. Toisin sanoen, tilanne on väistämätön eikä sille esitetä vaihtoehtoa tekstissä.

Toinen yllä olevista aineistosta poimimistani esimerkeistä taas antaa mielikuvan siitä, kuinka tehtaan koneet lakkaisivat toimimasta ja sulkeutuisivat omasta tahdostaan, itsestään. Lause ei ilmaise tahoja, jotka sulkisivat koneet, vaan ne vain ”sulkeutuvat”. ”Yhtiön suunnitelmien mukaan” antaa tosin hiukan viitteitä sulkeutumisesta vastuussa olevasta tahosta, mutta ei suoranaisesti.

”Vaikka ounastelimme jonkinlaisen myrskyn tuloa, niin myrsky kehittyikin hurrikaaniksi, Nokelainen kuvaa tilannetta ajankohtaisin säätermein´. (ES 11.9.2008, *Pelätty myrsky muuttui hurrikaaniksi*, 4)

”Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, 4)

Karvonen (ema.) on havainnut, kuinka talousteksteissä tapahtumien selityksiä haetaan luonnontieteistä. Aivan kuin ilmiöt etenisivät luonnonvoimien vääjäämättömyydellä ilman, että niihin voisi mitenkään vaikuttaa (ema., 154). Samanlaisen havainnon omasta aineistostaan ovat tehneet myös Antin ym. (2006). *Tiedotustutkimus*-lehdessä ilmestyneessä artikkelissaan tutkijat mainitsevat, kuinka

”(...) irtisanomisista kerrotaan välttämättöminä ja pakollisina toimenpiteinä. Kirjoittelusta paistaa läpi se, että vaikka irtisanomisista järkytyttiin, ärsyynnyttiin ja masennuttiin, niille ei kuitenkaan olisi voinut tehdä mitään. Tehtyjä päätöksiä ei kyseenalaisteta. Perusolettamus tuntuu olevan, että yritykset toimivat suuremman voiman pakottamina. Irtisanomiset todella uutisoidaan kuin ekokatastrofit.” (2006, 99).

Tällainen itsestään tapahtuva ilmiö liittyy väistämättömyyden diskurssin sisällä jo edellä mainitsemaani epäselvään ja epämääräiseen uutisointitapaan, jolloin tapahtumiin vaikuttavat syyt tulevat lukijalle ilmi melko abstraktilla tasolla. Tutkimassani aineistossa tämä näkyy viittauksina esimerkiksi ”ulkoisiin paineisiin” ja ”markkinatekijöihin”.

”Kajaanissa on harkittu monia asioita viime vuosina. Isot markkinatekijät, jotka liittyvät puuhun, kuljetuskustannuksiin ja energiaan, ovat merkittävästi suurempia kuin muualla’, Pesonen sanoi.” (HS 11.9.2008, *Metsäjättien saneeraus vie Suomesta yli tuhat työpaikkaa*, B6).

”Imatran tehtailla on tehty hyvää työtä, mutta ulkoiset paineet ovat johtaneet siihen, että rakenteellisia muutoksia joudutaan täälläkin kehittämissohjelman myötä tekemään’, muotoilee Imatran tehtaiden johtaja Ari Johansson.” (ES 11.9.2008, *Imatran tehtailta lähtee joka kymmenes työntekijä*, 4)

”Kajaani on selkeästi joutunut ulkoisten tekijöiden vuoksi tähän tilanteeseen. Emme voi mitään energian tai puuraaka-aineen hinnan nousulle ja muille syille’.” (KS 11.9.2008, *”Nyt koetellaan Kainuun yhdessä tekemisen henki”*, B2)

”Markkinat kehittyivät vain huonompaan suuntaan. Paperituotteitten kysyntä vain laski eivätkä hinnat korjaantuneet. Lisäksi tuontipuun loppuminen nousi yhä suuremmaksi peikoksi’, Wurster sanoi.” (KS 11.9.2008, *Paperin tekeminen 20 prosenttia kalliimpaa kuin muilla tehtailla*, B1)

”Tehtaalla järjestetyssä tiedotustilaisuudessa UPM:n teknologiajohtaja Pauli Hänninen kiitti liikutustaan pidätellen tehtaan työntekijöitä tuotantoennätyksistä, jotka eivät kuitenkaan riittäneet pitämään tehdasta kuivilla. Markkinavoimille ei mahdettu mitään.” (HS 11.9.2008, *UPM:n paperitehtaan sulkeminen järkyttää kajaanilaisia*, B6)

Syitä irtisanomisille kutsutaan näissä uutistekstien poiminnoissa isoiksi markkinatekijöiksi ja ulkoisiksi paineiksi, jotka ovat hyvin abstrakteja ilmauksia. Niissä tapahtumille ilmaistaan syy, mutta syytä ei voi määritellä sen tarkemmin. Talousteksteihin perehtynyt Karvonen (1999, 155–159) on huomannut myös tällaisen taloustekstien ominaispiirteen omissa tutkimuksissaan. Esimerkiksi ulkoiset paineet ja isot markkinatekijät ovat tilanteita, joiden olemassaoloa maailmassa ei voida esittää muutoin kuin viittaamalla tällaiseen yhteisöön, jossa asiantiloja on alettu nimittää tällaisilla termeillä. Tällaiset abstraktiot alkavat toimia maailmassa itsenäisesti, jolloin niihin viitataan tapahtumien aiheuttajina ja aktiivisina toimijoina. Siten tällaisia abstrakteja toimijoita ei Karvosen näkemyksen mukaan voi myöskään paimentaa tai käskää saati arvioida: ne tapahtuvat maailmassa itsestään ja niiden aiheuttamat irtisanomiset ovat siten väistämättömiä. Niille ei voida mitään, kuten viimeisessä yllä olevassa esimerkissä todetaan.

Väistämättömyyden diskurssi on havaittavissa kaikissa tutkimissani lehdissä ja niiden uutisissa irtisanomistapahtumista. Jopa yllättäen lehtien suhtautuminen tapahtumiin on hyvin samankaltaista keskenään: irtisanomiset suututtavat, itkettävät ja masentavat ja niiden vaikutuksia irtisanomispaikkakunnille pelätään. Tämän diskurssin valossa tapahtumista kirjoitetaan hyvin pessimistisesti ja synkin sanankääntein. Tyypillistä tälle uutisoinnin näkökulmalle on myös se, kuinka tapahtumille ei nähdä vaihtoehtoja. Syiden erittely nojautuu abstrakteihin ilmiöihin. Tyypillistä näkökulmalle on myös erityisesti negatiivisten tunteiden vahva näkyminen teksteissä. Juttujen otsikot ovat värikkäitä ja teksteissä esiintyy paljon asioiden synkkyyttä kuvaavia metaforia.

4.3 Tulevaisuuden toivon diskurssi

Tutkimassani aineistossa toinen selkeästi esiin nouseva uutisoinnin näkökulma on samanlainen kuin jo kandidaatin tutkielmassani havaitsema puhunnan tapa. Näkökulma on nähtävissä myös pro gradu -tutkielmani aineistossa, joka sisältää usean lehden. Nimeän myös tämän puhunnan tavan samalla tavalla kuin kandidaatin tutkielmassani eli *tulevaisuuden toivon diskurssiksi*. Tämä uutisoinnin näkökulma on uutisoinnin positiivissävytteinen osa. Tulevaisuuden diskurssi on myös varsin laaja puhunnan muoto, josta tutkimassani aineistossa versoo myös siihen kytkeytyviä aladiskursseja. Tässä kappaleessa selvennän tämän diskurssin ja havaitsemieni kahden aladiskurssin olemassaoloa aineistossani jälleen nostamalla tutkimusaineistoni teksteistä esimerkkejä ja tarkastelemalla niitä.

Tulevaisuuden toivon diskurssi on näkökulma, jossa irtisanomistapahtumiin suhtaudutaan teksteissä keskeisesti pohtimalla jatkoa tilanteelle. Tässä näkökulmassa asioiden synkistely ei ole niin vahvasti läsnä kuin edellä tarkastelemassani väistämättömyyden diskurssissa. Tulevaisuuden toivon diskurssin valossa uutisteksteissä keskitytään pohtimaan esimerkiksi sitä, kuinka työntekijät jatkavat tilanteessa eteenpäin, millaisia keinoja paikkakunnilla on selviytyä irtisanomistapahtumista ja millaisilla keinoilla ne voivat tulevaisuudessa kilpailla markkinoilla. Tulevaisuuden toivon diskurssiin liittyvät vahvasti myös havaitsemiani kaksi aladiskurssia, joissa keskeisinä toimijoina ovat ensiksi valtio irtisanomispaikkakuntien auttajana ja toiseksi irtisanova yritys työntekijöistä vastuussa olevana tahona.

Positiivinen ja optimistinen suhtautuminen irtisanomistapahtumiin on havaittavissa tutkimassani aineistossa pitkän aikavälin toimintaan liittyvinä viittauksina, irtisanomispaikkakunnan yhteistyönä vaikeasta tilanteesta selviytymiseksi sekä pohtimalla sitä, miten irtisanotut työntekijät työllistyvät jatkossa.

”Aurinko nousee vielä, vaikka nyt tuntuukin synkältä, valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok) lohdutti hallituksen keskiviikkoisen iltakoulun jälkeen.” (AL 11.9.2008, *Hallitus nosti Kajaanin ja Imatran kriisialueiksi*, A6)

”Mustassa päivässä hyvää oli UPM:n ilmoitus uudistaa liiketoimintarakennettaan. – Strategiaa terävöitettiin ja se on eteenpäin katsova, luonnehtii Sandström. (AL 12.9.2008, *Kallis sähkö tappoi Kajaanin tehtaan*, A5).

”(…) Hän toivoo, että paikkakunnan kasvuyritykset toisivat nyt julki investointiaikeensa. Samoin hän haluaisi, että Valkeakosken kaupunki vauhdittaisi uusien yritystonttien kaavoitusta, jotta korvaavalle yritystoiminnalle syntyisi mahdollisuuksia.” (AL 13.9.2008, *Yritysten ja kaupungin on aika lyödä korttinsa pöytään*, A4)

”Torstaina perustettu kehittämissyhmä alkaa pohtia, miten Imatran seudulla selvittää Stora Enson väen vähentämisestä.” (ES 12.9.2008, *Kehittämissyhmä pohtii vaille työtä jäävien auttamista*, 4)

”Rankin on tapahtunut, mutta me menemme eteenpäin ja löydämme ratkaisun, valoi kaupunginjohtaja Erkki Vähämaa uskoa tulevaisuuteen eilen iltapäivällä.” (KS 11.9.2008, *Toiveet rakennemuutosrahassa ja valtion alueellistamistoimissa*, A2)

”Kainuussa on aina ollut yhdessä tekemisen henki. Nyt se henki koetellaan, sanoi Pauli Hänninen, Kajaanin paperitehtaan ex-johtaja ja nykyinen UPM-Kymmenen teknologiajohtaja.” (KS 11.9.2008, *”Nyt koetellaan Kainuun yhdessä tekemisen henki”*, B2)

”Tässä tilanteessa tunnelmat vaihtelevat. Tärkeintä on, ettei tässä nyt järjestetä hautajaisia. Epätietoisuus on päättynyt. Nyt voidaan tehdä uusia suunnitelmia’, sanoi Kajaanin seurakunnan kappalainen Juha Kainulainen torstaina UPM:n Kajaanin tehtailla (...).” (KS 11.9.2008, *Paperimiehet epätietoisuudesta kohti uusia suunnitelmia*, A3)

”Rautjärvellä tulevaa odotetaan varovaisen toiveikkaasti. Jos toisella pysyisi työpaikka, niin ei tässä hirveää hätää ole’, Leea Sallinen sanoo. ‘On sitä elämää tehtaan ulkopuolellakin.’” (HS 11.9.2008, *Pariskunta toivoo edes toisen työpaikan säilyvän*, B7)

Esimerkeistä voidaan hyvin havaita irtisanomisuutisoinnin toinen vahvasti esiin nouseva puhunnan tapa eli tulevaisuuden toivon diskurssi. Tämä uutisoinnin näkökulma on myös havaittavissa kaikissa tutkimissani lehdissä. Poimimani esimerkit tutkimusaineistosta ovat pieni osa siinä ilmenneissä tulevaisuuden toivon näkökulman sisältävistä teksteistä. Esimerkeille on yhteistä muun muassa erilaisten ripeää työntekoa kuvailevien ilmausten ja kielikuvien esiintyvyys tekstissä. Uutisissa muun muassa ”kääritään hihat”, ja peräänkuulutetaan ”yhdessä tekemisen henkeä”.

”Kanveesissa on käyty, mutta ei tässä tyrmätyksi aiota tulla’, kuvasi puheenjohtaja Hannu S. Kempainen (kesk) Kajaanin kaupunginhallituksen tuntoja eilisillan kokouksen jälkeen.” (KS 11.9.2008, *Toiveet rakennemuutosrahassa ja valtion alueellistamistoimissa*, A2)

”Eteenpäin tässä on katsottava. Tuleen emme saa jäädä makaamaan, Lintunen vaatii.” (ES 11.9.2008, *Kaupunginjohtaja Lintunen perää Imatralle nopeaa tukea*, 5)

”Maakuntajohtaja Alpo Jokelainen kuvaa UPM:n Kajaanin paperitehtaan sulkemista iskuksi, joka on ”kaksi kertaa Talvivaaran kaivoksen kokoinen, mutta negatiiviseen suuntaan”. Iskua vaimentamaan Jokelainen kokoaa paikallisen rakennemuutosryhmän, joka lähipäivinä kokoaa paketin keinoista, jotka voivat johtaa uusien työtilaisuuksien syntyyn.” (KS 11.9.2008, *Nyt koetellaan Kainuun yhdessä tekemisen henki*”, B2)

”Hihat käärrittiin ripeästi ja elvytystoimia etsitään laajalla yhteistyöllä: maakuntajohtaja Alpo Jokelainen johtaa rakennemuutostyöryhmää, joka laatii esityksiä nopealla aikataululla.” (KS 11.9.2008, *Toiveet rakennemuutosrahassa ja valtion alueellistamistoimissa*, A2)

Teksteistä voi havaita metaforia myös sitkeästä taistelusta, selviytymisestä ja koettelemuksista. Tällaisia piirteitä voi havaita poimimistani esimerkeistä muun muassa ”kanveesissa käymisenä”, jonka seurauksena ei silti ”aiota tulla tyrmätyksi”, mikä viittaa selkeästi nyrkkeilyyn ja siten taisteluun. Myös kehoitus siitä, ettei saa jäädä ”tuleen makaamaan” on kielikuvallinen viittaus sodankäyntiin ja taisteluun. Esimerkissä maakuntajohtaja Jokelainen kokoaa ryhmän ”vaimentamaan iskuja”, minkä selvästi voi nähdä viittauksena sodankäyntiin. ”Elvytystoimet” ja uusien työpaikkojen syntyminen puolestaan viittaavat tällaisen taistelun vastapariin eli tervehtymiseen ja parantumiseen ja elämän jatkumiseen tai uuden elämän syntymiseen.

Nivari (2007, 73) on tehnyt omassa tutkimuksessaan havainnon irtisanomisuutisoinnin vastapari-metaforista. Hänen havaintojensa mukaan irtisanomisuutisoinnissa esiintyy erityisesti vastakkain sodankäyntiin ja kuolemaan liittyviä metaforia sekä sairauksiin, elämään ja terveyteen liittyviä metaforia.

Samansuuntaisia havaintoja löytää myös omasta tutkimusaineistostani. Tällaisia sodankäyntiin ja kuolemaan liittyviä metaforia esiintyy tutkimusaineistossani erityisesti väistämättömyyden diskurssin valossa kirjoitetuissa uutisissa (vrt. esimerkit ”viikatemiehen viitasta”, ”tappotuomiosta” ja niin edelleen sivuilla 44–46).

Tulevaisuuden toivon diskurssi näyttäytyy tutkimassani aineistossa eräänlaisena kattodiskurssina. Tulevaisuuden toivo esiintyy tutkimusaineistossani näkökulmina, jotka olen nimennyt kahdeksi aladiskurssiksi. Nämä aladiskurssit tarkentavat tulevaisuuden toivon luonnetta ja selventävät sen sisältämiä piirteitä irtisanomisia koskevassa uutisoinnissa. Yhtäältä irtisanomisuutisoinnissa esiintyy näkökulma, jossa ikään kuin valtio muodostuu toivoksi siinä, kuinka irtisanomispaikkakunnat selviävät niihin kohdistuneista saneerauksista. Tällaisia erilaisia valtionjohtoon ja etenkin hallitukseen viittaavia ilmauksia esiintyy aineistossa useita. Toisaalta teksteissä voi havaita eräänlaisen irtisanovien yritysten

yhteiskuntavastuuta vaativan näkökulman, joka kytkeytyy erityisesti siihen, kuinka irtisanomiset toteutetaan käytännössä. Selvennän seuraavaksi näiden kahden aladiskurssin olemassaoloa tutkimusaineistossani. Nimitän näitä diskursseja *pyhän hyväntekijän diskurssiksi* sekä *yhtiövastuun diskurssiksi*.

4.3.1 Pyhän hyväntekijän diskurssi

Tutkimassani aineistossa edellä kuvailemani tulevaisuuden toivon diskurssi tarkentuu kiinnostavalla tavalla. Niissä irtisanomisten kohteiksi joutuneet paikkakunnat vaativat erinäisiä toimia paitsi oman kuntansa johdolta ja kuntalaisilta, myös koko maan johdolta, jotta paikkakunnat voisivat päästä irtisanomisista yli. Tällainen näkökulma, pyhän hyväntekijän diskurssi, ilmenee tutkimusaineistoni uutisteksteissä jälleen hämmentävän samantyyliisenä kaikissa lehdissä. Erityisesti tällaisen pyhän hyväntekijän diskurssin läsnäolon voi havaita *Kainuun Sanomien* ja *Etelä-Saimaan* uutisoinnissa, mikä voi johtua siitä, että näissä lehdissä juttujen määrä tarkasteltuna ajankohtana oli yleensäkin suurempi verrattuna esimerkiksi *Helsingin Sanomiin*. Yhteys tämäntyyppisten juttujen ja Kainuun jo ennestään huonon työllisyystilanteen välillä voi silti olla olemassa, sillä taloudellisesti heikommilla alueilla tarve valtion taloudelliselle tuelle on erityisen suuri.

Uutiset, joissa tällainen näkökulma on havaittavissa, vaativat erilaisin valtionjohtoa ilmaisevin synonyymein maamme johtoa apuun irtisanomispaikkakuntien kriisitilanteissa. Teksteissä valtio näyttäytyy eräänlaisena massana tai ”könttinä”, jolla olisi valta päättää siitä, saavatko paikkakunnat tukea vai eivät. Selvennyksen vuoksi esimerkit lienevät jälleen paikallaan.

”UPM:n ja Stora Enson irtisanomisten runnomat Kajaanin ja Imatran seutukunnat pääsevät äkillisen rakennemuutoksen alueiksi. Päätös merkitsee sitä, että alueet voivat saada suurempaa valtiontukea vuoden 2010 loppuun asti.” (KS 11.9.2008, *Valtio avaa tukihanat Kajaanille ja Imatralle*, kansi)

”Valtion kädenojennus massairtisanomisista kärsiville Valkeakoskelle, Kajaanille ja Imatralle ei herätä vastaväitteitä.” (KS 12.9.2008, *Irtisanomiset nostavat aluepolitiikan kepin nokkaan*, A6)

”Kainuussa on pitkään pyydetty hallitukselta apua ja tukitoimia, nyt viimeistään hallituksen on kuultava meidän hätähuutomme ja autettava vaikeassa tilanteessa’, Kyllönen sanoo.” (KS 11.9.2008, *Kansanedustajat vaativat hallitukselta nopeita toimia*, A4)

”Valtionkin on nyt Piiraisen mukaan käännettävä katseensa kunnolla Kainuuseen, kun hajasijoittamista mietitään. ‘Tähän asti me olemme olleet valtion hallinnon hajasijoitusasioissa aina siellä takarivissä.’” (KS 11.9.2008, *Toiveet rakennemuutosrahassa ja alueellistamistoimissa*, A2)

Esimerkit havainnollistavat selkeästi, mistä pyhän hyvän tekijän diskurssissa on kysymys. Valtion rooli hyvän tekijänä näyttäytyy teksteissä ainakin kolmella erilaisella tavalla. Tästä näkökulmasta kirjoitetuissa teksteissä valtio näyttäytyy ensiksi abstraktina *hyvän tekijänä* ja saa teksteissä jopa jumalallisia piirteitä. Poimimissani esimerkeissä on viittauksia elämään ja kuolemaan. Valtiosta rakentuu teksteissä kuva maagisena hyvän tekijänä. Valtion täytyy kuulla kuntien ”hätähuuto” ja auttaa vaikeassa tilanteessa, kuten eräissä yllä olevassa esimerkissä vaaditaan. Valtio ojentaa kunnille kätensä kuin hukkuvalle ikään, niin kuin ”kädenojennuksen” voi tulkita. Kunnat myös ottavat avun kiitollisina vastaan. Toisin sanoen, valtion apu on jotakin korvaamatonta ja pyhää, josta voi ja pitää tuntea vain kiitollisuutta. Jumalallista näkökulmaa voi myös nähdä yhdessä yllä olevista esimerkeistä (”Valtionkin on nyt Piiraisen mukaan käännettävä katseensa kunnolla Kainuuseen...”). ”Kääntää katseensa jonkun puoleen” on jo kirkollisista teksteistä ja siunauksista tuttu ilmaus, joka tässä yhteydessä – joko tahattomasti tai tahallisesti ilmaistuna – vahvistaa mielikuvaa valtiosta jumalallisena abstraktiona.

”Niin kuin valtiovarainministeri Jyrki Katainen on sanonut rahaa kassasta saa, jos on järkeviä hankkeita”. (ES 13.9.2008, *Ministeri Suvi Lindénin mielestä tukialueita on tarkasteltava joustavasti*, 6)

”Valtio avaa tukihanat Kajaanille ja Imatralle” (KS 11.9.2008, *Valtio avaa tukihanat Kajaanille ja Imatralle*, kansi)

”Uskon, että valtiovarainministeri kaivaa kuvetta välittömästi. Viime ajan on ollut enemmän sääntö kuin poikkeus, että kaikki rakennemuutosalueet ovat

rahaa saaneet’, sanoo maakunnan kehitysyhtiön toimitusjohtaja Antti Toivanen.” (KS 11.9.2008, *Kainuun Etu alkoi varautua tehtaan lakkautukseen jo keväällä*, A3)

Toiseksi valtio näyttäytyy teksteissä ikään kuin rahavirtoja määräilevänä *kirstunvartijana*. Esimerkiksi poimimassani virkkeessä *Valtio avaa tukihanat Kajaanille ja Imatralle* valtio kuvataan metaforassa kaikkivoipana rahavirtojen hallitsijana, jolla on valta päättää, avaako se rahavirran ja siten tukensa vai ei. ”Hana” viittaa kielikuvana avun virtaan, jolloin valtiolla on valta päättää virran voimakkuudesta, aivan kuin hanalla voi säätää veden virtaamaan erilaisina vesinoroina. Se viittaa myös helppoon liikkeeseen: hana on helppo kääntää päälle ja pois. Siten valtiolla on valta päättää, avaako se hanan vai jättääkö se sen avaamatta. Mielikuvia voi jatkaa edelleen pohtimalla hanaa veden välittäjänä. Vesi taas on elämän edellytys, joten metafora liittyy jo aikaisemmin todettuun elämän ja kuoleman vastakkainasetteluun irtisanomisuutisoinnissa.

Käsitystä valtiosta rahavirtoja hallitsevana jumalana vahvistaa myös poiminta ministeri Lindénin ja valtiovarainministeri Kataisen ajatuksista: rahaa kassasta saa, jos on järkeviä hankkeita. Siten valtio asettaa kunnille ehdon avun saamiseksi ja kiristää pyhän hyväntekijän otettaan. Jos kunnilla on tarjota järkeviä ehdotuksia, on tiedossa myös rahaa, jota valtio jakaa kassastaan tarpeen mukaan. Se mikä on järkevä ehdotus, jää luonnollisesti kaikkivoivan valtion päätettäväksi.

”Pekkarinen lupasi, että valtio tekee kaikkensa korvaavien työpaikkojen synnyttämiseksi Kajaanin seudulle UPM:n paperitehtaan lopettamisen yhteydessä.” (KS 16.9.2008, *Parissa vuodessa uudet työpaikat*, A2)

”Aurinko nousee vielä, vaikka nyt tuntuukin synkältä, valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok) lohdutti hallituksen keskiviikkoisen iltakoulun jälkeen.” (AL 11.9.2008, *Hallitus nosti Kajaanin ja Imatran kriisialueiksi*, A6)

Kolmanneksi valtio esiintyy pyhän hyväntekijän diskurssissa *kuntia lohduttavana tahona*, joka ”lupaa” ja ”vakuuttaa” erinäisiä asioita. Tällaiset verbit kuvaavat sanavalintoina hyvin

positiivista vastausta. Valtio lohduttaa kuntia siitä, kuinka päivä vielä paistaa, vaikka nyt tuntuukin synkältä. Tämä antaa valtiolle isällisiä tai äidillisiä piirteitä lohduttajana ja holhoajana kuntiin verrattuna.

4.3.2 Yhtiövastuun diskurssi

Irtisanomisuutisoinnissa tulevaisuus nähdään siis edellä todetun mukaisesti myös positiivisessa valossa ja esimerkiksi irtisanottavien työntekijöiden tulevaisuudesta kannetaan teksteissä suurta huolta. Tähän kytkeytyy toinen tulevaisuuden toivon diskurssin alla vaikuttavista puhunnan tavoista, jota nimitän *yhtiövastuun diskurssiksi*. Siinä missä edellä esittelemässäni toisessa aladiskurssissa keskeisenä tahona ja toimijana on valtio, on tässä näkökulmassa keskeisellä sijalla irtisanomisista vastuussa oleva yhtiö. Tutkimusaineistossani on useita uutisia, joissa tästä puhunnan tavasta käsin Stora Ensoa ja UPM Kymmeneä vaaditaan vastuuseen irtisanomisistaan. Teksteissä sekä työntekijät, kuntalaiset että valtionjohdon jäsenet ilmaisevat mielipiteensä yritysten toimista ja vaativat niiltä vastuuta esimerkiksi erilaisten työntekijöiden tukipakettien muodossa.

”Tulemme kantamaan myös sosiaalisen vastuun väen vähentämisestä tukipaketin muodossa. Tavoite on saada jatkosuunnitelmat jokaiselle irtisanotulle. Rahaa tähän on kyllä olemassa’, Ansaharju vakuuttaa.” (ES 11.9.2008, *Imatran tehtailta lähtee joka kymmenes työntekijä*, 4)

”Metsäyhtiöihin vetosi eduskunnan torstain kyselytunnilla myös elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen (kesk). Pekkarisen mielestä on perusteltua odottaa, että merkittäviä irtisanomisia tekevät yritykset osallistuvat kriisien jälkihoitoon.” (ES 12.9.2008, *Hallitus toivoo metsäyhtiöitä jälkihoitoon*, 5)

”Myös UPM:n on Kyllösen mielestä kannettava yhteiskuntavastuunsa. Hän ihmettelee, etteivät Kajaanin tehtaan toimenpiteet ja kehitystyö painaneet mitään yhtiön ratkaisussa.” (KS 11.9.2008, *Kansanedustajat vaativat hallitukselta nopeita toimia*, A4)

Edellä esittelemäni poiminut tutkimusaineistosta ovat vain pieni osa tällaisen näkökulman sisältävistä uutisteksteistä, sillä yritys vastuun diskurssi on tutkimusaineistossani myös selkeästi läsnä. Tämä puhunnan tapa ilmenee teksteissä usean tahon suusta. Irtisanomisten uhan alla olevien työntekijöiden lisäksi yhtiöitä ja niiden toimintaa kritisoivat myös kuntien muut asukkaat ja päättäjät sekä valtionjohto. Tässä puhunnan tavassa tekstin tyyli on paikoitellen hyvin pessimistinen eikä tulevaisuuden toivon päädiskurssissa ilmenneitä optimistisia kielikuvia näy. Silti tämä näkökulma lukeutuu vahvasti juuri tulevaisuuden toivon diskurssin yhteyteen, sillä teksteissä keskiössä on tulevaisuuden pohtiminen sekä esimerkiksi se, kuinka irtisanomiset voitaisiin toteuttaa mahdollisimman inhimillisesti. Siksi uutisten puhunnan tapa on lopulta enemmän tulevaisuuteen tähyävä.

Irtisanomisista vastuussa olevat yritykset voidaan nähdä teksteissä ainakin kolmella erilaisella tavalla riippuen siitä, kenen näkökulmasta niiden vastuuta katsotaan.

”Lähtökohta on, että henkilöstön raakojen irtisanomisten sijaan etsitään aidosti ihmisille paikkaa joko tehtaan aitojen sisäpuolelta tai eläke- ja muilla ratkaisuilla ulkopuolelta”, sanoo Kaukopään pääluottamusmies Ilkka Nokelainen. (HS 11.9.2008, *Pariskunta toivoo edes toisen työpaikan säilyvän*, B7)

”Torstaiaamuna Vähämaa matkaa UPM:n pääkonttoriin yhdessä kaupunginvaltuuston ja hallituksen puheenjohtajan kanssa. Tapaamisen aihe tosin muuttui: miten UPM osallistuu Kajaanin ja Kainuun pelastustalkoisiin.” (HS 11.9.2008, *UPM:n paperitehtaan sulkeminen järkyttää kajaanilaisia*, B6)

”Sen sijaan tulemme lähestymään työnantajaa voimakkaalla vetoomuksella, ettei suunniteltua työvoiman vähennystä toteuteta raa’an irtisanomisten kautta. Kaikille, joilta nykyinen työ loppuu, on löydettävä uutta työtä tehtailta tai päästävä turvaverkkojen piiriin”, paperiosasto 21:n pääluottamusmies ja Paperiliiton valtuuston puheenjohtaja Ilkka Nokelainen sanoo.” (ES 12.9.2008, *Pääluottamusmiehet vaativat, ettei ketään irtisanota raa’asti*, 5)

”Luottamusmiehet tähdensivät samalla, ettei myöskään yli viisikymppisiä saa jättää tyhjän päälle, vaikka he eivät olisikaan vielä eläkeputken päässä. Jos

työtä ei löydy, pitää huolehtia ihmisistä’, paperiosaston päälluottamusmies Pekka Kärkkäinen vetosi.” (KS 16.9.2008, *Nuoremmille oikeita työpaikkoja*, kansi)

”Kajaanin kaupungin ja Kainuun maakunnan johtajat odottavat UPM:ltä laajaa tukipakettia, jolla Kajaanin paperitehtaalta irtisanottavat työntekijät pääsisivät takaisin elämään.” (HS 12.9.2008, *Kajaani ja Kainuu odottavat UPM:ltä laajaa tukipakettia*, kansi)

Pyhän hyvän tekijän diskurssin tavoin yritysvastuun diskurssin sisältävissä uutisteksteissä irtisanomisista ilmoittaneet yritykset näyttäytyvät ensiksi *hyvän tekijän* roolissa irtisanomisistaan huolimatta. Näille yrityksille jää teksteissä valta päättää siitä, kuinka irtisanomiset toteutetaan. Teksteissä on jälleen havaittavissa useita metaforia, jotka liittyvät myös elämän ja kuoleman ympärillä pyöriviin kysymyksiin. Edelle poimimissani esimerkeissä yhtiöt osallistuvat ”pelastamistalkoisiin” ja ”auttavat työntekijät elämään”. Niiltä myös vaaditaan, että yhtiöt ”huolehtisivat ihmisistä”. Tällaisten ilmausten yhteydessä yhtiöiltä vaaditaan erilaisia tukipaketteja irtisanotuille.

”Vai että on henkilöstö tärkein voimavara. Sillä periaatteella on pyyhitty takapuolta.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, 4)

”Turpaankin miehet olisivat valmiita vetämään, jos vain vihan kohde astuisi eteen. Haukkuja satelee niin UPM:n ahneille osakkeenomistajille kuin hallitukselle. Valtion ja kunnan toimistakaan ei ole mihinkään.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, 4)

”Pohjalainen sanoo muutoksen alkaneen 1970-luvun öljykriisistä. Reilun työnantajan maineessa ollut paperiyhtiö alkoi puolipakolla siirtää väkeä varhennetulle eläkkeelle. Sitten tulivat kasvottomat omistajat, joilla ei ole minkäänlaista sidettä yksittäisiin tehdaspaikkakuntiin. Seuraukset näkyvät nyt uutisissa.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, 4)

Toiseksi irtisanomisista ilmoittaneet metsäjätit näyttävät teksteissä *pahantekijöinä*, joita kritisoidaan. Teksteissä erityisesti työntekijät tuntuvat pettyneen työnantajan lupauksiin ja sanahelinään sekä tyhjiin periaatteisiin, joilla on ”pyyhitty takapuolta”. Teksteissä on myös kenties epätavallisen voimakkaita tunteiden ilmauksia, kuten esimerkiksi, jossa miehet olisivat ”valmiita vetämään jopa turpaan, kunhan vihan kohde astuisi eteen”. Nämä työntekijät ja muut pettyneet tahot vaativat yhtiöiltä toimia, jotta ne pitäisivät lupauksensa edes inhimillisten irtisanomisten muodossa.

”Jos irtisanomisiin mennään, kuten varmaan tapahtuu, tukea on Mäkisen mukaan luvassa, samoin myötätuntoa.” (AL 12.9.2008, *Nopea tarttuminen tulevaisuuteen tuo parhaan tuloksen*, 4)

Kolmanneksi yhtiöt näyttävät teksteissä *kiitoksen jakajina* lähinnä niissä teksteissä, joissa yritys vastuuta tarkastellaan yhtiön omasta näkökulmasta käsin. Kuten tässä kappaleessa esittelemissäni poimintoissa aineistosta, metsäyhtiöt lupaavat ”tukea ja myötätuntoa” työntekijöille vaikeassa tilanteessa.

Tulevaisuuden toivon diskurssi on moniulotteinen ja pitää siis sisällään ainakin kaksi aladiskurssia, pyhän hyvän tekijän ja yhtiövastuun diskurssit. Tässä irtisanomisuutisoinnin puhunnan tavassa keskiössä on se, kuinka irtisanomistapahtumiin suhtaudutaan kenties hiukan pidemmällä aikavälillä ja millaisena tukevaisuus tapahtumien valossa näyttää. Näkökulmalle tyypillisiä ovat runsaat metaforat, joihin sisältyy paljon elämään liittyviä kielikuvia. Tässä puhunnan tavassa erityisesti valtion rooli irtisanomisaikakuntien auttajana on merkittävä, sillä sillä on pitkälti valta päättää siitä, millaisia tukitoimia kunnilla on mahdollisuus saada. Tämä irtisanomisuutisoinnin näkökulma sisältää myös vaatimuksen irtisanovien yritysten vastuusta siinä, etteivät ne jätä työntekijöitään täysin ilman tukea ja erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa irtisanomiset mahdollisimman inhimillisesti.

4.4 Moniäänisyyden diskurssi

Edellä olen tarkastellut tutkielmani tutkimusaineistossa esiin nousseita uutisoinnin näkökulmia kahden päädiskurssin ja kahden aladiskurssin muodossa. Nämä puhunnan tavat näyttäytyvät tutkimusaineistoni neljässä lehdessä jopa yllättävän samankaltaisina. Puhunnan tavat ilmenevät teksteissä erilaisina ilmauksina ja sanavalintoina ja asennoitumisena sen suhteen, mistä näkökulmasta metsäjättien Stora Enson ja UPM Kymmenen irtisanomistapahtumia uutisoinnissa tarkastellaan. Nämä puhunnan tavat ovat tarkentaneet laajaa tutkimusongelmaani siltä osin, kuinka irtisanomistapahtumista kirjoitetaan. Tutkielmani alussa selvennän tutkimusongelmaani myös kahden alakysymyksen avulla, jotka liittyvät tutkimusaineiston moniäänisyyteen sekä mahdolliseen paikallisuuden ilmenemiseen tutkimassani aineistossa.

Tässä alaluvussa tarkastelen moniäänisyyden diskurssia. Moniäänisyyden tarkka määrittely on hankalaa, sillä ei ole helppoa kehittää sellaista tutkimusinstrumenttia, jonka avulla moniäänisyyttä voisi esimerkiksi ”vain” laskea aineistosta ja tehdä sen pohjalta määritelmiä. Tämä on vaikeaa etenkin siksi, ettei tutkimukseni pääpainona ole määrällinen tutkimus. Haluan tässä kappaleessa perehtyä siihen, ketkä ja mitkä tahot tutkimusaineistoni lehdissä pääsevät ääneen sekä siihen, kuinka monipuolista uutisointi on tämän suhteen. Siten tarkastelen moniäänisyyttä uutisissa ensiksi puhtaasti ”laskemalla päitä”. Tätä moniäänisyyden puolta voisi nimittää tarkemmin ilmaistuna *puhujien tai puhujatahojen määräksi* uutisoinnissa. Toiseksi tarkastelen moniäänisyyttä tekstin sisällöllisellä tasolla, jolloin tarkastelutapa on määrällistä syvällisempi. Perehtyessäni moniäänisyyden ilmenemiseen irtisanomisuutisoinnissa haluan selvittää, miten monipuolisesti eri puhujatahoja uutisissa esiintyy. Eroaako tekstin tyyli jotenkin, kun uutisessa lainataan työntekijän, työnantajan tai ulkopuolisen kommentoijan sanomisia? Entä miten eri tahot tulevat uutisoinnissa kuulluiksi ja millaisissa asiayhteyksissä kutakin tahoja siteerataan? Siten tällaista moniäänisyyden toista ulottuvuutta voisi kutsua *sisällölliseksi monipuolisuudeksi*, joka uutisissa ilmenee.

4.4.1 Määrällinen moniäänisyys irtisanomisuutisoinnissa

Eri puhujatahojen äänien kuuluvuus irtisanomisuutisoinnissa on havainnollistettuna alla olevassa taulukossa (Taulukko 3). Taulukossa esitän määrällisesti moniäänisyyden

”ensimmäisen ulottuvuuden” eli edellä kuvailemani puhujatahojen määrän uutisoinnissa. Taulukon tietoja varten laskin tutkimusaineistossani ilmenevät puhujatahot lehtikohtaisesti kaikissa aineistooni kuuluvissa jutuissa jaotellen puhujatahot eri tasoille seuraavasti: työntekijöiden kanssa samaan kategoriaan kuuluvat työntekijäpuolta edustavat muut tahot, kuten esimerkiksi ammattiliittojen edustajat sekä luottamusmiehet. Työnantajapuolta edustavat irtisanovien yhtiöiden johtoon kuuluvat jäsenet, eli toisin sanoen erilaiset johtajat, päälliköt ja niin edelleen.

Valtakunnalliseen tasoon olen sisällyttänyt uutisoinnissa havaittavan valtakunnallisen äänen, eli asioita yleisellä tasolla tarkastelevat puhujatahot. Tällaisia ovat esimerkiksi poliitikot (myös irtisanomisalueilta kotoisin olevat kansanedustajat, erotuksena vain paikallispolitiikassa toimiviin puhujiin) sekä valtakunnallisten virastojen ja laitosten edustajat (mukaan lukien yliopistot). Paikalliseen tasoon olen vastaavasti sisällyttänyt vahvasti paikalliset puhujat uutisoinnissa, eli esimerkiksi paikallisten TE-keskusten edustajat, kunnanjohtajat, paikallispoliitikot ja muiden paikallisten virastojen ja laitosten edustajat.

Lisäksi uutisoinnin puhujista on kategorisoitu metsäalan asiantuntijat, tavalliset kansalaiset (esimerkiksi katugallupeihin vastanneet ihmiset, jotka eivät ole irtisanovien yhtiöiden työntekijöitä) sekä ”muut”. Viimeinen puhujakategoria pitää sisällään uutisoinnissa esiintyneet puhujatahot, jotka eivät varsinaisesti liity läheisesti irtisanoviin yhtiöihin. Tällaisia ovat vaikkapa toimitusjohtajat sellaisissa yrityksissä, joiden toimintaan metsäjättien irtisanomiset välillisesti vaikuttavat ja joista siksi oli tehty uutisia irtisanomisiin liittyen.

Puhujat on määritelty teksteistä ensisijaisesti kommentteja laskemalla, eli lehtien merkintätavoista riippuen joko sitaattiviivalla tai lainausmerkillä merkityjä kommentteja tarkastellen. Jos jutussa oli myös lainattu jotakuta puhujatahoa hyvin selkeästi esimerkiksi ”NN:n mukaan, NN toteaa, että..., NN ottaa kantaa sanomalla...” ja niin edelleen, on tämä puhujataho laskettu mukaan taulukkoon, vaikkei kommenttia olisi erotettu kommenttiviivalla tai lainausmerkeillä. Kukin puhujataho on laskettu esiintyväksi jutussa vain kerran, vaikka sama henkilö tai taho sanoisi jutussa useamman kommentin. Jos esimerkiksi työntekijä NN on kommentoinut jutussa tilannetta kolmen sitaatin verran, on hänet laskettu taulukkoon vain yhdeksi työntekijäksi. Jos samassa jutussa on lisäksi työntekijä NH:n kommentti, laskin jutussa esiintyvän yhteensä kaksi työntekijää. Kommenttien määrä ei ole tässä yhteydessä oleellinen tieto, vaan jutuissa esiintyvien tahojen.

Taulukosta voi havaita ensiksi sen, että puhujien määrä on luonnollisesti suurin niissä tutkimissani lehdissä, joissa juttuja ilmestyi tarkasteluajanjaksona eniten (KS ja ES). Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* uutisoinnissa puhujatahoja esiintyi vain kolmasosan verran *Kainuun Sanomiin* verrattuna ja vain puolet *Aamulehteen* verrattuna. Taulukosta ilmenee edelleen, että eri puhujatahojen jakautuminen eri lehtien kesken on melko samansuuntainen: metsäalan asiantuntijoita, tavallisia kansalaisia, valtakunnallisen tason puhujia ja paikallisen tason puhujia on lehdissä pitkälti samansuuruisia määriä. Selkeitä poikkeuksia on esimerkiksi *Aamulehdessä* esiintyvä työntekijöiden suuri määrä verrattuna muihin tutkimuslehtiin (32 puhujaa verrattuna ES:n ja KS:n 21 ja 16 puhujaan ja HS:n yhdeksään puhujaan). Tämä selittyy esimerkiksi AL:n eräällä jutulla, jossa yhteensä 16 työntekijää kertoi kukin lyhyesti gallup-henkisesti mielipiteitään tapahtumista. Huomioitavaa on myös *Kainuun Sanomissa* esiintyvä työnantajien suuri määrä verrattuna muihin lehtiin (20 verrattuna kahdeksaan, neljään ja neljään puhujaan) sekä paikallisen tason puhujien suuri määrä verrattuna muihin lehtiin (26 puhujaa verrattuna 11, 12 ja viiteen puhujaan). Tämä voi johtua paitsi *Kainuun Sanomien* lukuisista tapahtumista taustoittavista jutuista myös eräästä jutusta, jossa yhdessä esiintyi lähes kymmenkunta poliitikkoa kukin kertomassa yhdellä virkkeellä kantansa irtisanomisiin.

Kun taulukon vaakarivejä verrataan keskenään, eli kunkin puhujatahon esiintymistä kaikissa lehdissä yhteensä, voidaan havaita, että selvästi eniten tutkimusaineistossani esiintyy työntekijöitä puhujina (78 puhujaa eli yli kolmasosa kaikkien puhujien määrästä). Valtakunnallisen ja paikallisen tason puhujien määrät ovat lähes yhtä suuret (53 ja 54 puhujaa eli 20,8 prosenttia ja 21,2 prosenttia). Vasta näiden jälkeen on työnantajien vuoro (36 puhujaa eli 14,1 prosenttia kaikista puhujista).

Puhujataho	Kainuun Sanomat	Etelä-Saimaa	Aamulehti	Helsingin Sanomat	Yhteensä
Työntekijät	16 (17,2 %)	21 (30,4 %)	32 (50,8 %)	9 (30,0 %)	78 (30,6 %)
Työnantajat	20 (21,5 %)	8 (11,6 %)	4 (6,3 %)	4 (13,3 %)	36 (14,1 %)
Tavalliset kansalaiset	6 (6,5 %)	8 (11,6 %)	0 (0 %)	5 (16,7 %)	19 (7,5 %)
Valtakunnan taso	19 (20,4 %)	17 (24,6 %)	11 (17,5 %)	6 (20,0 %)	53 (20,8 %)
Paikallinen taso	26 (27,9 %)	11 (16,0 %)	12 (19,1 %)	5 (16,7 %)	54 (21,2 %)
Metsäalan asiantuntijat	1 (1,1 %)	2 (2,9 %)	4 (6,3 %)	1 (3,3 %)	8 (3,1 %)
Muut	5 (5,4 %)	2 (2,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	7 (2,7 %)
Yhteensä	93 (=100 %)	69 (=100 %)	63 (=100 %)	30 (=100 %)	255 (=100 %)

Taulukko 3: Puhujatahojen jakautuminen irtisanomisuutisissa (11.–30.9.2008) lehtikohtaisesti ja puhujatahojen osuus kaikista puhujista (taulukon tarkastelu sarakkeiden mukaan).

Jos irtisanomisuutisten moniäänisyyttä tarkastellaan puhtaasti määrällisestä, näyttäisi uutisointi olevan monipuolista. Kaikki tahot saavat uutisoinnissa äänensä kuuluviin, jotkin tahot jopa erittäin vahvasti. Määrällisesti arvioiden työntekijöiden ääni ilmenee uutisissa eniten ja selkeästi määrällisesti vahvimpana verrattuna muihin puhujaryhmiin. Silti on aiheellista huomata, että seuraavien puhujatahojen, valtakunnan tason sekä paikallisen tason puhujien osuudet ovat nekin melko suuria kaikista puhujista, kummankin puhujatahon osuus on yli viidennes kaikista puhujista. Siten jo nämä ryhmät yhdessä työntekijien kanssa muodostavat yli puolet (56,1 prosenttia) kaikista puhujista. Tähän liittyy myös moniäänisen irtisanomisuutisoinnin eräs piirre, jossa työntekijöiden rooli uutisissa jää lopulta sisällöllisesti melko ohueksi huolimatta siitä, että heitä määrällisesti on uutisoinnissa siteerattu paikoitellen varsin runsaasti.

Högmander on perehtynyt tällaiseen ilmiöön hiukan syvällisemmin tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan (2005). Tutkielmassaan hän tarkastelee uutisoinnissa yleistynyttä näkökulmaa, jossa niin kutsutut ”tavalliset ihmiset” pääsevät uutisoinnissa tuomaan oman mielipiteensä ja näkemyksensä asioista esiin eräänlaisena ”oman elämänsä asiantuntijana”. Högmander käyttää tällaisesta ilmiöstä termiä taviskainalo, jolla hän viittaa varsinaisen uutisen yhteydessä olevaan kainalojuttuun. Toisin sanoen kyseessä on uutisen kanssa samaan aihepiiriin kuuluva oheisjuttu, jonka keskiössä on kulloinkin haastateltavana oleva ”tavis”, joka havainnollistaa

omalla olemuksellaan aihetta, josta uutinen kertoo. Tällaisesta on kyse myös irtisanomisuutisoinnissa, jossa varsinaisten irtisanomisista kertovien juttujen yhteydessä esiintyvät tehtaiden irtisanottavat työntekijät omana itsenään, antamassa tapahtumalle kasvot.

Palaan tähän taviskainalon ja irtisanomisuutisoinnin yhteyteen lyhyesti myöhemmin tässä luvussa.

4.4.2 Sisällöllinen moniäänisyys irtisanomisuutisoinnissa

Tarkasteltaessa moniäänisyyden diskurssia toisesta ulottuvuudesta eli irtisanomisuutisoinnin sisällöllistä monipuolisuutta, on aineistosta havaittavissa useita mielenkiintoisia seikkoja. Nämä seikat ovat hyvin samankaltaisia aiemmissä tutkimuksissa esille tulleiden havaintojen kanssa. Tutkimusaineistossani esimerkiksi eri puhujatahot esiintyvät uutisoinnissa erillään toisistaan, eikä puhujien välille synny keskustelevuutta uutisten sisällä. Tämä ilmenee uutisoinnissa siten, että esimerkiksi työntekijät saattavat jutuissa olla sen ainoita puhujia. Vastaavasti työnantajat pääsevät ääneen toisessa uutisessa, poliitikot kolmannessa ja niin edelleen. Välttämättä edes saman uutisen sisällä ei aina esiinny useaa puhujatahoa, mikä väistämättä tekee uutisesta yksipuolisen.

Toinen kiinnostava huomio on tekstin tyylin selkeä erilaisuus riippuen siitä, mikä puhujataho on kulloinkin kyseessä. Työntekijät esiintyvät uutisissa antamassa kasvot irtisanotuille henkilöille, joten heidän kommenttinsa lehdissä ovat hyvin tunnepitoisia ja sävyltään voimakkaita. Työntekijöiden puhujatahon yhteydessä jutuissa esiintyy usein jopa puhekielisiä ilmauksia (esimerkiksi ”turpaan vetäminen”), kun vastaavasti työnantajapuhujien yhteydessä tällaisia ilmauksia ei ole.

(Sisällöllisesti moniäänisten uutisten jakautumisen olen ilmaissut jäljempänä tässä tutkielmassani alaluvussa 4.6 Taulukossa 5.)

Aikaisemmista irtisanomisuutisoinnin tutkijoista Niko Antin, Heidi Pesonen ja Vilho Rajala ovat huomanneet myös eri puhujien irrallisuuden teksteissä. Vaikka haastateltavia saattoi teksteissä olla paikoitellen runsaasti, ei näiden tahojen välille silti syntynyt keskustelevuutta (Antin et al., 2006, 100).

Antin ym. jatkavat havaintojaan edelleen toteamalla, etteivät työntekijät ja työnantajat kommentoineet toistensa sanomisia mitenkään. Lisäksi eri haastatellut tahot oli uutisissa jaoteltu selkeästi erilleen toisistaan (ema.).

Tähän liittyen Antin kumppaneineen ja Karsikko ovat tehneet tutkimuksissaan havainnon, joka hämmentävän samankaltaisena toteutuu myös omassa tutkimusaineistossani. Heidän huomioidensa mukaan työntekijät ja työnantajat esitetään uutisissa eri valossa (Antin et al. 2006, 102; Karsikko 1990, 83). Vaikka työntekijöitä on usein haastateltu pomopuolta enemmän, saavat työnantajien kommentit enemmän painoarvoa teksteissä. Työntekijät ovat uutisissa tapahtumalle kasvot antavia ”uhreja”, mutta työnantajat edustavat järkeä, logiikkaa ja perusteluja (Antin et al. 2006, 102). Myös Karsikko on havainnut (emt.), että työnantajapuolen edustajat *kertovat, sanovat, toteavat* tai *korostavat*, mutta työntekijät *ihmettelevät, epäilevät* ja *uskovat* kommenteissaan. Näillä verbeillä on aivan erilainen merkitys ja sävy teksteissä. Tuntuu olevan niin, että tapahtumien todellinen luonne ja vaikutukset ovat pomopuolen tiedossa, mutta ”työntekijät voivat sitä vain arvailla”, kuten Karsikko asian tiivistää.

Työntekijöiden kommenteissa toistuvat erilaiset epävarmat arviot tilanteen vakavuudesta ja siitä, miten tilanne kenties kehittyy:

”Myös laitos-asentaja Kari Lehtonen, 25, on uskonut tulevaisuuteen Valkeakoskella, vaikka perhettä ei vielä ole elätettävänä. ”Tyhjä olo tuli ja hiljaiseksi veti.” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, A4)

”Olivathan väen vähennykset toki vähän odotettavissa. Pahin on vielä ehkä edessä”, arvioi Kinni. (...) ”Sieltä voidaan odottaa ihan mitä vain. Loppuu vielä koko pulju”, Kinni lataa.” (ES 12.9.2008, *Konkarin toive: ensolaisille muuta kuin kalossia*, 5)

”Kyllähän sitä haisteltiin, mutta siitä huolimatta tämä oli yllätys”, jatkoi Mikkonen. (KS 11.9.2008, *Täytyy aluksi sulatella, miten tästä eteenpäin*, A4)

”Alkumakua sain viime talvena nelosen pysäytysuutisen aikoihin. Silloin kuitenkin uskoimme, että paperikone nelosen seisokki on vain se ilmoitettu kymmenen kuukautta. Me uskoimme tehtaan jatsoon”, sanoi Husu. (KS 12.9.2008, *Puhuminen on parasta kriisiapua*, kansi)

Vastaavasti työnantajien ja asiantuntijoiden kommentit vilisevät erilaisia kapulakielisiä ilmauksia ja perusteluita irtisanomisille:

”Hieno- ja erikoispaperit -toimialajohtaja Matti Lievonen sanoo, että uutta työllistymistä haetaan yhtiön tavoiteohjelman mukaisesti niin monelle kuin mahdollista.” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, A4)

”Tämä oli ensimmäinen kierros ja toinen on luultavasti tulossa, ikävä kyllä”, arvioi konkarisalkunhoitaja Hannu Angervuo eQ-pankista”. (AL 11.9.2008, *Toinen kierros on vielä tulossa*”, A5)

”UPM:n toimitusjohtaja Jussi Pesonen perustelee supistuksia ylikapasiteetilla sekä puun, energian ja polttoaineiden hintojen nousulla. Yhtiö on tehostanut toimintaansa, mutta kustannuspaineet ovat nousseet moninkertaisiksi.” (ES 11.9.2008, *Stora Enso synkensi paperimiehen syksyn*, 3)

”Paperin tekeminen on Kajaanissa kokonaiskustannuksiltaan 20 prosenttia kalliimpaa kuin muilla UPM:n tehtailla ja kilpailijoiden tehtailla. Siksi Kajaanissa ei ole mahdollisuuksia jatkaa paperin tuotantoa”, UPM:n teknologiajohtaja Pauli Hänninen korosti eilen. (KS 11.9.2008, *Paperin tekeminen 20 prosenttia kalliimpaa kuin muilla tehtailla*, B1)

Tällaista tekstissä ilmenevää eriarvoisuutta sen mukaan, kuka puhujataho on äänessä, voisi nimittää myös kirjurijournalismiksi virallisen työnantaja- ja viranomaistahojen osalta (ks. Korhonen 1998, 103). Tällainen kirjurijournalismi on talousjournalismin yleinen piirre, jossa usein vaikutusvaltaisten puhujatahojen sanomisia ei kritisoida tai aseteta kyseenalaisiksi

mitenkään. Kuten Korhonen toteaa, on suurilta osin arvokysymys, kenen puheet kirjataan ja millä tavalla ne julkaistaan.

Esimerkeistä ilmenee paitsi työntekijöiden ja työnantajien erilainen rooli ja sijoittelu uutisissa, myös tekstin tyylin vaihtelevuus riippuen siitä, mikä puhujataho uutisessa on kyseessä. Työntekijöiden rooli tutkimusaineistoni uutisissa on toimia tapahtumalle kasvot antavana puurtajana. Jutuissa työntekijät lähinnä selittävät, miltä yhtiöiden irtisanomiset heistä tuntuvat. Erityisesti jutuissa toistuvat pitkän uran tehtailla tehneet työmiehet. Tämän voi arvella lisäävän tapahtuman ankeutta uutisessa: jos 35 vuoden uran tehtaassa tehnyt työntekijä kertoo tuntojaan potkujen uhatessa, tehnee se tapahtumaa entistä ankeammaksi ja siten konkretisoi tapahtumaa lukijalle. Työntekijät myös näyttävät uutisissa vihaisina ja pettyneinä, kun taas työnantajapuoli ja viranomaiset näyttävät tekstissä tyynen rauhallisina tiedon jakajina. Siten uutisissa on havaittavissa tyyllisiä eroja sen mukaan, mitä puhujatahoa kulloinkin siteerataan.

Tällainen kahtiajako ilmenee selkeästi myös omassa tutkimusaineistossani. Otan jälleen esimerkeiksi tilannetta kuvaavia poimintoja. Työntekijöiden kommentteissa edellä kuvailemani piirteet näkyvät selvästi. Kommenttien kieli on tyylliltään hyvin ronskia ja puhekielistä:

”Vai että on henkilöstö tärkein voimavara. Sillä periaatteella on pyyhitty takapuolta.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, A4)

”Turpaankin miehet olisivat valmiita vetämään, jos vain vihan kohde astuisi eteen.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, A4)

”Toivottavasti suurin osa pääsee lähtemään muuten kuin kalossin kuva takapuolella”, Pettinen toivoo.” (ES 12.9.2008, *Konkarin toive: ensolaisille muuta kuin kalossia*, 5)

Yllä esittelemäni poiminnat tutkimusaineistosta eivät sellaisinaan anna parasta mahdollista kuvaa moniäänisyyden jakautumisesta uutisissa, sillä ne eivät havainnollista uutisen kerronnallista etenemistä tai osoita eri tahojen vuorottelua uutisessa. Virkkeet näyttävät silti ainakin esimerkkiä siitä, miten teksti tyyliltään vaihtelee riippuen siitä, mikä puhujataho on kyseessä.

”Hieno- ja erikoispaperit -toimialajohtaja Matti Lievonen sanoo, että uutta työllistymistä haetaan yhtiön tavoiteohjelman mukaisesti niin monelle kuin mahdollista.” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, A4)

Muun muassa Karsikon ja Antinin ym. tutkimuksissaan havaitseman eri puhujatahojen tyylillisen eron teksteissä voi havaita tutkimusaineistossani selkeästi. Työntekijöiden kommentteissa paistavat *tyrmistys, pettymys ja raivo* – valmius jopa *turpaan vetämiseen*. He ovat aikaisemmin *uskoneet* tulevaisuuteen, mutta nyt tilalle tuli tyhjä olo. Tulevaa *haisteltiin*, mutta silti tapahtumat *tulivat yllätyksenä*. ”*Puljun loppumista*” pelätään. Työntekijöiden kommentteissa puhekielisyys on tyypillistä (”*periaatteella on pyyhitty takapuolta*”, ”*lähteä kalossin kuva takapuolella*”), mutta samanaikaisesti työnantajat selittävät koukeroisella kapulakielellä syitä tapahtumille, kuinka ”*työllisyyttä haetaan tavoiteohjelman mukaisesti*”.

Uutisissa työntekijöiden ja työnantajien välille muodostuu eräänlainen näkymätön kuilu, jossa työntekijät ovat asiaa yhteisesti pohtiva ”me” ja työnantajapuoli ”sanahelinää” lateleva ”ne”, kuten alla olevat esimerkit osoittavat.

”Osasto 45:n puheenjohtaja Kari Työppönen pitää tärkeänä, että ovet ovat auki niille, jotka haluavat tulla puhumaan. On pakko luoda uskoa porukkaan ja yrittää turvata se, että työt ylipäättään jatkuvat Tervasaassa. Illalla kokoonnumme miettimään yt-neuvottelujen kuvioita.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, A4)

”Sellutehtaan laitosasentaja Toni Gröhnin, 35, korvissa johdon puheet ovat pelkkää sanahelinää. Odottamattoman iso uutinen veti mielen mustaksi. Uuden

selluvalkaisulinjan piti taata työpaikat kymmeneksi vuodeksi.” (AL 11.9.2008,
Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin, A4)

Uutisten lukijalle välittyy kuva tilanteesta, jossa työntekijöille kerrotaan irtisanomisista, mutta heille ei anneta sen kummemmin tilaisuutta esittää kysymyksiä tapahtuman syistä tai seurauksista. Siksi he voivat lehtien palstoilla tyytyä vain arvailemaan irtisanomisten syistä ja kuvailemaan tuntojaan, sillä syistä heillä ei ole tietoa.

Tästä on osaltaan kysymys myös siinä, milloin jutuissa toteutuu sisällöllinen moniäänisyys eli toisin sanoen edellä kuvailemani sisällöllinen monipuolisuus. Vaikka jutussa olisi haastateltu eri tahoja, ei juttu silti ole välttämättä moniääninen. Aiemmin (Taulukko 3) tarkastelin määrällisesti, keiden (minkä puhujatahojen) ääni uutisissa näkyy. Tämä määrällinen puhujatahojen jakautuminen on erotettava tässä kyseessä olevasta tarkastelusta siitä, milloin uutinen voidaan laskea moniääniseksi. Kuten aikaisemmin tarkensin, on tässä yhteydessä aiheellista käyttää monipuolisuuden käsitettä. Juttujen monipuolisuutta tarkasteltaessa huomio tulee kiinnittää siihen, kuinka monesta näkökulmasta asioita uutisissa käsitellään. Siten eri puhujatahojen sitaattien numeerinen määrä jutuissa ei ole sisällöllisessä moniäänisyydessä oleellista (pois lukien siis tilanteet, joissa tarkastellaan puhujatahoja määrällisesti, kuten aikaisemmin tässä kappaleessa Taulukossa 3), vaan sitaattien sisältö. Juttu voi olla määrällisesti moniääninen (jos jutussa on esimerkiksi haastateltu kolmea eri puhujatahoa), mutta ei välttämättä sisällöllisesti (jos kaikki kolme haastateltua tahoja käsittelisivät tilannetta samasta näkökulmasta).

Oletetaan esimerkiksi, että jutussa olisi haastateltu useaa työntekijää, jotka kukin kommentoivat tilannetta lyhyesti omasta näkökulmastaan. Lisäksi jutussa on haastateltu työnantajapuolta, joka kommentoi tilannetta lyhyesti vain omasta näkökulmastaan. Tällöin juttu ei ole sisällöllisesti moniääninen, sillä tilannetta tarkastellaan vain suppeasti kunkin puhujatahon omasta näkökulmasta. Lisäksi työntekijöiden äänen kuuluvuus on jutussa selkeästi työnantajaa suurempi. Jos sen sijaan esimerkiksi työnantaja esittäisi samanlaisessa asetelmassa yhden pitkän kommentin ja pohtisi siinä tilannetta useasta eri näkökulmasta, olisi juttu aiempaa moniäänisempi sisällöllisesti. Keskeistä sisällöllisessä moniäänisyydessä ei siten ole haastateltujen tahojen määrä, elleivät he tarkastele tilannetta eri näkökulmista. Sisällöllinen monipuolisuus tekee jutusta myös sisällöllisesti moniäänisen.

Tutkimusaineistoni irtisanomisuutisissa on havaittavissa juuri tällainen seikka moniäänisyyttä tarkasteltaessa. Moniäänisyyden diskurssi on havaittavissa lehdissä määrällisesti tasapuolisena, sillä eri puhujatahot saavat lehtien palstoilla äänensä mukavasti kuuluviin. Silti juttuja vaivaa yksipuolisuus, sillä useissa tutkimusaineiston lehdissä yksittäinen juttu saattaa käsitellä vain tietyn puhujatahon suhtautumista tilanteeseen. Tämä tekee uutisoinnista yksipuolista eikä tuo uutisointiin lisäarvoa. Esimerkiksi *Aamulehden* eräässä irtisanomisia koskevassa uutisessa juttukokonaisuuteen liittyy gallup tehtaan työntekijöille. Aukeaman suuruisen juttukokonaisuuden alalaitaan on lehdessä taitettu työntekijöiden kasvokuvarivistö, jonka alla kukin haastateltu työntekijä kertoo omat tuntemuksensa tilanteesta. Nämä yhteensä kuudentoista haastatellun mielipiteet ovat keskenään hyvin samankaltaisia, joten voidaan kysyä, eikö vähempi yhden puhujatahon näkyvyys yhden jutun sisällä riittäisi. Vivahteikkautta uutisointiin toisi epäilemättä useampien puhujatahojen asettaminen vuoropuheluun keskenään yhden uutisen sisällä.

Luostarinen (1994) peräänkuuluttaa journalismilta juuri tällaista yksipuolista uutisointia monipuolisempaa ilmaisutapaa, jossa eri intressitahot kohtaavat toisensa. Journalismi ei saisi juuttua varovaiseen uutisointiin, jossa se ei tee kysymyksiä eikä luo dialogeja tai vastakkainasetteluja eri tahojen välille (emt., 27–36). Juuri lehtien tehtävänä on luoda eri puhujatahoille mahdollisuus päästä julkisuuteen. Journalismin tehtäväksi muodostuu myös interaktion luominen tällä julkisuuden foorumilla. Valtonen käyttää tällaisesta moniulotteisesta keskusteleavasta luonteesta uutisoinnissa termiä moninäkökulmaisuus ja keskustelusuhde (2002, 75). Moninäkökulmaisuudessa on Valtonen mukaan lopulta kyse journalismin perimmäisestä tehtävästä, eli yhteiskunnallisen keskustelun herättämisestä. Valtonen liittää moninäkökulmaisuuden paitsi journalismin sisäiseen keskustelevuuteen myös sen suhteeseen yleisön kanssa. Tutkielmassani tarkoitan erityisesti tällaista sisäistä keskustelusuhdetta puhuessani sisällöllisestä monipuolisuudesta.

Jos minkäänlaista vastavuoroista keskustelutilannetta esimerkiksi yrityksen johdon ja työntekijöiden välillä ei todellisuudessa ole järjestetty, on lehden luonnollisesti kovin vaikea pyrkiä tällaista keskustelua uutisoinnissaan luomaan. Tästä huolimatta uutisointi jää valitettavan ontoksi ja eri tahojen yksinpuheluksi vuorotellen, jos kukin tapahtuman osapuoli pääsee yksi kerrallaan ilmaisemaan lehden sivuilla kantansa tapahtumiin. Niko Antinin kumppaneineen tekemän huomion mukaisesti olisi suotavaa pyrkiä ravistelemaan totuttuja ilmaisutapoja ja asettaa haastateltavat tahot jollakin tavalla keskusteluyhteyteen keskenään

sekä kommentoimaan toistensa sanomisia ja esittämään kysymyksiä toisilleen (esimerkiksi työnantajat esittämään kysymyksiä työntekijöille, työntekijät työnantajille ja viranomaistahot tehtaan johdolle) (Antin et al. 2006, 101).

Tällaiseen on tutkielmani aineistossa yritystä vain muutamaan otteeseen. Eräässä uutisessa on kyse työministeri Tarja Cronbergin vierailusta Valkeakoskella Tervasaaren tehtaalla (AL 18.9.2008, *Ministerillä oli tulipalovauhti, mutta sellumiehiltä kiire loppui*, A6). Jutussa paperimiehet ovat Aamulehden välityksellä esittäneet ministerille kysymyksiä, joihin ministeri vastaa. Jutussa on vorovaikutuksen itua, mikä on lehden kannalta ansiokas yritys. Vielä hedelmällisempää olisi ollut laajentaa ideaa ja antaa lukijoille mahdollisuus lukea myös ministerin keskusteluista yhdessä tehtaan johdon ja henkilöstön edustajien kanssa, mistä tekstissä mainitaan. Ministerin tiukka aikataulu ei tosin ilmeisesti antanut tällaiseen mahdollisuutta edes todellisessa tilanteessa, saati sitten lehden palstalla.

”Tiukkaa aikataulua noudattanut pyrhähdys jätti joillekin kitkerän maun. ‘Se on vähän kuin sanoisi muijalle, että kyllä minä rakastan sinua, mutta nyt on vähän kiire’, murjoivat tarinanvääntäjät tehtaanportilla.” (AL 18.9.2008, *Ministerillä oli tulipalovauhti, mutta sellumiehiltä kiire loppui*, A6)

Lause korostaa omalla esimerkillään edelleen keskusteluyhteyden kuilua, joka eri puhujatahojen välillä vallitsee.

Moniäänisyyden diskurssi ilmenee tutkimusaineistossa siis tiivistäen kahdella erilaisella tavalla: ensiksi määrällisenä, jolloin tarkastelen tekstin puhujatahojen esiintymistä irtisanomisuutisoinnissa lehtikohtaisesti. Toiseksi moniäänisyyden diskurssi voi ilmetä uutisoinnissa sisällöllisenä moniäänisyytenä, jolloin teksti on sisällöllisesti moniääninen, jos sen sisällä tapahtumia tarkastellaan monipuolisesti erilaisista näkökulmista sen lisäksi, että sisältö on määrällisesti moniääninen.

Tutkimusaineistostani ilmenee, että määrällinen moniäänisyys toteutuu tutkimusaineiston lehdissä monipuolisesti ja kaikki puhujatahot pääsevät uutisoinnissa ääneen. Poikkeuksen tasaiseen linjaan tekevät *Kainuun Sanomat* ja *Aamulehti*, joista toisessa erityisesti äänensä

saavat kuuluviin työnantajataho sekä valtakunnallinen puhujataho ja toisessa työntekijätaho. Nämä korostuneet puhujatahot liittyvät erityisesti kummassakin lehdessä esiintyneisiin juttuihin, joissa oli haastateltu lyhyesti näiden puhujatahojen useita edustajia siten, että kukin haastateltu ”vain” totesi lyhyesti oman näkökantansa tapahtumiin. Jos määrällistä moniäänisyyttä tarkastellaan puhujatahokohtaisesti, työntekijät saavat uutisoinnissa selvästi eniten äänensä kuuluviin. Siten voisi ajatella, että työntekijöillä on myös eniten valtaa irtisanomisuutisoinnissa.

Sisällöllinen moniäänisyys sen sijaan toteutuu tutkimusaineiston lehdissä melko heikosti, sillä tutkimusaineistossa on paljon juttuja, joissa on haastateltu vain yhden puhujatahon edustajia. Näissä jutuissa haastateltujen näkökulmat ovat siten keskenään hyvin samanlaisia ja uutisen sävy siten yksitoikkoinen.

Lisäksi tutkimusaineiston uutisoinnissa on havaittavissa eroja sen suhteen, kuinka eri puhujatahot teksteissä esiintyvät. Työntekijöiden rooli on selvästi erilainen verrattuna esimerkiksi työnantajiin ja viranomaistahoihin. Tämä näkyy erityisesti kielellisissä ilmaisuissa: esimerkiksi työntekijöiden kommenttien yhteydessä teksti on paikoitellen hyvin voimakkaasti tunnelautunutta ja puhekielistä, kun taas työnantajien ja viranomaistahojen kommenttien yhteydessä teksti on sävyiltään ”asiallista” ja usein kapulakieleen verhoutunutta. Tällainen havainto saa myös miettimään sitä, onko työntekijöillä tällöin irtisanomisuutisoinnissa todella eniten valtaa huolimatta siitä, että näin määrällisesti laskettuna olisi. Työnnettäänkö työntekijätaho irtisanomisuutisoinnissa johonkin kapeaan muottiin, joka on mukana uutisoinnissa vain ”näön vuoksi” samalla, kun todellinen painoarvo uutisoinnissa on silti työnantajien ja viranomaistahojen kommentteilla?

Edellä mainitsin mielenkiintoisen yhteyden tällaisen uutisoinnin tavan ja Högmänderin havainnoiman, niin kutsutun taviskainalon välillä (Högmänder, 2005). Taviskainalossa on kyse siitä, että uutisissa asiantuntijoiden ja muiden eliittilähteiden rinnalle on hiipinyt ”mattimeikälaisten” joukko, joka ajoittain pääsee ilmaisemaan julkisuudessa oman kantansa asioihin. Tämä on Högmänderin arvion mukaan osoitus journalismin pyrkimyksistä moniääniseen ja siten mahdollisimman demokraattiseen julkisuuteen (2005, 12). Samalla journalismi tuo tällä tavoin käsittelemiään aiheita lähemmäs lukijaa. Tavallinen ihminen tuo uutisiin mukaan ”kokemuksen ja elämyksen aspektit, jotka muuten jäisivät helposti puuttumaan” (2005, 13). Tavallisten ihmisten kommenttien päästäminen julkisuuteen myös

laajentaisi uutisoinnin demokraattista vaikutusta, kun uutisointi ei ainoastaan kulkisi ylhäältä alaspäin, eliittilähteistä ”mattimeikäläisiin”.

Högmander tekee tutkielmassaan myös jaon koviin ja pehmeisiin uutisiin (emt, 45–47). Esimerkiksi verrattaessa näitä käsitteitä omaan tutkielmaani, varsinaiset irtisanomisuutiset olisivat kovia, faktapohjaisia uutisia, joita työntekijöiden henkilökohtaiset kommentit pehmentävät. Siten tällaiset taviskainat tuovat uutisiin pehmeyttä. Asiantuntijoiden arvioiden, järjen ja kylmien faktojen oheen taviskainat tuovat myös huumoria ja tunteita (2005, 107).

Högmanderin mukaan tavallisten kansalaisten rooli ei silti juuri parane sillä, että he pääsevät ajoittain ja yhä enemmän julkisuuteen kommentoimaan joitakin yhteiskunnallisia tapahtumia ja asioita. Tavallisten ihmisten tehtäväksi jää taviskainaloissa kommentoida auktoriteetilähteiden jo määrittelemiä ongelmia ja niiden ratkaisuehdotuksia. Tavisten ääni jää taviskainaloissa hyvin irralliseksi suhteessa varsinaisten pääuutisten tekstiin ja heidän tehtäväkseen muodostuu lähinnä oman elämänsä esittely oman kokemuksensa pohjalta suhteessa pääjutussa esitettyyn tapahtumaan. Vuorovaikutus näiden juttujen välillä on minimaalista eivätkä juttujen erilaiset lähteet (asiantuntija- ja auktoriteetilähteet verrattuna tavislähteisiin) ota kantaa toistensa sanomisiin. (2005, 113). Tai jos satunnaisesti ottavat, kommentoivat tavikset asiantuntijoiden sanomisia ja päätöksiä, ei suinkaan toisinpäin (emt., 114). Högmander tiivistää havaintonsa lainaten Seija Ridelliä, kuinka journalismi tuottaa hierarkkista eliittijulkisuutta jakamalla julkisuustilan ”erillisiin ja eriarvoisiin puhekarsinoihin” (emt., 114).

Omat havaintoni tässä tutkielmassani jatkavat Högmanderin havaitsemaa linjaa uutisissa toteutuvasta moniäänisyydestä. Kuten edellä totean, on esimerkiksi irtisanomisuutisointi määrällisesti moniäänistä ja erilaiset puhujatahot saavat äänensä kuuluviin uutisoinnissa tasapuolisesti. Silti ongelman ydin uutisoinnissa on juuri sisällöllisessä moniäänisyydessä, joka ei kykene nousemaan ulos vakiintuneista rutiineistaan, vaan pelkistää puhujatahot perinteen mukaisiin rooleihin uutisoinnissa. Vaikka esimerkiksi työntekijät näennäisesti saavat äänensä hyvin näkyvästi uutisoinnissa esiin, ei tällä määrällisesti merkittävällä uutisoinnilla ole merkitystä asioiden lopullisessa tärkeysjärjestyksessä uutisten sisäisessä rakenteessa. Eliittilähteiden eli asiantuntijoiden, työnantajien ja niin edelleen tärkeä rooli

uutisoinnissa on ja pysyy. Työntekijöiden eli taviskainaloiden ”mattimeikälaisten” tehtäväksi jää uutisoinnissa vastata klassiseen kysymykseen ”Miltä nyt tuntuu”.

4.5 Alueellisuuden diskurssit

Edellä olevat diskurssit ovat vastanneet tutkimusasetelmani ongelmanasetteluun siltä osin, onko tutkimusaineistossani havaittavissa joitakin keskeisiä ja kenties hallitsevia diskursseja. Olen myös pyrkinyt tarkastelemaan moniäänisyyden ilmenemistä uutisoinnissa moniäänisyyden diskurssin avulla. Tutkimusongelmassani luvussa kaksi ilmaisain kiinnostukseni perehtyä tutkielmassani myös siihen, näkyykö sanomalehtien alueellisuus irtisanomisuutisoinnissa jollakin tavoin. Tutkimusaineistoni antaa tällaiselle tarkastelulle hyvät edellytykset, sillä se muodostuu kolmesta vahvasti alueellisesta sanomalehdessä yhden valtakunnallisen uutiskanavan rinnalla.

Tällainen alueellisuuden ilmeneminen irtisanomisuutisoinnissa kiinnostaa minua paljon, kuten aiemmin luvussa kaksi selvensin. On mielenkiintoista tutkia, ilmeneekö irtisanomisuutisoinnissa erilaisia näkökulmia eri lehtien välillä, kun uutisoinnin aiheena ovat silti samat irtisanomistapahtumat. Perehtyessäni tähän alueellisuuden puoleen syvennyn aiheeseen nimenomaisesti diskurssitasolla, sillä tarkoitukseni ei ole laatia selvitystä kunkin lehden oman alueellisuuden ilmenemisestä kyseisessä sanomalehdessä. Lähinnä mielenkiintoni kohteena ovat alueelliset lehdet verrattuina kenties niitä enemmän valtakunnallista linjaa ilmaisevaan *Helsingin Sanomiin*.

Tutkimusaineistossani irtisanomisten alueellisuus ilmenee sanomalehdissä erittäin selkeästi. Tämän voi sikäli katsoa luonnolliseksi havainnoksi, että irtisanomistapahtumat osuivat juuri näiden sanomalehtien levikkialueisiin kuuluville paikkakunnille. Mielenkiintoinen havainto kuitenkin on, että uutisoinnin tapa on eri lehtien välillä hyvin samankaltainen huolimatta siitä, mikä paikkakunta irtisanomisineen on kyseessä. Alueellisuus peilautuu lehtien uutisoinnissa hyvin samantapaisin keinoin: me-hengen luomisella ja korostamalla tapahtumien vaikutusta koko maakuntaan, ei pelkästään irtisanomispaikkakunnille. Muita alueellisuuden ilmenemisnäkökulmia uutisoinnissa on eräänlainen vastakkainasettelu irtisanomispaikkakuntien perinteikkäiden tehtaiden ja UPM Kymmenen ja Stora Enson välillä. Tällaisessa näkökulmassa irtisanomisten kohteiksi joutuneet tehtaot näyttävät jopa

hiukan marttyyrimaisesti suhteessa suureen metsäjättyhtiöön. Kolmas alueellisuuden näkökulma liittyy Suomeen alueena. Siten tämä näkökulma on aiempia yleisluontoisempi ja tarkastelee yksittäisten paikkakuntien sijaan irtisanomisia koko Suomen näkökulmasta ja pohtien irtisanomisten vaikutuksia koko maamme talouden kannalta.

Käsittelen näitä aineistossa ilmeneviä diskursseja omina alalukuinaan. Nimitän uutisoinnin me-henkistä näkökulmaa hiukan kliseisesti *samassa veneessä -diskurssiksi*, sillä irtisanomisuutisoinnissa todella tiivistyy yhdessä tekemisen ja selviämisen perääminen. Marttyyrimaista vastakkainasettelua tarkastelen *marttyyritehtaan diskurssin* alla ja viimeistä, Suomen kilpailukykyä ja alueellisuutta ilmentävää näkökulmaa *Suomi maailmalla -diskurssin* alla.

4.5.1 Samassa veneessä -diskurssi

Jaana Hujanen on tutkinut maakunnallisuutta uutisoinnissa laajasti (2000). Hän erottaa teksteistä erityisesti kolme erilaista maakunnallisuutta ilmentävää diskurssia: yhteen hiileen puhaltamisen, alueellisen tasapainon sekä vastakkain asettamisen diskurssit. Näistä viimeisessä levikkialue tulee vertailun kohteeksi toisen alueen kanssa polarisoivassa hengessä. Alueellisen tasapainon diskurssi on varsin moniulotteinen pitäen sisällään muun muassa kysymyksiä hallinnollisesta itsellisyydestä, omatoimisuudesta ja poliittisesta tasapuolisuudesta (emt., 157). Tutkimusaineistossani näistä Hujasen havaitsemista diskursseista nousee selkeästi esille yhteen hiileen puhaltamisen diskurssi. Hujasen mukaan tämä diskurssi on jatkumoa ”meisyyden” diskurssille, eli me-henkisille ilmauksille. Näkökulman keskiössä on näiden me-henkisten ilmausten sijaan yhteishengen perääminen.

Samassa veneessä -diskurssissa on havaittavissa nämä molemmat me-henkisyyttä kuvastavat diskurssit yhteen kietoutuneina. Metsäjättien irtisanomisuutisoinnissa tapahtumat näyttäytyvät ensiksi koko irtisanomisaikakunnan yhteisenä tragediana. Vaikutukset ulottuvat paitsi oman kunnan, myös koko maakunnan alueelle. Toiseksi tässä näkökulmassa on yhteyksiä myös aiemmin tarkastelemani tulevaisuuden toivon diskurssiin, sillä me-henkiset ilmaukset ilmenevät teksteissä myös positiivisina, aktiivista otetta peräävinä näkemyksinä sekä uskona siihen, että irtisanomisseutukunta voi yhteishengen avulla selviytyä vaikeuksistaan.

Poimin jälleen aineistosta muutamia esimerkkejä tällaisesta samassa veneessä -näkökulmasta.

”Koko Kainuun suuri suru” (KS 11.9.2008, *Koko Kainuun suuri suru*, kansi)

”Teidän tunnelmanne ovat meille tuttuja. Meillä oli kuitenkin valmis suunnitelma melko pikaisesti. Päätimme, mistä lähdemme ja mihin haemme rahoitusta. (...)” (KS 11.9.2008, *Kainuun Etu alkoi varautua tehtaan lakkautukseen jo keväällä*, A3)

”Kainuussa on aina ollut yhdessä tekemisen henki. Nyt se henki koetellaan’, sanoi Pauli Hänninen, Kajaanin paperitehtaan ex-johtaja ja nykyinen UPM-Kymmenen teknologiajohtaja. (KS 11.9.2008, ”*Nyt koetellaan Kainuun yhdessä tekemisen henki*”, B2)

”Mutta ei auta jäädä murehtimaan. Nyt maakunnan suuret ajatukset peliin’, Jokelainen patisti. (KS 11.9.2008, ”*Nyt koetellaan Kainuun yhdessä tekemisen henki*”, B2)

”Tietysti tämä oli hyvin surullinen uutinen. Surullinen ihmisten ja heidän työpaikkojensa takia ja myös siksi, että sillä on Kajaanille ja Kainuulle symboliarvoa. Tihisenniemellä on mylly pyörinyt, ja siihen liittyy myös ei-aineellisia arvoja.” (KS 11.9.2008, *Lehtomäki suree pitkän perinteen katkeamista*, A4)

”UPM:n Tervasaaren irtisanottavien tulevaisuus on paljolti alueen yrittäjien ja kaupungin käsissä.” (AL 13.9.2008, *Yritysten ja kaupungin on aika lyödä korttinsa pöytään*, 4)

”Taas meillä on edessä suuri haaste’, summaa tuntojaan Valkeakosken kaupunginjohtaja Markku Auvinen.” (AL 11.9.2008, *Valkeakoski tarvitsee uusia työpaikkoja*, 4)

Kuten esimerkeistä näkyy, uutisoinnissa korostuvat tässä uutisointinäkökulmassa tehtaiden merkitys koko kaupungille ja maakunnalle. Merkitys ei liiku pelkästään konkreettisissa lukemissa, vaan yllä olevan esimerkin mukaisesti tehtaiden paikkakuntalaisuuteen liittyy myös ”ei-aineellisia arvoja” ja ”symboliarvoa”. Yllä olevassa esimerkissä ”Teidän tunnelmanne ovat meille tuttuja...” on kyse toisen irtisanomisten koettelemaksi joutuneen

paikkakunnan kokemuksista kriisistä selviytymisessä ja tämän paikkakunnan tahojen neuvoista Kainuun alueelle. Tällainen ”teidän–meidän tunnelmamme” kuvastaa alueellisuutta kahdella tapaa. Yhtäältä se korostaa tehtaan lopettamisen roolia kaikkia kuntalaisia koskettavana tapahtumana (teidän=kajaanilaisten, kainuulaisten). Toisaalta ilmauksessa näkyy myös eri paikkakuntien välinen verrannaistuki: ”meidän” seutualueemme selvisi, ”teilläkin” on mahdollisuus samaan. Alueellisuus näkyy erottautumisena toisesta saman kokeneesta alueesta (jaottelu te–me), vaikka koettelemukset ovat toisiinsa hyvin verrannollisia (ks. eri alueista erottautumisesta Hujanen 2000, 31).

Maakunnallisen lehdistön ja alueellisen journalismin perinteinen tehtävä on ollut toimia oman maakunnan tai maakunnan osan äänenä. Tämä ei ole journalismin ainoa tehtävä, vaan tärkeää on myös erottaa toisinaan alueellinen journalismi yksinomaan uutisista maakunnasta, kaupungista tai kaupunginosasta (Hujanen 1998, 101–103). On tärkeää, että journalismi käsittelee myös tiloihin, paikkoihin ja maisemiin liittyvien käsitysten subjektiivisuutta ja ainutlaatuista ulottuvuutta. Tällöin journalismin haastavat myös inhimilliset kokemukset, tulkinnat ja muistot. Hujanen sanoin, journalismin tehtäväksi tulee siten ”niiden elämäntilanteiden jäljittäminen, joissa lukijat ympäristöään merkityksellistävät.”

Tällainen ajatus läpileikkaa erityisesti tarkastelemiani samassa veneessä -diskurssin sekä marttyyritehtaan diskurssin uutisointia. Niissä peilautuvat merkittävästi uutisoinnin vahvasti tunteelliset ja inhimilliset seikat. Näkökulmiin liittyy myös muistelua tehtaiden merkityksestä paikkakunnille sekä tulkintoja muuttuneesta tilanteesta työntekijän silmin.

4.5.2 Marttyyritehtaan diskurssi

Alueellisuus ilmenee irtisanomisuutisoinnissa ja tutkimusaineistossani toiseksi tavalla, joka on vahvasti vastakkain asetteleva. Tässä uutisoinnin näkökulmassa irtisanomisten kohteeksi joutunut tehdas näyttäytyy kansainvälisen metsäjätin vastaparina. Näkökulmaan liittyy näkemys tehtaasta pitkäaikaisena paikkakunnan tavaramerkkinä, joka joutuu taipumaan suuren emoyhtiön edessä. Näkökulmassa keskeistä on erityisesti paikkakunnan oman tehtaan ja yhtiön johdon, ”suuren tehtaan” välinen kamppailu. Tällainen tarkennus on paikallaan siksi, ettei aineistossa niinkään näy esimerkiksi irtisanomispaikkakunnan vertailu vaikkapa

Helsinkiin ja ”etelän herroihiin”. Tällaisia vastakkainasetteluja esiintyy monissa alueellisuutta tarkastelleissa tutkimuksissa (ks. esim. Hujanen 1998, 97).

Alla olevissa aineiston esimerkeissä oman tehtaan tuotto ”valuu muualle” ja ”klobaali teollisuus nielee UPM:n Kajaanin tehtaan.” Vastaparit verrattuna omaan tehtaaseen ovat epäselviä, abstrakteja, ”muita” ja ”tuolla jossakin” vaikuttava ”globaali teollisuus” (uutistekstissä kirjoitettuna k:lla, T.U. huom).

”Vuodesta 1974 Valkeakosken tehtailla työskennellyt Esko Mäkinen, 52, muistelee, että oli onnenpotku päästä Yhtyneille hommiin. Silloin väkeä oli yli tuhat. `Juuso Waldenin aikana ajateltiin, että on pitkä leipä luvassa. Nyt voi mennä pohja pois.’” (AL 11.9.2008, *Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin*, 4)

”`Meidän ei annettu edes yrittää. Sellutehdasta uusittiin kymmenillä miljoonilla, mutta edes sisäänajovaiheen ajaksi ei riittänyt pitkäjänteisyyttä´. (...) `Voittoa on tehty vuosikymmeniä, mutta hyöty on valunut muualle´.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, 4)

”Hän muistuttaa, että UPM:n Kainuun metsien tuotto menee nyt muualle. Sadan vuoden perinne on nyt kerrasta poikki. `Me olemme tehneet rajusti töitä, että tehdas olisi säilynyt Kajaanissa. Klobaali teollisuus nielee nyt UPM:n Kajaanin tehtaan´, harmitteli Lappalainen.” (KS 11.9.2008, *Muuttohalukkuus riippuu Kajaanin tukipaketeista*, A4)

”`En voi millään käsittää, että näin hyvään iskuun hiottu yksikkö lopetetaan. Toisaalta niinhän kävi Kemijärvelläkin´, varapääluottamusmies Otto Pulkkinen sanoo.” (HS 11.9.2008, *UPM:n paperitehtaan sulkeminen järkyttää kajaanilaisia*, B6)

Esimerkkien perusteella vastapareja ovat irtisanomisten kohteeksi joutunut ”oma” tehdas (vrt. esimerkin ”meidän tehdas”, ”reilu työnantaja”) ja herrojen ohjastama ”suuri pääoma” (vrt. esimerkin ”kasvottomat omistajat”). Esimerkeissä tehdas myös ”viedään pois, Pesosen opastuksella”. Toisin sanoen selkeää syypäätä ei ole teksteissä nähtävillä.

”Sitä firman henkeä, yhtyneläisyyttä, josta Rauman ja Pohjolainenkin ovat saaneet osansa, ei enää ole. ´Me samaistuimme tehtaaseen, ja se oli meidän tehdas. Monet olivat aloittaneet työt jo alaikäisenä ja halusivat olla mukana melkein viimeiseen henkäykseen.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, 4)

”Pohjalainen sanoo muutoksen alkaneen 1970-luvun öljykriisistä. Reilun työnantajan maineessa ollut paperiyhtiö alkoi puolipakolla siirtää väkeä varhennetulle eläkkeelle. Sitten tulivat kasvottomat omistajat, joilla ei ole minkäänlaista henkistä sidettä yksittäisiin tehdaspaikkakuntiin. Seuraukset näkyvät nyt uutisissa.” (AL 12.9.2008, *Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet*, 4)

”Suurelle pääomalle Kemijärvi ja Kajaani ovat näköjään samanlaisia. Vaikka puuta olisi riittänyt ja vaikka kaikki on tehty tehtaan eteen´, Kemppainen mietti.” (KS 11.9.2008, *Toiveet rakennemuutosrahassa ja valtion alueellistamistoimissa*, A2)

”Kauniita sanoja riittää. Valtiovalta ei ole tehnyt vielä kaikkea tämän asian eteen. Venäjän puutulleista neuvotelleet herrat voisivat ottaa itseään niskasta kiinni, mennä neuvottelupöytään ja aloittaa neuvottelut isolla ännällä. Virtasesta Stora Ensossa tavoitellaan voittoja työntekijöiden kustannuksella. ´Osakkeenomistajia pokkuroidaan. Työ näyttää muuttuvan herkuksi, kun sitä jää vain herroille´.” (ES 11.9.2008, *Kartonkikone ykkösen iltavuoro tuli töihin apeissa tunnelmissa*, 5)

Tällainen näkökulma uutisoinnissa korostaa irtisanomispaikkakuntien me-henkisyyttä. Tässä uutisoinnin tavassa me-henkisyys liittyy erityisesti tehtaan työntekijöihin enemmän kuin koko alueen asukkaisiin. Tästä näkökulmasta tehtaan työntekijöiden ”me” saa jopa hiukan marttyrimäisiä piirteitä. Vastakkain asettuvat kovasti työtä tehneet ja raataneet tehdastyöntekijät, joiden ponnisteluista huolimatta tehdas ”viedään pois”, vaikka työntekijät olisivat tehneet ”kaiken tehtaan eteen ja puuta riittäisi”.

Alueellista journalismia tarkasteltaessa tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, kenen me-henkeä ilmennetään tai kenen yhteisöllisyyttä teksteissä vaaditaan. Puhuessaan ”meistä”

alueelliset lehdet tulevat samalla ehdottaneeksi, ketkä kulloinkin kuuluvat tämän syntyneen yhteisöllisyyden piiriin (Hujanen 1998, 96–97). Näissä ilmauksissa näkyvät myös erilaiset toimituspoliittiset ja niiden taustalla olevien levikillisten tavoitteiden merkitys (Orjala 1996). Usein tällaiset me-ilmaukset liittyvät juuri maakunnallisiin määritelmiin, esimerkiksi me, pohjoissuomalaiset verrattuna johonkin toiseen alueeseen. Tutkimusaineistossani ei ainakaan kovin selkeästi nouse esiin vaikkapa vastakkainasettelua pohjoinen–etelä tai Itä-Suomi–etelä, vaan jo aiemmin todetusti vastaparina ”meille” on jokin abstrakti taho, jota ei voi paikallistaa esimerkiksi etelään tai Helsinkiin (kuten voisi helposti ajatella, kun kyseessä on esimerkiksi kyseessä olevien metsäjättien johto).

Hujanen toteaa keskeiseksi seikaksi tällaisessa vastakaupassa sen, että nämä ”toiset” saavat oman identiteettinsä siinä, mikä ei ole ”meitä” (ema., 97). Siten aineistosta poimittujen esimerkkien valossa irtisanomisaikakuntien työntekijät haluavat omissa kommentissaan tehdä selvän eron ”meidän tehtaan” ja näiden ”kasvottomien omistajien” välillä. On vaikea sanoa, onko kyseessä koko lehden näkemys irtisanomisista vai ”vain” työntekijöiden näkemys, jota lehti toisintaa uutisoinnissaan. Edelleen voidaan pohtia, onko tällainen ilmaisutapa talousjournalismin ominaispiirteistä johtuvaa. Kun tapahtumia usein selitetään abstrakteilla ilmaisuilla (ks. Karvonen 1999), voiko alueellisuuskään määrittäjä selkeästi erotettuna jostakin tietystä, esimerkiksi toisesta alueesta? Voi olla, että talousjournalismissa alueellisuus määrittäjä vain tapahtumien kokijoista käsin, jolloin vastapariksi jäävät tällaiset kasvottomat markkinavoimat ”toisena”.

4.5.3 Suomi maailmalla -diskurssi

Alueellisuutta tarkastelevassa tutkielmani osuudessa kolmas diskurssi on nimeämiseni mukaan Suomi maailmalla -diskurssi. Siinä missä erityisesti Kainuun Sanomat ilmentää uutisoinnissaan näkyvästi marttyyritehtaan diskurssin alaista, vahvan alueellista ja paikallista puhetapaa, on teksteissä nähtävissä myös koko Suomea tarkasteleva näkökulma. Tällainen uutisoinnin puhetapa ilmenee aineistossani selvästi edellä esittelemiäni alueellisuuden kahta muuta puhunnan tapaa heikompana. Suomi maailmalla -diskurssissa irtisanomisuutisointi keskittyy pohtimaan maamme asemaa kansainvälisillä markkinoilla. Irtisanomisuutisointi on, ainakin omassa tutkimusaineistossani, selkeästi enemmän lähtökohdaltaan alueellista kuin kansainvälistä. Kansainvälisen näkökulman uutisissa on yhtäläisyyksiä tulevaisuuden toivon

diskurssiin, sillä tässä uutisoinnin näkökulmassa irtisanomisten valossa pohditaan, kuinka Suomi voisi tulevaisuudessa menestyä kansainvälisillä markkinoilla. Näiden uutisten perussävy on positiivinen, innovatiivinen ja Suomen menestykseen uskova.

Alla olevat esimerkit aineistostani selventävät tällaista puhunnan tapaa tarkemmin.

”Puumuovi, puukemikaalit, älypaperi ja biopolttoaineet. Näillä suomalainen metsäteollisuus pysyy hengissä ja kehittyy. Asiantuntijat ovat vakuuttuneita, että metsäteollisuus on vahva tulevaisuuden ala Suomessa.” (AL 12,9,2008, *Metsäteollisuuden tulevaisuus on muovissa, älypaperissa ja kemikaaleissa*, 5)

”Joskus tulevaisuudessa suomalaista metsää jalostetaan biodieseliksi. Tai älykkäiksi pakkauksiksi, jotka ilmoittavat rasian sisällä olevan jauhelihan olevan pilaantunutta. Tai 3-5 kertaa nykyistä lujemmaksi paperiksi, jonka lujuus on aikaansaatu nanoteknologialla. ‘Olen hyvin optimistinen metsäteollisuuden tulevaisuuden suhteen.’ (...)” (HS 12.9.2008, *Metsäteollisuuden uusien tuotteiden kehittely vie aikaa*, B5)

”Siitä Säilä on varma, että suomalaisella puulla riittää käyttöä. (...) ‘En osaa nähdä sitä uhkana. Suomalaisten menestys on kiinni siitä, minkälaiset olosuhteet suomalainen yhteiskunta näille toimijoille pystyy luomaan.’” (ES 12.9.2008, *”Pelkät supistukset eivät auta”*, 4)

”Metsäteollisuuden pyrkimyksistä uuteen liiketoimintaan ja uusiin tuotteisiin ekonomistit odottavat korvaajaa supistuville liiketoiminnoille. Uusien liiketoimintojen rakentaminen takaa, että Suomi säilyy metsäteollisuusmaana, mutta metsäteollisuus vain muuttaa muotoaan.” (ES 12.9.2008, *Metsäteollisuuden leikkaukset vain osa tulevia korjausliikkeitä*, kansi)

Yllä olevista esimerkeistä ilmenee, kuinka jokaisessa poiminnassa toistuvat Suomi ja suomalaisuus. Uutisista poimituissa teksteissä suomalaisuus ja metsäteollisuus liittyvät tiukasti yhteen. Suomen ja metsäteollisuuden alan liitto ilmenee teksteissä varsin vahvana ja pitkäaikaista yhteistyötä kuvaavana: Suomi ”säilyy metsäteollisuusmaana”, samoin suomalainen metsäteollisuus ”pysyy hengissä” ja kehittyy. Metsäteollisuudella on

poiminnoissa jopa niin suuri rooli, että suomalaisten menestys on suoranaisesti kiinni metsäteollisuuden hyvinvoinnista. Tällaiset poiminnot ilmentävät selkeästi Suomen historiaa metsäteollisuusmaana ja sitä kehityksen kaarta, jollainen metsäteollisuuden ala on maassamme ollut. Tekstien sairauteen, terveyteen ja elämään liittyvät metaforat korostavat (metsäteollisuus ”pysyy hengissä”) metsäteollisuuden roolia suomalaisessa teollisuudessa. Havainnot tällaisista metaforista ovat tyypillisiä myös muissa tutkielmani diskursseissa, samoin muissa irtisanomisia tarkastelevissa tutkielmissa (Nivari, 2007, 69–73).

Suomen ja suomalaisuuden vahva toistuminen maamme kilpailukykyä pohtivissa uutisissa luo alueellisuuden tuntua erilaisella tavalla kuin irtisanomisuutisoinnissa tyypillisesti. Näissä puhunnan tavan uutisissa alueellisuus ei näyttäydy niinkään sitoutuneena yksittäisiin paikkakuntiin tai alueisiin, tehtaista puhumattakaan, vaan alueellisuuden ilmenemismuoto on kansallinen. Suomalaisuuden korostaminen uutisoinnissa korostaa metsäteollisuuden asemaa suomalaisessa taloushistoriassa ja synnyttää siten mielikuvia yhteisestä, kaikkia suomalaisia koskevasta tilanteesta.

Alueellisuus ilmenee tutkimusaineistossani tiivistettynä ainakin kolmella diskursiivisella tasolla. Ensiksi vahvan paikallisella tasolla kahdella tavalla. Näistä puhunnan tavoista käytän samassa veneessä -diskurssin nimeä sekä marttyyritehtaan diskurssi -nimeä. Näistä näkökulmista paikallisuus rakentuu ensiksi koko irtisanomispaikkakunnan yhteisenä tragediana, jossa tapahtumiin kerrannaisvaikutuksineen ovat osallisina kaikki kuntalaiset, viranomaistahot ja yritykset. Tässä näkökulmassa me-henkisyys ilmenee erityisen vahvana, sillä paitsi että irtisanomistapahtuma on kuntalaisille yhteisöllinen, negatiivinen kokemus, saa se myös kuntalaiset peräämään me-henkisyyttä ja vaatimaan aktiivisia otteita tilanteesta selviytymiseksi. Marttyyritehtaan diskurssin puhuntatavassa alueellisuus ilmenee erityisesti tehtaan työntekijöiden näkökulmasta. Tässä puhunnan tavassa vastakkain asettuvat ”meidän tehdas” (työntekijät) ja abstrakti markkinatalous (suuri emoyhtiö). Kolmannessa alueellisuuden diskurssissa alueellisuus ilmenee kansallisella tasolla, sillä tämän näkökulman uutisissa korostuvat suomi ja suomalaisuus. Siten irtisanomistapahtumat ovat tästä uutisoinnin näkökulmasta kaikkia suomalaisia ja maamme taloutta koskeva negatiivinen ilmiö.

4.6 Diskurssien jakautuminen eri lehdissä

Tutkimusasetelmassani alaluvussa 2.3 tuon esiin kiinnostukseni tarkastella sitä, ilmeneekö tutkimusaineistossani hallitsevia tai marginaalisia diskursseja. Esitän tässä alaluvussa lyhyesti tuloksia aineistosta tältä osin.

Alla olevasta taulukosta (Taulukko 4) ilmenevät määrällisesti erilaiset puhunnan tavat tutkimusaineistossani. Diskurssien esiintyvyyden hankala piirre on niiden päällekkäisyys jutuissa, minkä olen tuonut tutkielmassani esiin muutamaaan otteeseen jo aiemmin. Siksi on mahdotonta lajitella juttuja esimerkiksi siten, että kustakin jutusta voitaisiin havaita vain yksi hallitseva diskurssi. Siksi olen käynyt taulukkoa varten kaikki tutkimusaineistoni jutut läpi ja tarkastellut, millaisia erilaisia diskursseja jutuissa esiintyy. Toisin sanoen, jos jossakin jutussa olisivat nähtävissä vaikkapa samanaikaisesti väistämättömyyden diskurssi, tulevaisuuden toivon diskurssi sekä pyhän hyväntekijän diskurssi, olen laskenut yhden ”äänen” näille kaikille puhunnan tavoille. Kukin puhunnan tapa voi esiintyä laskentatapani mukaan uutisessa vain kerran. Siten taulukon oikeanpuoleinen Yhteensä-sarake tarkoittaa, kuinka monessa jutussa kyseinen diskurssi esiintyy.

Koska tulevaisuuden toivon diskurssi jakautuu kahteen selkeään aladiskurssiin, olen laskenut jutuista ”äänen” tulevaisuuden toivon diskurssille silloin, jos jutussa on havaittavissa jonkinlainen yleinen tulevaisuuteen toiveikkaasti suhtautuva näkökulma, joka ei kuitenkaan istu pyhän hyväntekijän tai yhtiövastuun diskurssin alle. Vastaavasti, jos jutussa on havaittavissa esimerkiksi pyhän hyväntekijän puhunnan tapa, on tämä diskurssi saanut taulukossani yhden ”äänen”. Siten tulevaisuuden toivon diskurssi ei ole saanut tällaisessa tapauksessa ”ääntä” vain siksi, että se on pyhän hyväntekijän diskurssin ylädiskurssi. Edelleen, jos jutussa esiintyisivät yhtäaikaisesti pyhän hyväntekijän diskurssi sekä tätä yleisemmän tason tulevaisuuden toivon diskurssi, saisivat nämä molemmat puhunnan tavat äänen.

Taulukossa esiintyvä ”Vaikea määritellä” pitää sisällään sellaisia pikku-uutisia, joissa lyhyytensä vuoksi ei ole juuri tilaa laajemmille tulkinnoille puhunnan tavasta. Tällaiset jutut ovat lähinnä luonteeltaan toteavia, kuten esimerkiksi lyhyt uutinen siitä, etteivät kajaanilaiset paperimiehet osallistu mielenilmauslakkoon.

Alla olevasta taulukosta havaitaan, että selkeästi eniten tutkimusaineistoni jutuissa esiintyy tulevaisuuden toivon diskurssia, joka ilmenee 46 jutussa. Toiseksi eniten jutuissa esiintyy väistämättömyyden diskurssia (32 jutussa), sen jälkeen samassa veneessä -diskurssia (31 jutussa), pyhän hyväntekijän diskurssia (20 jutussa) ja yhtiövastuun diskurssia sekä Suomi maailmalla -diskurssia (kumpiakin 19 jutussa). Vähiten koko tutkimusaineistossa ilmenee yhtä paikallisuuden aladiskurssia eli marttyyritehtaan diskurssia (12 jutussa).

Lehtikohtaisesti tarkastellen *Helsingin Sanomissa* eri puhunnan tavat esiintyvät varsin tasaisesti eikä esimerkiksi marttyyritehtaan diskurssia ilmene lainkaan. *Aamulehdessä* väistämättömyyden diskurssin ja tulevaisuuden toivon diskurssin osuus on samansuuruinen ja esimerkiksi Suomi maailmalla -diskurssi ilmenee selkeämmin muihin lehtiin verrattuna. *Etelä-Saimaassa* ja *Kainuun Sanomissa* erityistä on, että niiden uutisoinnissa paikallisuus näyttäytyy AL:ä ja HS:a huomattavasti selkeämmin samassa veneessä -diskurssin suurena osuutena. ES ja KS ovat diskurssien jakautumisessa hyvin samankaltaisia, sillä molemmissa lehdissä myös pyhän hyväntekijän ja yhtiövastuun diskurssit ovat suurempia kuin *Aamulehdessä* ja *Helsingin Sanomissa*. *Kainuun Sanomien* erityispiirre kolmeen muuhun lehteen verrattuna on tulevaisuuden toivon diskurssin suuri määrä: puhunnan tapa on lehdessä ylivoimainen verrattuna muihin näkökulmiin.

Diskurssi	Kainuun Sanomat	Etelä-Saimaa	Aamulehti	Helsingin Sanomat	Yhteensä
Väistämättömyys	8	12	9	3	32
Tulevaisuuden toivo	22	12	9	3	46
Pyhä hyväntekijä	9	6	2	3	20
Yhtiövastuun diskurssi	5	9	2	3	19
Samassa veneessä	14	11	3	3	31
Marttyyritehdas	5	2	5	0	12
Suomi maailmalla	3	5	8	3	19
Vaikea määritellä	6	4	2	1	13

Taulukko 4: Eri diskurssien määrällinen osuus tutkimusaineistossa.

Moniäänisyyden tarkastelu on haastavampaa kuin muiden tutkimukseni puhunnan tapojen. Samalla tavalla yritän ilmentää myös moniäänisyyden esiintymistä aineistossani alla olevalla taulukolla (Taulukko 5). Tässä yhteydessä tarkoitan moniäänisyydellä juuri sisällöllistä moniäänisyyttä (ks. edellä alaluku 4.4.2). Tarkastelen tämän ilmenemistä jutuissa yksinkertaisesti laskemalla kustakin aineistoni jutusta, onko se sisällöllisesti moniääninen vai ei. Tässä yhteydessä en selvennä erikseen milloin näin tapahtuu, sillä pureudun kysymykseen syvemmin alaluvussa 4.4.2. Tiivistettynä sisällöllisessä moniäänisyydessä on kyse siitä, kuinka erilaiset puhujatahot saavat äänensä kuuluviin juttujen sisällä suhteessa toisiin puhujiin sekä kuinka eri puhujatahot käyvät jutuissa vastavuoroista keskustelua keskenään.

Alla olevasta taulukosta (Taulukko 5) ilmenee, että jutuista valtaosa on luonteeltaan sisällöllisesti ei-moniääninen. Tämä tarkoittaa, että jutuissa eri puhujatahot esiintyvät useimmiten toisistaan irrallaan, tahot eivät kommentoi vastavuoroisesti toistensa sanomisia eivätkä käsittele asioita kommenteissaan muusta kuin omasta näkökulmastaan.

	Kainuun Sanomat	Etelä-Saimaa	Aamulehti	Helsingin Sanomat	Yhteensä
Moniääninen juttu	3	2	1	2	8
Ei-moniääninen juttu	42	36	21	12	111
Vaikea määritellä	7	3	6	1	17
Juttuja yhteensä	52	41	28	15	136

Taulukko 5: Sisällöllisesti moniäänisten ja ei-moniäänisten juttujen jakautuminen tutkimusaineistossa.

Palaan näihin diskurssien esiintyvyyttä aineistossa ilmentävien taulukoiden tuloksiin seuraavassa luvussa viisi, jossa pohdin tutkielmani tuloksia.

5 YHTENÄINEN LINJA JA MUITA PÄÄTELMIÄ

Tiedotusopin pro gradu -tutkielmani lopuksi tarkastelen irtisanomisuutisoinnissa havaitsemiani seikkoja oman aineistoni tuloksiin nojautuen. Esitän lyhyesti myös ehdotuksia aiheen jatkotutkimukselle.

5.1 Tulokset

Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, kuinka irtisanomisista kirjoitetaan. Tarkastelen erästä mediassa runsaasti huomiota saanutta irtisanomistapahtumaa, jota kutsun metsäjättien irtisanomisaalloksi, syyskuussa 2008. Tuolloin Stora Enso ja UPM Kymmene ilmoittivat lähes samanaikaisesti irtisanovansa lähitulevaisuudessa runsaasti työntekijöitä eri puolilta Suomea. Erityisesti minua kiinnostavat tutkielmani johdannossa tarkentamani kysymykset siitä, millaisista näkökulmista irtisanomisista tämän tapauksen valossa kirjoitetaan, kuinka moniäänisiä uutiset ovat ja ilmeneekö tapahtumien alueellisuus uutisissa jollakin tavoin diskursiivisella tasolla.

Irtisanomisuutisoinnista on tutkimani aineiston ja yhden irtisanomistapauksen valossa havaittavissa useita diskursseja, jotka yhdessä vastaavat tutkimusongelmaani, eli *kuinka irtisanomisista kirjoitetaan*. Näistä erilaisista puhunnan tavoista aineistossa näkyvät vahvasti *väistämättömyyden diskurssi* sekä *tulevaisuuden toivon diskurssi*, joka edelleen jakautuu *pyhän hyväntekijän* ja *yhtiövastuun* aladiskursseihin. Väistämättömyyden diskurssissa irtisanomistapahtumat näyttäytyvät hyvin negatiivisena tapahtumana, jolle ei mahdettu eikä mahdeta mitään. Tulevaisuuden toivon diskurssin näkökulma on positiivisempi ja tässä puhunnan tavassa korostuvat erityisesti valtion rooli irtisanomispaikkakuntien auttajana sekä yrityksen vastuu irtisanomistaan työntekijöistä. Yleinen sävy tässä uutisoinnin tavassa on tulevaisuuteen luottavainen.

Moniäänisyyttä tarkastelen tutkimassani irtisanomistapauksen uutisoinnissa kahdella tavalla, sekä *määrällisenä* että *sisällöllisenä*. Määrällisesti tarkastellen eri puhujatahot pääsevät aineistossa monipuolisesti ääneen, joskin selvästi eniten äänensä saavat kuuluviin työntekijät. Sisällöllistä moniäänisyyttä tarkasteltaessa ilmenee, että eri puhujatahot keskustelevat uutisoinnissa melko erillään toisistaan. Tahot ilmaisevat omat kommenttinsa uutisoinnissa,

mutta eivät kommentoi toistensa sanomisia. Uutisoinnin perusteella syntyy vaikutelma kuilusta, joka erottaa ”me” ja ”ne” eli työntekijät ja työnantajat. Lehtien uutisoinnissa eri puhujatahojen välillä ei juuri ilmene dialogia.

Tutkielmassani keskityn lähinnä uutisten kielelliseen ilmaisuun, mutta kommentoin lyhyesti myös aineistossani esiin nousevaa taitollista seikkaa, joka osaltaan entisestään heikentää uutisoinnin sisällöllisen moniäänisyyden toimivaa toteutumista. Irtisanomisuutisointi muodostuu tutkimusaineistossani hyvin hajanaisista paloista. Useita toimittajia on ollut mukana tekemässä juttuja, ja näistä pienistä paloista on koottu lehtien sivuille suuria, jopa aukeaman valtaavia kokonaisuuksia. Niissä kaikki erilaiset tekstityypit täyttävät tilan sulassa sovussa. Tällainen uutisointi muodostaa aiheesta hajanaisen kokonaisuuden, jossa kukin taho ilmaisee vuoron perään ajatuksensa erillisissä uutisissa. Yhtenäistä kokonaisuutta ei synny missään vaiheessa. Tämä vaikeuttaa kokonaiskuvan hahmottamista tapahtumista. Irtisanomisuutisoinnin tapaisissa suurissa uutiskokonaisuuksissa olisi keskeistä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota taittoon ja siihen, millaisen kokonaisuuden jutut lehtien sivuilla muodostavat. Monet jutut käsittelevät samoja teemoja eri sanoin, kun monet toimittajat kirjoittavat juttuja. Toimivampaa olisi kenties vähentää palstatilaa ja keskittyä muutamiin, tiiviisiin ja selkeästi tapahtumista kertoviin uutisiin monien pikkujuttujen sijaan.

Moniäänisyyteen liittyen tarkastelen tutkielmassani myös sisällöllistä moniäänisyyttä. Sen yhteydessä voidaan havaita, että tekstissä eri puhujatahoille lankeaa erilainen rooli. Keskeinen havainto on, että vaikka työntekijät saavat irtisanomisuutisoinnissa äänensä määrällisesti eniten kuuluviin, jää heidän roolinsa sisällöllisellä tasolla silti muiden puhujatahojen kommenttien varjoon. Teksteissä myös eri puhujatahojen kommenttien tyyli vaihtelee. Työntekijät edustavat uutisoinnissa selvästi uhreja ja tapahtumalle kasvot antavia henkilöitä. Työntekijätahojen yhteydessä uutisten kieli on huomattavasti värikkäämpää ja paikoitellen jopa puhekielistä viranomaistahoihin ja työnantajiin verrattuna. Näiden osalta kieli on usein kapulakielisten termien ryhdittämää ja kirjakielistä.

Alueellisuus voidaan hahmottaa aineistosta diskurssitasolla kolmella eri tavalla. Näistä kaksi ensimmäistä näkyvät *samassa veneessä -diskurssin* ja *marttyyritehtaan diskurssin* alla. Näiden diskurssien näkökulmat ovat vahvasti alueellisia, irtisanomispaikkakunnan näkökulmasta kirjoitettuja. Ensiksi mainitussa alueellisuuden näkökulmassa irtisanomistapahtumat näyttäytyvät lehdissä vahvasti yhteisöllisinä kokemuksina. Tekstit

ilmentävät me-henkeä korostamalla tapahtumien vaikutusta koko irtisanomisseutukuntaan sekä vaativat me-henkeä yhteistyön ja ”hihojen käärimisen” merkeissä. Marttyyritehtaan diskurssi puolestaan korostaa alueellisuuden jakautumista vastapareittain erityisesti tehtaan työntekijöiden näkökulmasta. Tällöin vastakkain ovat alueellinen tehdas, ”me” sekä abstraktit markkinavoimat, jotka näyttäisivät tekstissä rinnastuvan emoyhtiöön (UPM tai Stora Enso). Kolmas alueellisuuden diskurssi aineistossa on *Suomi maailmalla* -diskurssi. Sen näkökulmasta alueellisuus ilmenee erityisesti kansallisella tasolla, suomalaisuutta ja Suomea korostaen.

Yllä tiivistämäni diskurssit voi havaita lähes kaikista tutkimistani lehdistä. Eniten uutisoinnissa esiintyy tulevaisuuden toivon ja väistämättömyyden diskurssin puhuntatapoja, kolmanneksi eniten samassa veneessä -diskurssia. Vahvasti yleistäen voisi todeta, että *Helsingin Sanomien* uutisointi ei ole yhtä värikästä ja synkkää sävyiltään kuin kolmessa muussa tutkimassani lehdessä. Erityisesti näyttäisi siltä, että *Kainuun Sanomat* uutisoi tapahtumista voimakkaimmin. Havaintoa tukee myös kyseisessä lehdessä julkaistujen juttujen määrä, joka oli selvästi suurin tarkastellussa aineistossa. Edelleen yleistäen näyttäisi siltä, että erityisesti *Aamulehden*, *Kainuun Sanomien* ja *Etelä-Saimaan* uutisointi on keskenään hyvin samankaltaista. Lehdissä pyörii osittain myös samoja juttuja (rungoltaan, lehtikohtaisia täydennyksiä saattaa olla mukana), mikä lisää entisestään samankaltaisuuden vaikutelmaa. Tämä tosin selittynee sillä, että lehdet kuuluvat samoihin lehtikonserneihin (KS ja AL Alma Mediaan, ES ja HS Sanoma-konserniin).

Irtisanomisuutisointi on tutkimissani lehdissä jopa yllättävän samankaltaista. Vaikka lehdet edustavat maantieteellisesti erilaisia osia Suomesta, on sekä *Kainuun Sanomissa*, *Etelä-Saimaassa*, *Aamulehdessä* että *Helsingin Sanomissa* havaittavissa samanlaisia uutisoinnin näkökulmia ja siten diskursiivisia puhunnan tapoja. Erityisesti kenties hiukan syrjäisempiä alueita Suomesta edustavat *Kainuun Sanomat* ja *Etelä-Saimaa* muistuttavat uutisoinnin tavoiltaan ja diskurssien esiintyvyydessä paljon toisiaan. Luonnollisesti uutisoinnin numeerinen määrä vaikuttaa näkökulmien esiintyvyyteen. Toisin sanoen, esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* diskurssit eivät ilmene yhtä laajasti kuin *Kainuun Sanomissa*, jossa jo uutisten määrä oli moninkertainen.

Tutkielmani tulokset näyttävät myötäilevän aiemmissa irtisanomisuutisoinnin ja taloustekstien tutkimuksissa saatuja tuloksia (ks. esim. Antin et al. 2006; Nivari 2007; Karsikko, 1990; Karvonen, 1999). Tulokset ovat suhteellisen odotettavia, sillä näyttäisi siltä, että irtisanomisuutisoinnissa todella toistuu tietynlainen kaava. Irtisanomiset näyttäytyvät uutisoinnissa varsin tyypillisesti surkeana tragediana, joka teksteissä esitetään annettuna tilana eikä tapahtumia siten kyseenalaisteta. Eri puhujatahot esiintyvät teksteissä tiukasti omissa rooleissaan ja erillään toisistaan. Myös kieli vaihtelee uutisissa sen mukaan, mikä puhujataho on kyseessä. Irtisanomisuutisoinnissa näyttäisi todella toteutuvan talousteksteille tyypillisiä piirteitä tutkimuksista toiseen, kuten esimerkeiksi vaikutelma tapahtumien toteutumisesta itsestään ja erilaiset metaforat, esimerkiksi sodankäyntiin, elämään ja kuolemaan ja luonnonilmiöihin liittyvät kielikuvat.

Oma tutkielmani toivottavasti tuo oman täydennyksensä irtisanomisuutisoinnin ominaispiirteistä tehtyihin havaintoihin. Tällaisiksi mainitsen esimerkiksi erilaisten vastaparien esiintymisen uutisoinnissa, irtisanomisaikakuntien alisteisuuden valtionjohdolle uutisoinnissa sekä alueellisuuden erilaiset ilmenemistavat irtisanomisuutisoinnissa. Kääntöpuolena irtisanomisuutisoinnin synkässä yleissävyssä on myös vahvan optimistinen näkökulma, usko tulevaisuuteen ja selviytymiseen.

Tutkielmassani hyödynnän diskurssianalyttisiä keinoja selvittäessäni kysymystä siitä, kuinka irtisanomisista kirjoitetaan. Tämä lähestymistapa on nähdäkseni toimiva ja vastaa tutkimuskysymyksiini hyvin, sillä irtisanomiset ovat suuria mediatapahtumia, jotka herättävät erilaisia tunteita. Tilanteissa risteävät erilaiset näkökulmat riippuen siitä, kenen tai minkä näkökulmasta asioita tarkastellaan. Siksi erilaisten näkökulmien havainnointi uutisoinnista antaa viitteitä siitä, millaista irtisanomisuutisointi on ja millaisia erilaisia lähestymistapoja se pitää sisällään. Tutkielmani tulokset ovat toki omien havaintojeni tuloksia ja joku toinen tutkija saattaisi olla alttiimpi vielä pienemmille tekstin nyansseille ja siten havaita uutisoinnissa esimerkiksi lukuisia erilaisia aladiskursseja. Voi myös olla, että valitsemani lehdet vaikuttavat osaltaan siihen, millaisia diskursseja aineistosta löytyy. Jos tutkimusaineistonani olisi jokin lehti, jonka levikkialueella esimerkkitapaukseni irtisanomisia ei lainkaan ollut, voisivat puhunnan tavat olla erilaisia. Voi olla, että vaikkapa eri lehdissä toistuva STT-materiaali olisi tällaisessa aineistossa runsaampaa kuin nyt, kun lähes kaikki jutut olivat lehtien omien toimittajien kirjoittamia.

Tutkielmani alussa pohdin omaa asennoitumistani ja ennakko-olettamuksiani tutkimukselle, sillä olen perehtynyt tutkimusaiheeseeni alustavasti jo aiemmin kandidaatin tutkielmassani. Nähdäkseni tällainen huoli ennakko-oletuksista on silti aiheeton, sillä kykenen pro gradu - tutkielmassani löytämään jo aikaisemmin havaitsemistani puhunnan tavoista erilaisia piirteitä ja laajentamaan niitä.

5.2 Pohdinta

Miksi irtisanomisista sitten uutisoidaan siten, kuin yllä tutkielmani tuloksissa esitän? Pohjimmaisat syyt lienevät erilaisissa yhteiskunnallisissa ja journalististen käytäntöjen ja ihanteiden muutoksissa. Esimerkiksi väistämättömyyden diskurssin korostumiselle uutisoinnissa voi olla syynä tutkielmani johdannossa mainitsemani yleinen asennoituminen irtisanomisuutisointiin (ks. Ahonen & Poijula 2007, 9). Voi olla, että tällainen Ahosen ja Poijulan esittelemä myötätuntuupumus elää vahvasti ihmisten jokapäiväisessä arjessa ja ulottuu siten myös lehtien toimituksiin. Kenties irtisanomisuutisointiin todella on turruttu eivätkä irtisanomisuutiset hätkähdytä lukijoita. Aiheisiin voi olla vaikeaa löytää uudenlaista lähestymistapaa, jos tuntuu siltä, että kaikki irtisanomisiin liittyen on jo sanottu ja kirjoitettu. Kun yksittäisen ihmisen on mahdotonta vaikuttaa irtisanomistapahtumiin, otetaan tilanne annettuna ja siksi myös uutisointi on sen mukaista: negatiivissävyyistä.

Vastaparina synkkäsanaiselle uutisoinnille teksteissä näyttäytyy myös tulevaisuuden toivon puhunnan tapa, joka on selkeästi optimistisempi. Tämä puhunnan tapa on myös uutisoinnissa kaikkein hallitsevin. Tämä uutisoinnin tapa voi liittyä lehtien tehtävään yhteisöllisten kokemusten uutisoijina ja luojina samalla, kun ne kertovat asioista. Siksi lukijakuntaa ajatellen erityisesti alueelliset lehdet saattavat kokea velvollisuudekseen innon ja toiveikkuuden ammentamisen lukijoihin. Sattumaa ei liene myöskään se, että omassa aineistossani tulevaisuuden toivo näyttäytyy erityisen ylivoimaisena juuri *Kainuun Sanomissa*. Kainuu on maamme eräs syrjäinen, muuttotappiosta ja taloudellisista vaikeuksista syvästi kärsivä alue, joten luonnollisesti tällaisen alueen ”oma lehti” kokee tarpeelliseksi valaa uskoa lukijoihinsa. Myös samassa veneessä -diskurssin suuri osuus aineistossa kertoo omalta osaltaan siitä, että irtisanomisuutisoinnin yhteydessä alueellisten sanomalehtien tehtäväksi muodostuu me-hengen perääminen.

Työntekijöiden suuri rooli uutisoinnin puhujatahoina liittyy journalismin yleiseen sensaatiohakuisuuden lisääntymiseen. Kenties tästä syystä juuri työntekijöiden vahvoilla tunteilla ja kommentteilla höystetyillä uutisilla on kysyntää verrattuna vaikkapa tapahtumien taustoitukseen ja syiden hakemiseen, joita teksteissä ei paljoa näy (ks. väistämättömyyden diskurssin osuus luvussa neljä). Lehtien toimituksissa saatetaan ajatella, että lukijat haluavat lukea työntekijöiden kokemuksista ja saada niin sanotusti ”tunnetta peliin” ennemmin kuin lukea kuivan analyttisiä selontekoja tapahtumien syistä ja seurauksista. Myös työntekijöiden ja työnantajien asettaminen vastakkain keskustelemaan keskenään ja kommentoimaan toistensa sanomisia saattaisi aiheuttaa lukijalle liian ulkopuolisen tunteen. Tällöin lukija seuraa sivustakatsojana tapahtumia, jotka eivät (kenties) häntä itseään suoranaisesti kosketa millään tavalla (välillisesti todennäköisesti kyllä). Kun lukija sitä vastoin voi tuntea myötätuntoa tunteitaan purkavia irtisanottuja kohtaan, on hän osaltaan paremmin tilanteen tasalla. Työntekijä uutisessa antaa lukijalle kenties todennäköisemmän samaistumisen kohteen kuin yritysjohtajan jäsenet.

Tällainen uutisoinnin tapa liittyy myös esille tuomaani siltaan ”tavis-ilmiöön”, jossa sanomalehtien uutisointia pyritään muuttamaan aiempaa demokraattisemmaksi. Tällöin myös ”tavallisille” ihmisille tarjoutuu mahdollisuus tuoda omia kokemuksiaan julki lehtien palstoilla. Tällä uutisointia pyritään tuomaan lähemmäs lukijoita ja tarjoamaan heille tunteita ja myös huumoria lehtien palstoilla.

Irtisanomisista uutisoidaan siten, että alueellisuus näkyy uutisissa selvästi. Tätä havaintoa tukee myös samassa veneessä -diskurssin vahva esiintyminen tutkimusaineistossani. Tarkastelemissani maakuntalehdissä uutisointi on värikkäämpää kuin esimerkiksi perinteisesti valtakunnalliseksi sanomalehdeksi mielletyssä *Helsingin Sanomissa*, jossa vaikkapa marttyyritehtaan diskurssi on melko vähäisesti näkyvissä. Tämä lienee luonnollista, sillä oman alueensa informaatiokanavana kukin alueellinen lehti on tapahtumien keskiössä. Siten tapahtumilla on suuri merkitys paikkakunnille, jotka usein ovat jo ennestään erilaisissa taloudellisissa vaikeuksissa. Uutisoinnillaan lehti luo yhteisöllisyyttä me-henkisillä teksteillään. Lienee luontevaa, ettei lehti voi uutisoida tapahtumista neutraalisti ja täysin objektiivisesti, kun tapahtumat iskevät omalle paikkakunnalle. Silti esimerkiksi tapahtumien taustoituksen lisääminen uutisoinnissa saattaisi auttaa lukijoita ymmärtämään paremmin myös irtisanovaa yritystä. Nykyisellään uutisoinnissa syntyy helposti vastakkainasettelu ”oman kylän tehtaan” ja emoyhtiön välille (ks. marttyyritehtaan diskurssin osuus luvussa neljä).

Tutkielmani tulokset ovat, kuten todettua, varsin samansuuntaisia aiempien irtisanomistutkimusten kanssa. Irtisanomisuutisoinnissa on selkeästi tarve ravistella totuttuja uutisoinnin kaavoja ja malleja, sillä muuten uutisointi jatkuu samanlaisena edelleen: alistuneena uutisointina, jossa tilanne ”vain on”, kuten esimerkiksi väistämättömyyden diskurssin puhuntatavassa. Toivottavaa olisi erityisesti, että irtisanomisuutisoinnissa tapahtumat kyseenalaistettaisiin nykyistä uutisointia tehokkaammin, jolloin mukaan tulisi kenties myös enemmän taustoittavaa aineistoa. Myös irtisanomisuutisoinnin rakenteellinen pohdinta kenties vähentäisi sellaisia juttuja, joissa kukin puhujataho kommentoi tilannetta yksi kerrallaan. Juttukokonaisuuksien miettiminen uutisoinnissa voisi omalta osaltaan auttaa pyrkimyksessä sisällölliseen moniäänisyyteen ja siten monipuolisuuteen. Tämä myös lisäisi työntekijöiden eli ”tavisten” mahdollisuuksia saada äänensä paitsi määrällisesti, myös sisällöllisesti enemmän julki lehtien sivuilla. Asettamalla eri puhujatahot keskusteluyhteyteen toistensa kanssa myös tavallisten ihmisten kommentit saisivat painoarvoa eivätkä jäisi irrallisina kellumaan lehtien sivujen täytteenä.

Irtisanomisuutisointi saa lehdissä usein palstatilaa eikä toki syyttä, sillä tapahtumilla on suuria vaikutuksia irtisanomispaikkakunnille. Siksi irtisanomisuutisoinnissa olisi kiinnostava pohja myös jatkotutkimukselle. Olisi varsin mielenkiintoista laajentaa tutkimusta erityisesti irtisanomisuutisoinnin ja alueellisuuden yhteyksillä. Kiinnostavia tuloksia voisi saada esimerkiksi tutkimalla alueellisten lehtien omia käsityksiä niiden roolista irtisanomisuutisoinnissa. Onko irtisanomisuutisointi aina lopulta yhteisöllisyyden luomista ja sensaatiohakuisten otsikoiden kyhäilyä koko paikkakuntaa kohtaavasta tragediasta? Vai voisiko uutisointi olla tarkkanäköistä analyysiä tapahtumien kulusta ilman puolueellisia asetelmia? Tutkimuksen voisi toteuttaa vaikkapa haastatteleamalla alueellisten sanomalehtien toimitusten jäseniä ja yhdistämällä tämän hankitun aineiston erilaisiin valmiisiin aineistoihin.

LÄHTEET

Kirjat ja artikkelit

- Ahonen, Riitta & Poijula, Soili (2007): *Irtisanotut: menetys, muutos ja selviytyminen*. Helsinki: Kirjapaja.
- Alasuutari, Pertti (1999): *Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos*. Tampere: Vastapaino.
- Antin, Niko; Pesonen, Heidi & Rajala, Vilho (2006): Maakuntalehdet ja globalisaation tsunami. Irtisanomisuutisoinnin ansiot ja ongelmat. *Tiedotustutkimus* 29(1): 93–103.
- Blomberg, Helena & Hannikainen, Matti & Kettunen, Pauli (toim.) (2002): *Lamakirja: Näkökulmia 1990-luvun talouskriisiin ja sen historiallisiin konteksteihin*. Turku: Kirja-Aurora.
- Blommaert, Jan (2005): *Discourse: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1997): *Miten media puhuu*. Suomentaneet Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (2003): *Analyzing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Hartley, John (1982): *Understanding news*. London: Methuen.
- Hemánus, Pertti: *Opettaako journalistia Siperia vai tieto-oppi?* Artikkeliteoksessa Sana, Elina (toim.) (1995): *Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Hujanen, Jaana: *Alue- vai lukijälähtöisesti? Näkökulmia maakunnalliseen journalismiin*. Artikkeliteoksessa Perko, Touko & Salokangas, Raimo (toim.) (1998): *Kymmenen kysymystä journalismista*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Hujanen, Jaana (2000): *Journalismin maakunnallisuus: Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huovila, Tapani (1990): *Uutiskynnys ylittyy*. Helsinki: Tietopaketti.
- Huovila, Tapani (2001) *Uutinen rakentaa kriittisesti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Huovila, Tapani (2003): *Tiedolla korkoa: Suomalaista talousjournalismia 1900-luvulla*. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993): *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999): *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Kalela, Jorma (2002): *Syntyikö Suomeen 1990-luvulla uusi alaluokka?* Artikkeliteoksessa Blomberg, Helena & Hannikainen, Matti & Kettunen, Pauli (toim.) (2002): *Lamakirja: Näkökulmia 1990-luvun talouskriisiin ja sen historiallisiin konteksteihin*. Turku: Kirja-Aurora.
- Kalliokoski, Jyrki: *Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen*. Artikkeliteoksessa Kalliokoski, Jyrki (toim.) (1999): *Teksti ja ideologia: Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Kantola, Anu ym. (2002): *Maailman tila ja Suomi*. 3. Painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, Anu & Kautto, Mikko (2002): *Hyvinvoinnin valinnat. Suomen malli 2000-luvulla*. Helsinki: Edita.
- Karvonen, Pirjo: *Missä on taloustekstin ihminen?* Artikkeliteoksessa Kalliokoski, Jyrki (toim.) (1999): *Teksti ja ideologia: Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Kivikuru, Ullamaija: *Journalismin tutkimus*. Artikkeliteoksessa Sana, Elina (toim.) (1995): *Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Kjaer, Peter & Slaatta, Tore (toim.) (2007): *Mediating Business: The Expansion of Business Journalism*. Kööpenhamina: Copenhagen Business School Press.
- Korhonen, Johanna: *Kyllä, herra pääjohtaja – ja muita talousjournalismin ilmentymiä*. Artikkeliteoksessa Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (1998): *Journalismia! Journalismia?* Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- Kuisma, Markku (toim.) (2008): *Kriisi ja kumous: Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973–2008*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Lammi, Markku (toim.) (1994): *Paperin, koneiden ja osaamisen menestystarina. Metsäklusterin kilpailukyky*. Helsinki: Taloustieto.
- Lammi, Markku (2000): *Metsäklusteri Suomen taloudessa*. Helsinki: Taloustieto.
- Luostarinen, Heikki (1994): *Mielen kersantit*. Helsinki: Hanki ja jää.

- Orjala, Jaana (1996): Alueelliset ykköslehdet ”meidän” asialla. *Tiedotustutkimus* 19(2): 52–65.
- Pietilä, Veikko (1973): *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietilä, Veikko (1995): *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Pietilä, Veikko (1997): *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä*. Tampere: Vastapaino.
- Puntari, Irmeli & Roos, Satu (2007): *Yt-neuvottelut, irtisanotut ja työyhteisön tulevaisuus*. Helsinki: Talentum.
- Richardson, John E. (2007): *Analyzing newspapers: An approach from critical discourse analysis*. New York: Palgrave.
- Salovaara-Moring, Inka (2002): *Laman maantiede – aika, paikka ja median merkitystalous*. Artikkeliteoksessa Kivikuru, Ullamaija (toim.) (2002): *Laman julkisivut: Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä*. Helsinki: Palmenia.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos*. Helsinki: Tammi.
- Valtonen, Sanna: *Työttömyys ja pääsyn politiikka Helsingin Sanomissa*. Artikkeliteoksessa Kivikuru, Ullamaija (toim.) (2002): *Laman julkisivut: Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä*. Helsinki: Palmenia.
- Van Dijk, Teun A. (1988): *News as Discourse*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Vehkalahti, Pertti (2002): *Töihin vaikka omaksi tappioksi: Aamulehden ”Työttömän sivun” julkisuus kriittisen diskurssianalyysin kohteena*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin lisensiaatintyö.
- Vähätalo, Kari (1998): *Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Wiio, Osmo A. (1992): *Viestinnän tutkimussuuntia*. (Viestintätutkimuksen Seuran julkaisu ja nro 12). Helsinki: Yliopistopaino.

Julkaisemattomat

- Aalto, Jyrki (1982): ”Mikä on tunnettua, ei ole vielä tiedostettua” eli työttömyyttä koskeva kirjoittelu Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Kansan Uutisissa 1974, 1978 ja 1981. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

- Karsikko, Raisa (1990): Mistä töitä Suomussalmen sahalle? Työttömyysuutisointi palkkatyön ideologian pönkittäjänä. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Kempainen, Tiina (2009): Ei jää hajuakaan: Metsäteollisuuden irtisanomisaallon uutisdiskurssit Aamulehdessä 11. – 30.9.2008. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin kandidaatin tutkielma.
- Nivari, Saara (2007): Miten irtisanomisista kirjoitetaan? UPM:n kevään 2006 kannattavuusohjelma yrityksen tiedotteissa ja sanomalehdissä. Helsingin yliopisto: Suomen kielen pro gradu -tutkielma.
- Partinen, Sirpa (2007): Irtisanominen ja suuret tunteet: diskurssianalyttinen tutkimus joukkoirtisanomisen herättämästä mediakeskustelusta. Joensuun yliopisto: Psykologian pro gradu -tutkielma.
- Rönkkö, Jouko (1995): Maakunnallinen näkökulma talousuutisissa: Veitsiluoto-kauppa ja Transtechin irtisanomiset Kalevan, Helsingin Sanomien ja Kymen Sanomien uutisoinnissa ja kannanotoissa. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Sormunen, Maija (2007): Irtisanomisuutinen sanomalehdessä. Retoriikka-analyysi irtisanomisten julkisista perusteluista. Turun kauppakorkeakoulu: Liiketaloustiede, johtamisen ja organisoinnin pro gradu -tutkielma.

Sähköiset lähteet

- Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe (1965): The Structure of Foreign News. The Presentation of Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*, 2: 64–91. (Sähköinen versio artikkelista.) Luettavissa JSTOR-lehtitietokannassa Nelli-portaalissa. <<http://helios.uta.fi:2185/stable/423011>> (katsottu 21.12.2010)
- Högmander, Jutta (2005): Valokeilassa oman elämänsä asiantuntijat: Taviskainalo uutisjournalismin lajityyppinä. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma (sähköinen versio pro gradu -tutkielmasta). Luettavissa sivulla <<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00519.pdf>> (katsottu 21.12.2010).
- Levikintarkastus Oy, <<http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php>> (internetsivusto) (katsottu 6.11.2010)

Työsopimuslaki, <<http://www.työsopimuslaki.fi/tietoa/irtisanominen/>> (internetsivusto)
(katsottu 23.11.2010)

Metsäteollisuus, <<http://www.metsateollisuus.fi/Infokortit/Tunnuslukuja/Sivut/default.aspx>>
(internetsivusto) (katsottu 24.11.2010)

LIITE

Tutkimusaineisto

Aamulehti:

11.9.2008

Etusivu: Metsän synkkä päivä

Sivu A4: Synkkä päivä sai raavaatkin miehet kyyneliin

Sivu A4: Valkeakoski tarvitsee uusia työpaikkoja

Sivu A4: Mitä mieltä: Miten jatkat tästä eteenpäin, Tervasaaren tehtaan työntekijä?

Sivu A5: UPM pani Kajaanin polvilleen

Sivu A5: ”Toinen kierros on vielä tulossa”

Sivu A5: Keskiviikko toi synkkiä uutisia kuuteen kaupunkiin

Sivu A6: Hallitus nosti Kajaanin ja Imatran kriisialueiksi

Sivu A6: UPM syyttää metsänmyyjiä

Sivu A6: Puukauppiat ihmettelivät jätisupistuksia

Sivu A6: Vuosikymmenessä kadonnut 10 300 työpaikkaa

Sivu A6: Pörssi palkitsi metsäjätien saneerausaikeet

Sivu A6: Kurssinousu tuo johdolle hyvin rahaa

Sivu A6: ”Kajaanille tilanne sama kuin kaksi Nokiaa kaatuisi”

Sivu A6: Metsäteollisuuden muutos alkoi jo öljykriisistä

12.9.2008

Etusivu: Karu johtopäätös: paperikonetta ei kannata pyörittää kalliilla sähköllä

Sivu A4: Ei tämä tähän jää, pelkäävät Valkeakosken paperimiehet

Sivu A4: Puun hinta ei käy syntipukiksi

Sivu A4: ”Epäonnistunut aluepolitiikka maksaa seitsemän miljardia”

Sivu A4: Nopea tarttuminen tulevaisuuteen tuo parhaan tuloksen

Sivu A4: Hallitus patistaa metsäyhtiöitä jälkihoitoon

Sivu A5: Kallis sähkö tappoi Kajaanin tehtaan

Sivu A5: Valtio ei peri metsäjäteiltä tukia takaisin

Sivu A5: UPM:n väki marssii ensi tiistaina ulos

Sivu A5: Metsäteollisuuden tulevaisuus on muovissa, älypaperissa ja kemikaaleissa

13.9.2008

Etusivu: Tällä kertaa irtisanottujen on vaikea saada töitä

Sivu A4: Yritysten ja kaupungin on aika lyödä korttinsa pöytään

18.9.2008

Sivu A6 : Ministerillä oli tulipalovauhti, mutta sellumiehiltä kiire loppui

Etelä-Saimaa:

11.9.2008

Sivu 3: Stora Enso synkensi paperimiehen syksyn

Sivu 4: Imatran tehtailta lähtee joka kymmenes työntekijä

Sivu 4: Valtio avaa tukihanat Imatralle

Sivu 4: Kunnossapidon 470 työntekijää siirtyy uuteen kunnossapitoyhtiöön

Sivu 4: Venäjän puunhankinnasta häviää 400 työpaikkaa

Sivu 4: Pelätty myrsky muuttui hurrikaaniksi

Sivu 5: Vähennysten mittaluokka järkyttää toimihenkilöitä

Sivu 5: Kriisi katkaisi seurakunnan työkyköpäivän

Sivu 5: Kartonkikone ykkösen iltavuoro tuli töihin apeissa tunnelmissa

Sivu 5: Uutinen on musta Imatran alueelle ja Kimmo Tiilikaiselle

Sivu 5: Kaupunginjohtaja Lintunen perää Imatralle nopeaa tukea

Sivu 5: Paajanen osasi odottaa saneerauksia Etelä-Karjalaan

Sivu 5: Hurskainen kysyy hallitukselta kartonkikoneen sulkemisesta

Sivu 6: Kaukaalla kustannusjahti jatkuu entisellään

Sivu 6: UPM pani Kainuun polvilleen

Sivu 6: Sellutehtaan sulkeminen järkytti Valkeakoskella

Sivu 6: Alasajot leikkaavat puoli prosenttia bruttokansantuotteesta

Sivu 6: Työntekijät seisauttavat UPM:n tehtaot ensi viikolla

Sivu 6: UPM: Saneerausutisten ajoitus sattumaa

Sivu 7: Oppositio säilyttää vastuun hallitukselle

Sivu 7: Tutkija pitää merkittävänä UPM:n strategian muutosta

12.9.2008

Etusivu: Metsäteollisuuden leikkaukset vain osa tulevia korjausliikkeitä

Sivu 4: Kehittämissryhmä pohtii vaille työtä jäävien auttamista

Sivu 4: Edullinen puu voi pehmentää metsäalan uusia supistuksia

Sivu 4: Valco vei hautaansa satoja työpaikkoja

Sivu 4: ”Pelkät supistukset eivät auta”

Sivu 5: Töitä löytyy muualtakin kuin paperiteollisuudesta

Sivu 5: Henkilöstön osaaminen kartoitetaan pikaisesti

Sivu 5: Pääluottamusmiehet vaativat, ettei ketään irtisanota raa´asti

Sivu 5: Imatran tehtaiden määräaikaisten työpaikat ovat myös vaakalaudalla

Sivu 5: Aikuiskoulutusta saa nopealla aikataululla

Sivu 5: Hallitus toivoo metsäyhtiöitä jälkihoitoon

Sivu 5: Konkarin toive: ensolaisille muuta kuin kalossia

Sivu 5: Kaakkois-Suomi sai rakennemuutosrahaa 3,38 miljoonaa

13.9.2008

Sivu 6: Imatran kaupunki kirjoittaa investointilistaansa uusiksi

Sivu 6: Voikkaan väki työllistyi hyvin

Sivu 6: Ministeri Lindénin mielestä tukialueita on tarkasteltava joustavasti

Sivu 7: Musta keskiviikko synkensi perheen yhdistymisunelman

16.9.2008

Sivu 5: Mielenilmauslakko pysäyttää tänään kaikki UPM:n tehtaot

Sivu 5: Irtisanomisille ja tehtaiden lopettamisille jyrkkä ei

19.9.2008

Sivu 6: Stora Enson yt-neuvottelut alkavat maanantaina Imatralla

Helsingin Sanomat:

11.9.2008

Sivu A3: Hallitus lupasi tukitoimia ja rahaa metsäyhtiöiden saneerauskunnille

Sivu B6: Metsäjätien saneeraus vie Suomesta yli tuhat työpaikkaa

Sivu B6: Mitä mieltä olet tehtaan sulkemisesta?

Sivu B6: UPM:n paperitehtaan sulkeminen järkyttää kajaanilaisia

Sivu B7: Hallitus lupasi pikaista tukea irtisanomisten koettelemille paikkakunnille

Sivu B7: Pariskunta toivoo edes toisen työpaikan säilyvän

Sivu B7: Dollari ja väärä ilmianto pilasivat juhlat

Sivu B7: Toimihenkilöunioni: Metsänomistajat patistettava myymään puuta

Sivu B7: Paperiliiton Ahonen: Myös hallituksessa syytä

Sivu B7: Metsäteollisuuden 2000-luku on kulunut riidellen ja irtisanoen

12.9.2008

Sivu A3: Kajaani ja Kainuu odottavat UPM:ltä laajaa tukipakettia

Sivu B4: Kajaanin johto odottaa UPM:ltä mittavaa avustuspakettia

Sivu B5: UPM muutti radikaalisti organisaatiotaan ja johtajistoaan

Sivu B5: Metsäteollisuuden uusien tuotteiden kehittäminen vie aikaa

Sivu B5: Raimo Luoma: Biodieselistä ei ole metsäteollisuuden ihmepelejä

Kainuun Sanomat:

11.9.2008

Etusivu: Koko Kainuun suuri suru

Etusivu: Valtio avaa tukihanat Kajaanille ja Imatralla

Sivu A2: Toiveet rakennemuutosrahassa ja valtion alueellistamistoimissa

Sivu A2: ”Menen tästä mökille raivaussahan kanssa”

Sivu A3: Kainuun Etu alkoi varautua tehtaan lakkautukseen jo keväällä

Sivu A3: Yllättikö Kajaanin paperitehtaan sulkeminen? Vaikuttaako sinun elämääsi?

Sivu A3: Hallitus nosti Kajaanin kriisialueisiin

Sivu A3: Johdolle hyvin rahaa

Sivu A4: Muuttohalukkuus riippuu Kajaanin tukipaketeista

Sivu A4: Kansanedustajat vaativat hallitukselta nopeita toimia

Sivu A4: ”Tehtas oli toinen kotini”

Sivu A4: Täytyy aluksi sulatella, miten pääsee eteenpäin

Sivu A4: Lehtomäki suree pitkän perinteen katkeamista

Sivu A4: Uudelleen koulutus vaatii miljoonia

Sivu B1: Paperin tekeminen 20 prosenttia kalliimpaa kuin muilla tehtailla

Sivu B1: Muutos alkoi öljykriisistä

Sivu B1: UPM lisää puun ostamista Kajaanin hankinta-alueelta

Sivu B1: Pauli Hännisen ääni sortui

Sivu B2: ”Nyt koetellaan Kainuun yhdessä tekemisen henki”

Sivu B2: Kajaanin verotuloihin 10 miljoonan aukko

Sivu B2: Kavon kuormitus laskee puolella

Sivu B2: Ulosmarssi pysäytti molemmat koneet

Sivu B2: Stora Enson leikkaukset pelättyä pienempiä

Sivu B2: Oulun sd-piiri vaatii tukipakettia Kajaaniin

12.9.2008

Etusivu: Rakennerahoilla 300 työpaikkaa

Etusivu: Puhuminen on parasta kriisiapua

Sivu A2: Rakennerahoilla on saatava kolmesataa uutta työpaikkaa

Sivu A2: Kajaanista rakennemuutoksen alue

Sivu A2: Paperialan jatkokoulutus jää nyt monelle haaveeksi

Sivu A2: Jussi Pesonen pukeutui viikatemiehen viittaan

Sivu A3: Paperimiehet epätietoisuudesta kohti uusia suunnitelmia

Sivu A3: Tihisenniemen tulevaisuus avoin

Sivu A3: Voikkaan periaatteilla apua Kajaaniin

Sivu A3: UPM:n paperikoneet käynnistyivät illalla

Sivu A3: Kuhmo Oy:ltä katoaa kuusihakkeen ja –kuidun ostaja

Sivu A3: Paperiliiton Ahonen perui Kajaanin kriisimatkinsa

Sivu A6: Hallitus patistaa metsäyhtiöitä jälkihoitoon

Sivu A6: Irtisanomiset nostavat aluepolitiikan kepin nokkaan

Sivu B3: UPM-Kajaanin lopetus voimistaa laskusuuntaa

Sivu B3: Kajaani ei osallistu ensi tiistaina mielenilmauslakkoon

13.9.2008

Etusivu: Alihankintayritysten osuus lähes sata henkilötyövuottaKA

Sivu A2: UPM-Kajaanin alihankkijoilla on tehtaalla lähes sata työpaikkaa

14.9.2008

Stora Enso ei lämpene piispa-Kantolan ”työttömyysoptioihin”

16.9.2008

Etusivu: Nuoremmille oikeita työpaikkoja

Sivu A2: Parissa vuodessa uudet työpaikat

Sivu A2: Maakuntavaltuusto katsoi eteenpäin

Sivu A2: Pekkarinen tyrmää Kantolan optiot irtisanottaville

20.9.2008

Etusivu: Paperiliiton Ahonen esittää jatkoaikaa Kajaanin tehtaalle

Sivu A2: UPM:n paperin hintojen kehitys selviäisi jatkoajalla

25.9.2008

Sivu B1: Henkilökohtaisia tunteita ei voi kieltää

Sivu B1: Tehtaalla on sopivia tiloja uudentyyppisille yrityksille

Sivu B1: Toisen polven teollisuusjohtaja

Sivu B1: Kajaanin Lehtikankaalta

30.9.2008

Sivu A3: Kainuu toipuu Tihisenniemen alasajosta vuonna 2010

